

Revista Literară

PUBlicație DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

GRIGORE CHIPER: „LITERATURA UNEI SINGURE GENERAȚII”

„Epoca istorică s-a comprimat până la o generație. (...) Rupturile intergeneraționiste nu sunt altceva decât efectul acestei accelerații existențiale, nemaîntâlnite în istorie. (...) Cu alte cuvinte, suntem sau ne îndreptăm spre o epocă suficientă sieși. În cadrul ei se va găsi tot ce este necesar, încât vizitarea altor epoci va fi ori inutilă, ori imposibilă. Aplicat la literatură, vorbim de literatura unei singure generații, dincolo de care se cascadează un vid tot mai mare și mai mare.” (P. 3)

ION POP: „GENERAȚII LITERARE”

„Schimbările de după 1990 au făcut ca și în Basarabia tendințele „(neo)moderniste”, coexistente cu cele neoavangardiste, de factură „optzecistă” mai largă să se manifeste tot mai puternic și mai convingător. (...) O reflecție mai calmă asupra stării de lucruri din spațiul literar actual al Basarabiei cred că ar fi necesară pentru a înțelege că, în contextul social-istoric dat, e nevoie urgentă și vitală de o (re)conciliere, fie și relativă, de un „armistițiu” care să permită fiecărei «tabere» să își facă datoria la categoria de «arme» la care e chemată să se angajeze.” (P. 5)

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

Fragment din romanul „Sebastian” de Gelu Diaconu, în curs de apariție la Editura Car-tier. (P. 22)

PORTRET IN SEPIA

ARCADIE SUCEVEANU: „MIRCEA DINESCU CEL DE AZI”

„Mircea Dinescu, poetul al cărui debut impresionase atât de puternic lumea literară cu aproape jumătate de secol în urmă prin poezia sa sinceră și directă (...) ce contrasta cu poezia excesiv de livrescă și abstractizată a colegilor săi de generație (...), aflat acum la vârsta considerată a fi

în general a senectuții și a elanurilor potolite, continuă să impresioneze prin originalitate și extravaganță. Opozant și dizident recunoscut în regimul comunist, unul din marii actori ai revoluției din decembrie 1989, poetul a devenit în ultime-

le decenii un redutabil publicist, editorialist și om de televiziune, o personalitate a societății civile și o prezență publică deosebit de populară, care se pronunță pe marginea tuturor subiectelor majore ale societății românești.”

POEZIE
de ION ȚURCANU

„AM ZIS”,
„ALTER EGO”,
„CANTECUL
ȘIRENELOR”,
„CRETA”,
„ABSENT”,
ȘI ALTE POEME

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

TEOFANII ÎN FORMAT A4 – P. 4
TEO CHIRIAC: „MITUL LUI HERMES” (III)

IN SFUMATO – P. 6
EUGEN LUNGU: „VÂNĂTORI ÎMPĂRĂTEȘTI” (I)

REFLEXE – P. 9
ANA BLANDIANA: „TRIPTICUL CENTENARULUI”

MAEȘTRI ȘI UCENICI – P. 10
ANDREI ȚURCANU „ANCHETAT” DE EMILIAN GALAICU-PĂUN

PROZĂ – P. 14
IGOR VOLNIȚCHI: „ȘI EI VOR REVENI...”

CUPRINS

EDITORI:
**UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău**

ANUL 4 | NUMĂRUL 6 (32) | IUNIE | 2018

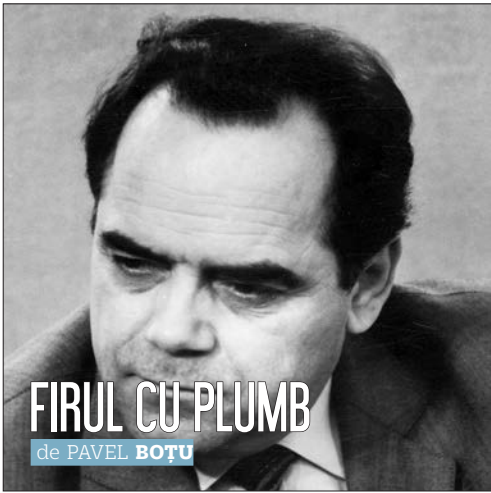
AVANPREMIERĂ
EDITORIALĂ

22 **FRAGMENT DIN ROMANUL „SEBASTIAN”
DE GELU DIACONU**

EDITORIAL
de GRIGORE CHIPER

03 **„LITERATURA
UNEI SINGURE
GENERAȚII”**

FIRUL CU PLUMB
de PAVEL BOȚU

21 **„VIN VECHI”**

04 **TEOFANII
ÎN FORMAT A4**
„MITUL LUI HERMES” (III)
DE TEO CHIRIAC

05 **MIRADOR**
„GENERAȚII LITERARE”
DE ION POP

06 **IN SFUMATO**
„VÂNĂTORI ÎMPĂRĂTEȘTI” (I)
DE EUGEN LUNGU

10 **MAESTRI ȘI
UCENICI**
ANDREI ȚURCANU: „...PLĂCEREA
DE A GĂSI ÎN TONELE DE
MINEREU GRĂUNTELE DE AUR
AL POEZIEI”
ANCHETĂ REALIZATĂ DE
EM. GALAICU-PĂUN

POEME
de MARCELA BENEĂ

24 **„CIRCUIT”, „O ANGINĂ ACUTĂ”,
„UMBRA”, „DOAR PENTRU O
PRIVIRE PIERDUTĂ ÎN GOL”,
„PE TIMPUL CÂND SE NĂȘTEAU
MITURILE”, „ACOPERITĂ DE O
MUZICĂ SINTETICĂ” Ș.A.**

14 **PROZĂ**
„ȘI EI VOR REVENI...”
DE IGOR VOLNIȚCHI

16 **CÂMPUL ALB,
OILE NEGRE**
„TEORIA ȘI PRACTICA POEZIEI
MODERNE”.
PARTEA I („TEORIA”)
DE MIRCEA V. CIOBANU

17 **BLOGOGRAME**
„CULTURA E BUN COMUN”
DE GHEORGHE ERIZANU

18 **PLURALIA
TANTUM**
„JURNAL ÎN MARGINILE ISTORIEI
LITERARE” (XIII)
DE LEO BUTNARU

19 **RAFT**
„O CARTE CA ANTIDOT...”
„SINGURĂTATEA CA SPECTACOL”
DE LUCIA ȚURCANU

19 **ASTERISC**
„LIMPEZIRI” (II)
DE IOAN MÂNĂSCURTĂ

20 **BREVIAR**
„CAVALER AL DEMNITĂȚII NOASTRE”
DE ION CIOCANU

21 **VOX CLAMANTIS**
„FESTIVAL ȘI EXPERIENȚĂ
CULTURALĂ ÎN CEHIA” (III)
DE GRIGORE CHIPER

23 **RAFT**
„PROSTIA. TRATATĂ?”
DE ADRIAN CIUBOTARU

Revista **Literară**
PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

Director: Arcadie Suceveanu
Redactor-șef: Teo Chiriac
Redactor-șef adjunc: Adrian Ciubotaru
Secretar de redacție: Grigore Chiper

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț
Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:
MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724
Fax: (+373 22) 237118
E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la Ministerul Justiției
al Republicii Moldova în data de 03 martie 2015.
Numărul de înregistrare: 297.
ISSN: 2345-1777

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

 MINISTERUL PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Ministerului
pentru Românii de Pretutindeni – www.mrp.gov.ro.

 **INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN**

Această revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Textele și imaginile inserate în paginile
publicației *Revista literară* nu pot fi reproduse
și nici distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau Mac OS.

Conținutul publicației „Revista literară” nu reprezintă
poziția oficială a Ministerului pentru Românii de
Pretutindeni sau a Institutului Cultural Român.

EDITORIAL

de GRIGORE CHIPER

ROGER SCRUTON
DESPRE
CULTURA
DE AZI

„În cultura populară din zilele noastre, lucrează forțe spirituale noi. Ne aflăm într-o lume stăpânită de superstiții bizare, de culte efemere, de fantezii și entuziasme izvorând din lipsa unei culturi comune și care pot căpăta, brusc și ca din întâmplare, o formă concretă, precum moartea prințesei Diana. Nevoia de apartenență, nevoia de a face parte dintr-un grup, de a fi înăuntru lui și apărat – această nevoie este la fel de puternică cum a fost întotdeauna, deoarece este o nevoie ce ține de specie. Vastitatea și mobilitatea societăților moderne au distrus efectiv posibilitatea unei culturi comune, iar un proces de uitare organizată corodează treptat și cultura înaltă. Cultura pop e răspunsul spontan la această situație – o încercare de a oferi forme laxe de coeziune socială, în absența riturilor costisitoare de trecere care produc cunoaștere morală și emoțională. Această cultură a degradat obiectul estetic și a înălțat reclama în locul lui; a înlocuit imaginația cu fantezia și sentimentul cu kitschul; a distrus vechile forme de muzică și dans, înlocuindu-le cu un zgomot repetitiv, ale cărui texturi, cu o armonie și un ritm neschimbătoare, răsună pretutindeni în jurul nostru, înlocuind dialectul tribului cu murmurul nearticulat al speciei și înecând murmurul neîncrezător al părinților care încet-încet dispar. Prăpastia dintre cultura dobândită spontan de către tânăr și cea care, potrivit lui Humboldt și Arnold, ar trebui împărtășită în universitate, este atât de adâncă, încât profesorul poate arăta ridicol când, cocoțat teatral la înălțimea catedrei, îi cheamă prin semne pe tineri către el. Într-adevăr, e mai ușor să participi la trecere în celălalt sens, să te alături tinerei tale audiențe pe câmpul fermecat al divertismentului popular și să-ți întorci armele intelectuale împotriva ruinei maiestuoase de dincolo de prăpastie. De aceea, intelectualii moderni își definesc din ce în ce mai mult poziția ca pe una în afara culturii înalte căreia îi datorează totuși statutul. Sarcina lor, pretind ei, nu e să răspândească cultura occidentală, ci să-i cerceteze presupuzițiile, să-i submineze autoritatea și să elibereze tinerii de „structuri”.

(Roger Scruton, „Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți”, traducere și note de Dragoș Dodu, București, Editura Humanitas, 2011)

LITERATURA UNEI
SINGURE GENERAȚII

„EXPONENȚII GENERAȚIILOR ACTUALE NU TREBUIE SĂ CREEZE IMAGINEA, CI O IAU DE-A GATA. ASTFEL, FUNCȚIA IMAGINATIVĂ A CREIERULUI ESTE DECONECTATĂ. SE POATE ÎNTÂMPLA CA PESTE N GENERAȚII ACEASTĂ FUNCȚIE SĂ DISPARĂ COMPLET.”

Într-un interviu relativ recent, intitulat sugestiv „Canon fără Homer și Shakespeare?” și plasat pe rețeaua online *Literatura de azi*, Nicolae Manolescu este întrebat de Daniel Cristea-Enache despre actualitatea romanelor scrise în România anilor ’70-’80. Tânărul critic are impresia că romanele care au făcut multă vâlvă acum câteva decenii nu se mai bucură de atenția sporită nici din partea criticilor literari și nici a cititorilor. „E vorba numai de trecerea timpului și de mutația valorilor estetice, așa cum o vedea Lovinescu – sau de ceva mai mult, care ar accelera procesul de învechire și ar data romane citite cu treizeci-patruzeci de ani în urmă pe nerăsuflăte?” își precizează întrebarea intervievatorul.

Răspunsul lui Nicolae Manolescu este mai amplu. Pe noi ne-a interesat nu atât ce crede reputatul critic despre romanele așa-numitului obsedant deceniu, deși ar merita atenție și această parte a răspunsului său, cât ceea ce i-a revelat o întâlnire avută de curând la Universitatea de Vest din Timișoara, unde un student i-a spus că generația din care face parte și el nu mai simte lumea din romanele lui Sadoveanu sau Preda. Manolescu scrie în legătură cu mărturisirea studentului: „Dacă punem astfel întrebarea, adică greșit, lumea niciunui alt scriitor din trecut, fie el Dante sau Molière, nu ne mai e familiară. Ceea ce înseamnă că întreaga literatură dinaintea noastră a amuțit definitiv.” Pe de altă parte, criticul recunoaște că romanele „obsedantului deceniu” suferă de o supralicitare a contextului social-politic. Scriitorii au dovedit atunci că se poate scrie un roman valabil estetic despre perioada comunistă. Dar odată dispărut acest context, romanele nu mai sunt atât de transparente pentru generațiile tinere, care nu au trăit în acea epocă. Ceea ce era un atu al romanului a devenit în timp un handicap al lui. În concluzie, criticul recomandă mai mult echilibru între componenta social-politică și cea universal-umană, pentru a face literatura mai lizibilă altor generații sau unor cititori din afară.

Tot aici, Nicolae Manolescu mai pune degetul pe o rană. Domnia Sa consideră, pe urmele analizelor efectuate de critica americană, în special de cea a lui Allan Bloom din *The Closing of the American Mind*, că „generațiile actuale suferă de

maladia prezenteismului.” Iar în condițiile în care literatura nu depășește cadrul unui prezent nu se poate vorbi despre vreun canon literar. Cu alte cuvinte, criticul intuiește că s-a schimbat ceva în modul de percepție a literaturii, încât periclitează existența însăși a canonului literar și orice discuție despre el. Canonul e o entitate temporală, iar timpul, odată „dispărut”, anulează canonul.

Într-un alt interviu, apărut în presa electronică rusă, scriitorul Serghei Gandlevski crede că în momentul de față tinerii sunt cei care produc o modificare paradigmatică. Scriitorul își amintește că în copilărie era nevoit să reproducă, din literele operelor literare, chipul lui d’Artagnan sau al Anei Karenina sau imaginea vreunei băătălii, în timp ce generațiile actuale apelează direct la imagini. Exponenții generațiilor actuale nu trebuie să creeze imaginea, ci o iau de-a gata. Astfel, funcția imaginativă a creierului este deconectată. Se poate întâmpla ca peste *n* generații această funcție să dispară complet. În apărarea tezei sale, scriitorul invocă, drept exemplu, romanul *Notre Dame de Paris*, în care eroii discută intens cum oamenii investeau înainte vreme toate speranțele și pasiunile lor în piatră, iar acum – în carte. La un moment dat, unul dintre personajele cărții, Claude Frollo, afirmă: „Cartea va ucide clădirea”.

În ambele materiale este sesizată o problemă, deși redată oarecum diferit: asistăm cu toții la mutații paradigmatică în ceea ce privește percepția literară și chiar literatura se schimbă în funcție de noua percepție.

De o manieră asemănătoare este interpretată intertextualitatea de către Michael Riffaterre: „Intertextul... evoluează istoric: memoria și orizonturile cititorilor se schimbă odată cu timpul, iar cadrul de referință comun unei generații devine diferit în decurs de câteva decenii. Totul se întâmplă ca și când textele sunt sortite să devină necitibile, sau cel puțin să își piardă semnificația pe măsură ce intertextualitatea își pierde limpezimea” (după Натали ПЬЕГЕ-ГРОН, *Введение в теорию интертекстуальности*, пер. с фр. Г.К. Косикова, Б.Н. Нарумова, В.Ю. Лукасик. Москва: Изд. ЛКИ, 2008).

În trecut, scriitorii întrețineau un raport cu urmașii și erau îngrijorați de posteritate. Astăzi este greu de conceput un scriitor

care s-ar fi preocupat atât de mult de posteritatea operei sale, așa cum o făcea Stendhal, îndeosebi în operele sale cu caracter autobiografic, când oferea niște sugestii pentru cititorii săi de la 1880 sau chiar de la o dată îndepărtată lui, precum ar fi anul 1935.

Este curios că printre ultimele articole publicate de Serghei Kapița am găsit unul în care academicianul meditează asupra unor probleme asemănătoare, puse într-un context mai special. Serghei Kapița afirmă că a creat un model demografic, în care pune în relație durata unei perioade istorice/preistorice și numărul de oameni care au trăit pe parcursul ei. În așa fel, faptul că perioadele istorice se scurtează tot mai mult și mai mult capătă legitate și o explicație vădită. Bunăoară, paleoliticul a durat un milion de ani. Pe pământ trăiau în aceeași vreme circa 100 de mii de oameni. Dacă înmulțim numărul de locuitori la numărul de ani obținem că în paleolitic au trăit vreo 10 mlrd. Tot atâția oameni au trăit în cei 1000 de ani ai Evului Mediu. Tot 10 mlrd. de oameni au trăit în 125 de ani ai istoriei noi. În momentul de față, raționează savantul, 10 mlrd. trăiesc pe parcursul a 50 de ani, deci pe durata unei generații.

Altfel spus, epoca istorică s-a comprimat până la o generație. Oamenii nu mai sesizează realitățile de acum 30 de ani din cântecele Alei Pugaciova (exemplul academicianului). Astăzi, susține în continuare autorul, se trâmbițează frecvent despre lipsa de comunicare dintre generații. Aceste rupturi intergeneraționiste nu sunt altceva decât efectul acestei accelerării existențiale, nemaîntâlnite în istorie. „Dacă fiecare generație trăiește în propria epocă înseamnă că ea nu mai are nevoie de moștenirea celorlalte epoci”, concluzionează savantul și omul de cultură notoriu.

Cu alte cuvinte, suntem sau ne îndreptăm spre o epocă suficientă sieși. În cadrul ei se va găsi tot ce este necesar, încât vizitarea altor epoci va fi ori inutilă, ori imposibilă. Aplicat la literatură, vorbim de literatura unei singure generații, dincolo de care se cascadează un vid tot mai mare și mai mare.

© N. RĂILEANU

TEOFANII ÎN FORMAT A4

MITUL LUI HERMES (III)

de TEO CHIRIAC

Toate acestea îmi apar în minte aflându-mă în drum spre satul de baștină, spre locurile unde revin în toiuł acestei primăveri pentru a îngriji de grădina moștenită de la Tata, după ce sufletul lui a urcat la ceruri.

Ajuns între două vârste, viața mea e precum corabia lui Ulise trecând prin strâmtoarea dintre Scila și Caribda. În lungul drum al întoarcerii, un drum plin de primejdii și sacrificii, am pierdut mai mulți prieteni adevărați. Lipsa lor o resimt acum ca pe o boală acută. Mai cu seamă acum, când Sirenele – aceste bestii, aceste Furii, aceste ființe fabuloase jumătate femeie-poet, jumătate femeie-critic literar – sunt mai seducătoare, mai înșelătoare ca niciodată. Prin versurile lor pline de farmec, ele vor să mă abată din drum. Prin laudele lor fără măsură, ele vor să mă piardă. Și n-ar fi oare păcat să se întâmple asta tocmai acum, când sunt atât de aproape de locurile natale, de locurile sfinte?

La intrarea în sat, înfrânt de emoții și amintiri, cad literalmente, mă prăbușesc. Sărut praful și pulberea din ulicioara copilăriei. Aici e satul de vis unde noi, copiii de țărani și țărăncuțe, colindam, odată, aceleași dealuri și văi împreună cu copiii de zei și zeițe. E locul unde, cândva, în grădina cu pomi înfloriți, privighetorile cântau împreună cu îngerii. Cântau divin și ziua, și noaptea. E vatra satului unde odată, cândva, în timpuri imemoriale, s-a născut Veșnicia. Iar acum, la întoarcerea mea, într-un târziu, satul de vis e aproape pustiu. Iar Veșnicia stă ghemuită pe patul de moarte, alături de Mama... Îmi înghit plânsul.

Mă grăbesc să deschid ușa și geamurile. Lumina soarelui, văzduhul limpede și înmiresmat umplu toată casa, toate ungherele și cotloanele. Ajut cele două prietene vechi-străvechi, Mama și Veșnicia, să iasă în curte, apoi să se așeze pe banca din grădină, pe banca tinereții lor. De jur-împrejur – zumzet, murmur, adiere. Forța germinativă a primăverii a cuprins toate ființele însuflețite și vegetale, avântul ei creativ inspirând întreaga lume. Această forță e asemeni unei ființe înzestrate cu imaginație și puteri demiurgice, acționând prodigios în toate domeniile, la toate nivelurile. Astfel, forța luminii ce coboară și a sevelor ce urcă (reprezentând cele patru elemente – focul, apa, aerul și pământul – împreunate într-un tot cu cel de-al cincilea element, spiritul originar)

caută cu ardoare să-și exprime planurile existențiale. Pentru a se manifesta, a se vădi, a se arăta, această forță magică inventează forme inteligibile, înființează corpuri subtile, creează stări de fapt.

După aceea, emanată surprinzător sau discret de aceste forme, corpuri și stări (de exemplu, prin aroma florilor de salcâm, prin culorile curcubeului îngemănând cerul și pământul, prin metafora revelatoare ce unește mintea și inima cititorului, făcându-le să se întrepătrundă etc.), forța luminii care urcă (și care ne poate urca, dragostea ei schimbându-ne centrul de gravitație interioară!) e mai puternică decât lumina coborâtore, căci noua ei forță e una conștientizată, trecută prin forurile intime, prin resorturile sufletești.

Este ca și cum, scriind un text despre felul cum îngrijesc de grădina moștenită de la Tata, eu aș crea o nouă grădină – o grădină îmbelșugată, sacră, virgină –, unde n-a călcat încă picior de om sau de zeu. În grădina plăsmuită din cuvinte de dragoste, din sensurile și semnificațiile lor inedite, exprimate metaforic prin pomi cu flori poetice, prin simboluri cerești și simboluri terestre, orice ființă ar putea intra ca să-și mângâie organele de simț, descălțându-le, descheindu-le, dezgolin-du-le de tot. Să-și mângâie și să-și aline nu doar simțurile, ci și rațiunea cu structurile ei sinuoase, prăpăstioase, dar și cu fețele și suprafețele ei delicate, cu locurile ei cele mai intime. Este ca și când zeitățile cerești și oamenii satului, cei care au mai rămas după ultimul exod înspre liniștile neantului, trecând pe ulicioară și văzând frumusețea grădinii de cuvinte, s-ar opri, s-ar minuna, exclamând cu voce tare: „Uitați-vă! Aceasta e grădina noastră prenatală! Cu punți de trecere din starea de inexistență în starea de existență!”. Sau: „Priviți atent aceste imagini, în care sufletele noastre se contopesc cu esența divină!”. Sau: „Atenție! De aici încep domeniile imaginarului înfloritor, urmate de domeniile conștiinței în devenire!”. Este ca și cum, după aceste sentimente de încântare, provenite din inimile privitorilor, fiecare dintre ei n-ar avea decât o singură dorință. Aceea de a intra în noua grădină, ca să vadă cu ochii lor cum anume, din marea dragoste a cuvintelor (care e ceva mai presus de cuvinte, care plutește ca un abur, ca o suflare deasupra cuvintelor), apare și se întruchipează un nou logos...

În timp ce îngrijesc de grădina moștenită de la Tata (plantez pomi tineri și

îi toalez pe cei maturi, formându-le co-roane frumoase și estetice, tai și elimin crengile uscate, aerisind bine pomii, ca lumina soarelui să poată pătrunde pentru coacerea fructelor; într-un cuvânt, fac ordine, pentru ca totul să fie ca la carte), îmi amintesc cu mult drag de prietenii mei din copilărie și adolescență, unii – fii și fiice de țărani și țărăncuțe, alții – fii și fiice de zei și zeițe. (Povestea despre dragostea dintre unii fii de zei cerești și cele mai frumoase fiice ale oamenilor din satul nostru, dar și despre dragostea unui tânăr din sat pentru una dintre fiicele lui Zeus, și despre ceea ce s-a ales din marea lor dragoste, le voi face cunoscute, poate, cu un alt prilej.)

Acum, dacă ar fi să rostesc numele unui prieten din copilărie pe care vreau de mult să-l revăd, acesta ar fi nimeni altul decât Hermes, fiul lui Zeus și al nimfei Maia. Recunosc, acesta m-a fascinat întotdeauna prin calitățile lui absolut remarcabile: Hermes, inventatorul lirei; Hermes, purtătorul caduceului; Hermes, zeul comerțului și al negustoriei; Hermes, autorul *Tablei de Smarald*; Hermes, perechea zeiței Afrodita, împreună cu ea simbolizând cele două principii, masculin și feminin, pe care se întemeiază viața. Tot el, Hermes Trismegistul (cel de trei ori încoronat), e asemuit cu Toth, zeul egiptean al înțelepciunii și al culturii. (Hermes se identifică, de asemenea, cu numele unor personaje biblice precum profetul Moise, regele Solomon și chiar cu Enoh, înaintemergătorul Domnului, numele Enoh însemnând „învățatul”, „inițiatul”, „înțeleptul”. Citez versetul 5-24 din Face-rea: „Enoh a umblat cu Dumnezeu; apoi nu a mai fost văzut pentru că l-a mutat Dumnezeu”. Din surse demne de încredere, aflăm că el și-a petrecut o parte din viață printre oameni, iar cealaltă parte, cea mai mare, a trait-o în cer, unde a fost învățat și pregătit de Elohim, pentru a se întoarce la oameni și a răspândi Cuvântul Sfânt.)

Pentru reîntâlnirea cu Hermes, m-am pregătit îndelung, citind și recitind documente despre viața lui de om și de zeu, despre strălucita-i carieră făcută în cer și pe pământ. E vorba de lucrări importante, începând cu marile mituri, cu textele sacre, unele dintre ele apocrife, continuând cu lucrări istorice și literare semnate de autori precum Hesiod și Homer, și încheind cu ultimele teorii ale lui Gilbert Durand din *Introducere în mitologie* și comenta-

riile lui Rawn Clark la *Tabla de Smarald*. Pentru textul de față, mi-am dorit un personaj complex, cu o gândire complexă, un personaj mai mult decât memorabil. Sigur, aș fi vrut să le descopăr cititorilor această complexitate a lui Hermes. Mă întreb însă, dacă nu cumva i s-au atribuit prea multe calități, prea multe funcții și competențe, chiar dacă, se știe, Hermes este înalt prețuit de însuși Zeus, el fiind fiul său preferat. Întâlnindu-mă cu el, în cadrul unul dialog prietenesc, aș fi aflat mai multe în acest sens. L-am preferat ca personaj literar și pentru faptul că tot el este considerat inventatorul scrisului și al limbajului, al magiei, al astronomiei și al alchimiei. Ar fi curată nebunie să te apuci să descrii și să transformi în altfel de artă, în artă însuflețitoare, acest măreț spectacol al Naturii (văzute și nevăzute), acest enorm ciclu temporal (și atemporal), neavând în preajmă un personaj de geniu, o ființă supranaturală, un erou cu forțe și cunoștințe excepționale.

Într-o primăvară fecundă, fertilizantă, plină de minunății, cum e aceasta, reîntâlnirea creatorului cu personajul său ar fi, cum se spune, la țanc. Împreună cu Hermes, alchimistul din vechea Alexandrie, cel ce transforma metalele simple în metale nobile, aș lua și aș transforma această primăvară înfloritoare într-o imensă retortă de cristal, retortă în care – încălzită la focul sacru, reaprins după mii de ani – toate-toate s-ar transforma: stelele din vis ar deveni stele reale, sclipitoare, gândurile rele s-ar transforma în gânduri bune, iar trupurile noastre abrutizate, insensibile, mortificate s-ar însufleți și s-ar sfinți, devenind curate, sensibile, vii.

Mă gândesc, totodată, la Hermes mesagerul zeilor, la Hermes cel cu aripi la mâini și la picioare. Nutrind speranțe, mă gândesc la faptul cât de binevenită ar fi prezența lui, aici și acum, în aceste zile de muncă grea, de singurătate absolută! În pauza de amiază, iau în mână o păpădie. E atât de frumoasă și atât de fragilă: o sferă plină până la refuz de puritate, un univers ticsit de indescriptibile universuri! Cu Hermes, mijlocutorul dintre Sus și Jos, mi-aș asuma calitatea de mijlocitor dintre Jos și Sus, pentru a redacta împreună un text theo-herme(neu)tic, un mesaj aidoma unor noi *Tăblițe ale lui Toth* sau unei noi *Table de Smarald*, ce ar inspira și ar solidariza generațiile viitoare, în inima cărora ar prinde rod și ar crește sămânța curiozității, a înțelepciunii și a eliberării... La o adiere de vânt, universul de puf din mâna mea se descompune în milioane de universuri, zboară cu aripioarele lor ușoare în toate direcțiile, umplând toată grădina, tot cerul deasupra ei...

Preocupată de însămânțare și înmugurire, de înflorire și înmiresmare, această primăvară extraordinară a luat sfârșit. Florile din grădină demult s-au scuturat, acoperind cele două prietene vechi-străvechi cu petale de măr, de cireș, de cais. Și textul despre zeul Hermes, prietenul meu din copilărie, pe care îl mai aștept, a fost redactat și acum e în drum spre Tipografia Bons Offices. Din acest moment, începe să se producă minunea minunilor, începe epoca rotunjirii, împlinirii și coacerii noului rod.

Mort de oboseală, după zile de muncă epuizantă în grădina moștenită de la Tata, mă întreb: Oare ce mesaj îmi va aduce Hermes în geanta lui de mesager al zeilor? Cât adevăr va conține el? Cât sacru?

MIRADOR

GENERATII LITERARE

de ION POP

Chestiunea raportului, cel mai adesea dificil, dintre generațiile literare s-a pus nu de azi de ieri. E schema, păstrată în linii mari, a „disputei dintre antici și moderni”, mereu accentuată în vremurile mai apropiate de noi. Reeditări ale „bătăliei lui *Hernani*”, a romanticilor francezi, s-au tot reeditat, de asemenea. „Moderniștii”, cu varianta simbolistă inițială mai „puristă”, declarat antitraditionalistă, apoi avangardele obsedate de trăirea autentică în ritmurile tot mai accelerate al „pulsului vremii”, urmate de re poziționări mai echilibrate, dictate la noi de contexte social-istorice dificile (ca în cazul „realismului socialist” și al restaurărilor „neomoderniste” ce i-au urmat în chip necesar) și – din nou – resurecțiile/insurecțiile neoavangardiste din anii '80 ai secolului trecut, nerămase nici ele fără contestări, fie și parțiale, de către „douămiiști”, au ilustrat, fiecare la timpul său istoric și estetic, aceste mici-mari tensiuni în fond inerente pentru ceea s-a putut numi „dialectica internă a literaturii”. Până al urmă, orgoliile generaționiste, cu ecouri în pogramele mai mult sau mai puțin vociferante, au cam trebuit să se domolească prin forța lucrurilor, iar relativismul adesea radical „posmodernist” a ajuns cât de cât să destindă tensiunile afișate până la un laxism sincretist abia trădat, din când în când, de impulsuri de vitalitate pe solurile anteic revigorante, recuperate imperfect. La urma urmei, momentele de ruptură rămân avertismente-apeluri la lupta cu inerțiile imaginarului și ale expresiei sale lingvistice, pentru ca fisurile și rănila să se cicatrizeze în țesutul vital refăcut în unitatea finalurilor de etapă care conservă, firește, nu puțin, din tensiunile temporare învinse dintre tipuri de sensibilitate și de limbaj înșiruite pe axa cronologiei.

Asemenea reflecții elementare și foarte comune mi-au venit în minte și cu ocazia recent desfășuratului „Festival Grigore Vieru”, împărțit între cele două maluri ale Prutului. Mai ales la Chișinău, am asistat la câteva manifestări de mare emoție națională românească, pe care opera poetului evocat acum a zecea oară în rama comună a celor două Moldove, a generat-o în chipul cel mai luminos și edificator, cu patosul controlat totuși rațional. O școală de elită, exemplară prin tot ce a prezentat ca recital poetic, cântec și dans evocator, apoi un spectacol la Teatrul pentru tineret „Licurici” și alte câteva întâlniri organizate de filiala din Chișinău a Institutului Cultural Român condus de poetul Valeriu Matei, au demonstrat că tipul de discurs liric propus de autorul *Stelei* de *Vineri* poate avea un ecou puternic la un public care are o vitală nevoie de recu-

perare a memoriei naționale românești a Basarabiei încă atât de amenințată în ființa ei profundă. Adică de un mod de comunicare solicitând limpezimi „clasice” ale discursului, edificator, așadar încărcat de mesaje „pedagogice” majore, rostite cât mai direct și transparent, în metafore și simboluri cumva asimilate de tradiție, cu ecou și urmări în conștiințele insuficient de treze, ba chiar amnezice, ale unui public deformat constant de propaganda politică concurentă, antinațională. Or, Grigore Vieru și alți câțiva tribuni de după 1990 au avut meritul de a fi găsit căile cele mai simple și mai sigure de a ajunge la sufletul unui auditoriu pentru care aceste apeluri la deșteptarea românului din el au fost și rămân esențiale. De la „Albinuța” micilor școlari moldoveni care abia deschideau Abecedarul, cărora poetul le-a propus o poezie subtil educativă pe temele mari ale iubirii de „baștină”, cum se zice pe-aici, în care natura, figura maternă și tradiția românească se confundă în firescul unui limbaj „copilărit” (ca la Arghezi), până la poemele grave și vibrante dirijate spre alte vârste, poetul evocat a reunit deopotrivă vocile militantului solicitate de momentul istoric decisiv pentru recuperarea alfabetului latin, a atributului românesc pentru limbă, ca și pentru o mai largă mobilizare autentic patriotică. În aceste condiții și în absența unui contact constant cu filonul modernist evocat, totuși, de poet încă din primele sale versuri (de la Arghezi și Blaga la Nicolae Labiș), era firesc ca modelul cel mai sigur pentru o preluare eficientă în lirica momentului să fi fost Eminescu, apoi Octavian Goga, ca „poet al pătimirii noastre”, iar discursul „clasic” să fie preferat (și mai accesibil), implicând și repere ale imaginarului de factură „clasică”, arhetipală, evocând permanente ale spațiului geografic și spiritual. Înzestrarea lirică superioară a lui Grigore Vieru a făcut ca aceste situații să nu fie strict subordona-toare, încât nu puține dintre poemele lui să atingă un nivel de expresivitate „peste mode și timp”, al lirismului autentic, care nu mai este îndatorat „ocaziei”, fie ea și cu majusculă.

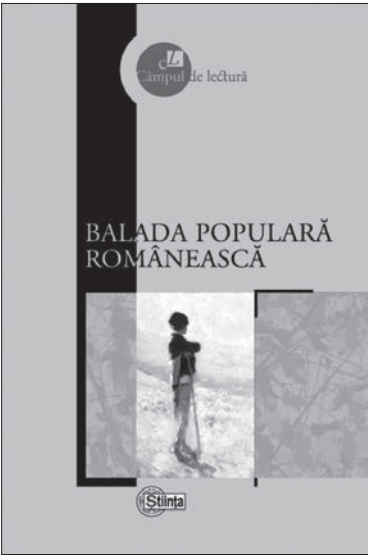
Schimbările de după 1990 au făcut, însă, ca și în Basarabia tendințele „(neo) moderniste”, coexistente cu cele neoavangardiste, de factură „optzecistă” mai largă să se manifeste tot mai puternic și mai convingător, obligând la o coexistență dificilă cu modurile de a scrie mai „așezate” ale tradiționaliștilor. În așa măsură, încât, cum am mai scris, prima sinteză critică majoră consacrată acestei noi generații poetice – matură, acum, și ea – să treacă Prutul dinspre Chișinău către București

(e cea a lui Nicolae Leahu), iar un număr important de scriitori ai acestui continent, poeți și prozatori, să se integreze, și tematic și valoric, scrisului românesc fără frontiere. Că acest nou val literar s-a izbit de malurile unor albii deja stabilizate ale scrisului „moldovenesc” e un fapt firesc, în fond, – e un fenomen cu atribute universale, cum ziceam, încât naturale îmi par, până la un punct, și reacțiile direct sau indirect polemice ale celor două mari tendințe. Dar numai până la un punct. O reflecție mai calmă asupra stării de lucruri din spațiul literar actual al Basarabiei cred că ar fi necesară pentru a înțelege că, în contextul social-istoric dat, e nevoie urgentă și vitală de o (re)conciliere, fie și relativă, de un „armistițiu” care să permită fiecărei „tabere” să-și facă datoria la categoria de „arme” la care e chemată să se angajeze. Mi-am dat seama personal, la fața locului, că angajarea militant-națională rămâne încă foarte necesară, cu discursul ei de pedagogie națională explicită, ce nu poate fi, însă, afectiv eficientă dacă nu se asigură discursului respectiv o calitate estetică îndeajuns de expresivă. Grigore Vieru și alți câțiva scriitori au atins în bună măsură asemenea cote de exigență, drept care nu au a se teme de scoaterea lor din scenă. Pe de altă parte, însă, e de admis ca pe o evidență necesitatea înnoirii limbajului, – proces în care se află deja de ani buni angajată o „trupă” foarte activă de scriitori basarabeni de valoare certă. A-i califica – așa cum se mai întâmplă, drept lipsiți de patriotism, indiferenți la problemele cu adevărat esențiale, vitale, grave ale vieții imediate din Basarabia,

îmi pare o mare nedreptate și o eroare de evaluare dictată de pasiuni excesiv partizanane. Am citit destule versuri din poezii acestei (acestor) generații în care astfel, de probleme sunt acut prezente, câțiva prozatori de talent nu le neglijează nici ei, iar publicistica în care sunt prinși face dovada unei participări de înaltă responsabilitate la întrebările zilei și ale viitorului apropiat. Nu e numai frondă boemă și frivolă în tot ce scriu, încât o reconsiderare a punctelor de vedere deocamdată cam inflexibile asupra scrisului lor îmi pare a fi urgentă. Împăcarea nu va putea fi deplină, diferențele de sensibilitate, de gust, de limbaj vor exista în continuare, dar un regim de coexistență, rațional și echilibrat, cred că trebie regăsit, recunoscându-i-se fiecărei „armate” dreptul de „luptă” pe frontul pe care simte că poate acționa cât mai eficient. Polemica – dar una de idei – e normală și e de dorit să continue ca dezbatere constructivă, dar divizarea forțelor scriitoricești nu poate aduce niciun beneficiu, nici cauzei patriotice românești, nici celeilalte, din spațiul creației literare.

Se va spune nici dincoace de râul despărțitor raporturile dintre generații n-au fost și nu sunt încă deplin echilibrate, competiția, rivalitățile, orgoliile, într-un univers în care individualitatea creatoare și configurația relativ unitară prin solidaritate de grup fac legea, nu au cum să dispară. Un ideal al unității în diversitate rămâne, însă, de cultivat oriunde, și am sentimentul că în spațiul dintre Prut și Nistru o asemenea – fie și relativă – reconciliere e chiar urgentă.

NOI APARIȚII • EDITURA ȘTIINȚA

BALADA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ
SELECȚIE A TEXTELOR, NOTE BIBLIOGRAFICE
DE MIHAI PAPUC
PREFĂȚĂ DE MIRCEA V. CIOBANU

Antologia cuprinde texte reprezentative ale genului baladei, răspândite în diferite zone ale arealului cultural românesc și care se disting prin varietatea lor tematică: de la renumitele balade populare „Miorița”, „Mănăstirea Argeșului” și „Soarele și luna”, și până la baladele denumite familiale cum este „Cucul și turturica” sau „Ghiță Cătănuță”. La textele baladelor s-a mai adăugat o prefață care definește acest gen de creație populară și o secțiune de “Note bibliografice”, cu ajutorul căreia potențialul cititor va cunoaște culegerile de folclor din care au fost reproduse textele incluse, câteva din edițiile de referință a baladelor, precum și o serie de studii critice fundamentale asupra acestui gen al creației populare orale românești. **EDITORUL**

IN SFUMATO

de EUGEN LUNGU

VÂNĂTORI ÎMPARATEȘTI (I)

SCRIITORI VÂNAȚI

În literatura interriverană nu a existat o disidență fățișă și tranșantă, de felul celei în care s-a angajat basarabeanul Paul Goma dincolo de Prut. Vom greși însă dacă vom considera că aici în genere nu s-a întâmplat nimic. Începând cu *Frunze de dor* (1957) și terminând cu *Clopotnița* (1984), practic nu a fost scriere a lui Ion Druță care să nu fi provocat iritarea și reacția violentă a forurilor partinice din RSSM. Aproape un deceniu (1975-1982), prozatorul a fost de fapt izolat și nu i s-a mai permis accesul la editurile din Moldova. În decembrie 1975, când autorul încerca să-și publice trei volume de *Scrieri alese*, editura căreia se adresa îi întorcea manuscrisele, evident sub presiunea kulturnicilor de vârf, cu un răspuns cinic. „În decembrie, își amintește I. Druță, sunt chemat de urgență la oficiul poștal. Trei pachete grele, ferfenițate, de parcă a[r] fi fost târâte cu tractorul pe toate drumurile din Moldova până la Moscova. Baștina sufletului meu îmi arunca înapoi scrierile în trei volume, cu o scurtă notiță, semnată de directorul editurii «Cartea Moldovei»¹, pare-mi-se unul Tampei. «Editura Car-tea Moldovei nici nu v-a cerut și nici nu intenționează a vă edita operele. Drept care vi le restituim» (Ion Druță, *Îngerul supraviețuirii. Mărturii și spovedanii*, Editura Academiei Române, București, 2011).

Scriitorul a fost hăituit chiar și după plecarea lui Ivan Bodiul din fruntea republicii. „Veterinarul de la Balta”, cum l-a numit ironic prozatorul (aluzie la studiile nesuferitului ștab), a condus personal toate campaniile de denigrare a lui Ion Druță în fața elitei moscovite. În 1980, satrapul era retras din funcție, la conducerea de vârf a RSSM instalându-se Simi-on Grossu (1980-1989). În 1987, scriitorul nonconformist îi înfură iarăși până la delir pe guvernanții partinici și de stat prin publicarea în *Literaturnaia gazeta*, ziar unional extrem de îndrăzneț și de un neobișnuit prestigiu în epocă, a articolului *Pământul, apa și virgulele* (numărul din 29 iulie), în care scriitorul scia cu durere despre ecologia propriu-zisă și despre ecologia spiritului în RSSM. Aparatul de

partid a declanșat atunci un atac concertat împotriva autorului articolului, angajând în acest sens toate forțele conservatoare din republică, în frunte cu A. Jucenko, președintele de tristă amintire a academiei chișinăuiene, care era secundat de alți „corifei” ai „științei” moldovenești. Aceștia încropiseră nu una, ci trei replici pe care ziarul le publica la 21 octombrie 1987, cu esențiale omisiuni, deoarece insinuările furibunde ale „academicienilor” depășeau cu mult volumul disponibil al ziarului. Era ultima „vânătoare” a regimului, de o asemenea amploare și cu atâția hăitași de soi, împotriva lui Druță. Ceva similar suporta ulterior și Valentin Mândăcanu după publicarea eseului-studiu *Veșmântul ființei noastre* (revista *Nistru*, nr. 4, 1988).

A fost mult timp redus la tăcere și Vasile Vasilache, un alt scriitor de marcă din RSSM. Romanul *Povestea cu cocoșul roșu* (1966), una dintre creațiile sale de vârf, s-a „bucurat” în exces de atenția exegeticii de curte, reacțiile ei împotriva autorului fiind deosebit de toxice.

Din motive ideologice, au fost interzise și trimise la topit cărțile scriitorilor Dumitru Matcovschi (*Descânțete în alb și negru*, 1969), Petru Cărare (*Săgeți*, 1972), Mihail Ion Ciubotaru (*Temerea de obișnuință*, 1977), nu a fost admis spre tipar romanul lui Vladimir Beșleagă *Viața și moartea nefericitului Filimon*, au fost obstrucționate de cenzură *Piatra de citire* (1980) a lui Anatol Codru și *De pe două margini de război* a lui Ion Vatamanu (apărută cu titlul *Măslinul oglindit*, 1983, după condamnările publice ale colegilor de condei și „scuturărilor” esențiale ale cenzurii; în urma discuțiilor aprinse de la Uniunea Scriitorilor, am fost numit redactorul cărții, așa că am trăit episodul pe viu) ș.a.

Nu e de mirare, deci, că tema hăituirii artistului revine cu obstinație în conștiința scriitorilor din RSSM. Sigur, nu în forma ei dezgolită – partidul atacă, scriitorul se apără – (cine ar fi publicat așa ceva?), ci ambalată în alegorii menite să înșele neadormitul ochi al cenzurii. Un poem memorabil în acest sens scria George Meniuc. E vorba de *Colindul cerbului* (1965), trecut ca prin minune prin sistemul alam-bicat al „ciururilor” ideologice. Poezia e

scrisă în cheie folclorică (ritm, limbaj, metafore), autorul îngânându-l perfect pe anonimul popular:

Cerb, în brume învăscut,
Nenorocul te-a păscut...
Îngâmfat și năvăș,
De ce mi te lăudași?
Și-n poieni paști iarbă verde,
Unde nimeni nu te vede,
Și bei apă din izvoare,
Unde stelele coboară,
Și ai cârduri de prieteni
Prin desimile de cetini,
Și ți-s urmele cu rouă
Când e muntele în prour,
Și nu-ți pasă de potâi,
De halice și de găi...
N-ai putut să-ți fereci gura,
Să te porți mai cu măsură?
În codruțul înverzit,
Când strigai nestăpănit,
Văile s-au răscolit,
Buciumul a gomonit,
Vânătorii s-au trezit...

Că nu e vorba de o simplă escapadă cinegetică ne sugerează detaliile din biografia poetului:

Vânătorii s-au trezit,
Vânătorii Lerului
La marginea cerului.

În 1969, poetului îi apărea placheta *Vremea Lerului*. Sub acest titlu, G. Meniuc publica poemele sale din interbelic apărute cândva în presa literară din țară și în volumașul de debut *Interior cosmic* (1939). La care se mai adăugau câteva poezii scrise după „obsedantul deceniu”, inclusiv *Colindul cerbului*. De atunci, sintagma *Vremea Lerului* s-a identificat în poetica scriitorului cu înfloritorul și fecundul timp al tinereții sale creatoare. În ecuația alegorică, nu e deci greu de stabilit pe cine reprezintă *Lerul* și cine sunt vânătorii lui.

În perioada imediat postbelică, dar și după, poetul a fost supus unor repetate persecuții politice. Fostul student al Facultății de Litere și Filozofie a Universității din București nu prezenta garanții de încredere pentru regim, poetul fiind învinuit

de viziuni mic-burgheze, de ermetism și devieri moderniste. În septembrie 1959, George Meniuc devenea un caz discutat la Plenara CC al PCM. Scriitorul a fost învinuit, desigur pe nedrept, de „grave” încălcări. Poetul s-a apărat cu demnitate, susținând și cauza criticului Vasile Coroban, supus și el unor incriminări ideologice. Procesul public a continuat cu un atac la fel de ticălos și la adunarea Uniunii Scriitorilor, care, la recomandarea partidului, îl destitua pe Meniuc din funcția de redactor-șef al revistei *Nistru*. Au urmat și alte hărțuiri și tracasări de ordin ideologic.

Ei bine, *Colindul cerbului* sublima poetic aceste trăiri:

În dumbrava de aramă
S-a iscat atâta freamăt.
Clocoteau poticile,
Răbufneau halicele,
Prin zăvoaie, prin tufari –
Numai boturi de ogari!

Vai, cum ai boncăluit,
Când sub coastă te-au rănit!
Vai, ce flori, ce dalbe flori
Ți-au întins pătucul lor,
Cerb ochios, cerb tretior!

Umbra ți-a rămas pe ape,
Ochișorii prin hârtoape,
Cornițele rămuroase –
Pentru buciume frumoase,
Pielea – pentru păcurari,
Hălțile – pentru ogari,
Ungheaua – pentru păhărele,
Să bea păunași din ele...

Disimularea folclorică sugestionată prin titlu (*Colindul...*) și limbajul popular-arhaic (*învăscut, prour, a gomonit, tretior, păcurari, ungheaua* ș.a.), jocul intenționat naiv al diminutivelor (*codruțul, ochișorii, cornițele, păhărele, păunași* etc.) erau o mască metaforică de adormit cenzura. Sub acest camuflaj nevinovat, se desfășura odioasa dramă. Cercul hăituit cădea ucis de focul necruțător al vânătorilor, mesajul codificat alegoric deciptându-se azi fără mari eforturi. Mai ales dacă apelăm la alt poem „subversiv” scris de Meniuc în 1986 – *Cerescul vultur*. Și demersul acestui ultim poem, conceput cu câteva luni înainte de moartea scriitorului, e cifrat în limbajul comun bestiarelor, personajul de data aceasta fiind un vultur, simbol al libertății absolute. Păsării menite să brâzdeze țăriile cerești i se confiscă esența existenței sale – libertatea. Privațiunea în colivie o aruncă din zenitul ființei mândre (și cerbului nu-i era iertată mândria...) la nadirul umilinței:

În Grădina zoologică din oraș
Am văzut cerescul vultur în volieră,
Prins nu știu pe unde și de cine.

Din piscul lui de sus, proptit în bolți,
A nimerit într-o capcană haină.

Forțat să existe într-un mediu impropriu, comportamentul celui care stăpânea cândva văzduhurile are ceva din neîndemânarea albatrosului lui Baudelaire:

Aripile ce-i lopătau în marele azur
Le strânge acum pe o coardă de oțel
Cu puține mișcări, stângace și timide.

Propria dramă îl face însă sensibil la toate abuzurile care pun într-o situație de inferioritate sau chiar mortifică ființa:

*Nimeni nu i-a auzit plânsul în laț,
Când s-a zbătut să-și apere libertatea.
Doar până la el a ajuns:
Strigătul peștelui prins în cârlig,
Strigătul florilor lovite de brumă,
Strigătul prepeliței în botul vulpii,
Strigătul cerbului încolțit de ogari,
Strigătul delfinului străpuns cu harponul...*

Pus în acest context al pierzaniei, al aneantizării ființei, versul „*Strigătul cerbului încolțit de ogari*” pare un cordon ombilical ce leagă cele două poeme, punându-le în contiguitate. Spre deosebire însă de *Colindul cerbului*, în spațiul căruia poetul opera în cheie folclorică, aici masca e una istorică, deosebit de agreată de dialectica marxistă, și tocmai de aceea mult mai credibilă pentru cenzură:

*De la Giordano Bruno strigăt nu s-a auzit,
Când flăcările i-au cuprins mădularele:
Fiindcă pe rug fiecare devine liber.*

Versul „*Fiindcă pe rug fiecare devine liber*” țintea însă nu în trecutul îndepărtat, ci se referea, evident, la condiția omului în „lagărul socialist”, ceea ce demonstra Jan Palach, studentul ceh devenit martir în 1969, când își dădea foc în Piața Wenceslas din Praga. Mai târziu, un gest similar făcea și Liviu Babeș, care se autoincendia „la 2 martie 1989 pe pârția de schi Bradu din Poiana Brașov în semn de protest față de regimul comunist din România”. E un vers memorabil în scrierile lui George Meniuc și unul dintre cele mai îndrăznețe în epocă.

* * *

Curios lucru, dar presiunea organelor de stat și partinice o resimțeau nu numai scriitorii de rând, dar și preferații regimului. Pavel Boțu, spre exemplu, făcea parte din protipendada sovietică: era Președintele Sovietului Suprem al RSSM și, totodată, deputat în Sovietului Suprem al URSS. Pe parcursul a două decenii și ceva a fost mereu numit în funcția de Președinte al Uniunii Scriitorilor, nomenclatură a CC al PCM. Deținea și alte posturi. Avea deci totul – și putere, și bani, dar asta nu-l împiedica să resimtă, ca om al condeiu-lui, că are de fapt mâinile legate. Sau că are doar libertatea... leului în cușcă. Căci asta era ideea uneia dintre poeziile din cea mai îndrăzneată carte a sa – *Ornic* (1978). Cronologic, *Leul la circ*, precede *Cerescul vultur*, ambele poeme abordând alegoric aceeași temă a libertății. Numai că personajul lui Boțu este unul mai mult oportunist decât desemnat. Ingenuncheat, „regele” rabdă bătaia și înjosirile dresorului, doar ca acesta să-i aducă zilnic tainul:

*Avea asemănarea unui fulger
Care-și gătește clipa să zbucnească...
Ci cascadorul îi cerea să-și culce
Pe labe mutra lui împărătească.*

*În crugul de scânteii și de ovații
Înțepă nara fumul de țigare.
Și ca o viespe se tot vără-n față
Și-i mușcă blana puha de dresare.*

[.....]

*Năprasnică, o sete îl furnică
Să-i pună laba grea în beregată,
Să termine cu joaca de-a nimica.
Ci tot atunci, străluminat, pricepe*

*Că tipul n-are cine știe ce vină;
Și-l lasă cu biciușca să-l înțepe
Și...
Să-i aducă mai departe cina.*

Am putea ușor bănuî că e ceva auto-biografic în această alegorie. Un alt poem din *Ornic* e foarte apropiat de *Cerescul vultur*. E vorba de Zbor:

*Trece pasărea. Aripa-i grea de zbor
Lopătează peste multe de răzor.*

*Grea și umbra peste codrul răvășit;
Cale fără de popas și de sfârșit.*

*Peste ultime opreliști și puteri
Către glasul jinduței primăveri.*

[.....]

*Cum despică cer și vânt,
Îngrelată fu de dorul de pământ.*

*Meteor, din naltul bolților s-a rupt,
Stau la pândă vânătorii de desubt...*

Vânătoare împărătească este însă cel mai îndrăzneț poem din respectiva pla-chetă a lui Pavel Boțu.

*Întrai în codru. Și părea
Că m-am întors la ruga veche
Sub templul nalt de peruza
Cu drumul ce mi-l fac pereche.*

*Și tihna pogora încet,
O, dulcea ei blagoslovire...
Pe foi și ramuri de făget
Citeam din cartea mântuirii.*

*Și deslușeam al ei însemn
În glasul de izvor. Dar iată
Mi te-arătași ca un îndemn
Ori poliță neachitată.*

*Să las, îmi zisei buclucaș
Această lungă contemplare.
Și-ai vrut ca să mă faci hăitaș
La-mpărăteasca-ți vânătoare.*

*Pe neașteptate ncorporat,
Mă pomenii că stau la număr,
Și iată patul armei, lat,
Mă bate prietenos pe umăr.*

Eroul liric al poemului se vede „în-corporat”, prin presiunea unui superior (destul de suspus, din moment ce vână-toarea e „împărătească”²¹), să participe la o campanie de defăimare a cuiva – asta ne sugerează subiectul poemului. Sforăriile din culisele puterii presupuneau asemenea manevre și manipulări, când, în afară de interesele partinice sau raționamentele de stat, intrau în joc și simplele, meschinele orgolii omenești ale mai-marilor zilei. Aceste infatuări ale ștabilor erau mai pe-riculoase pentru persoanele vizate decât presupusele „încălcări”. În birourile puterii se purta mereu o luptă surdă, inaccesibilă, ba chiar interzisă presei de atunci, vânzo-leală care sfârșea uneori cu deplasări în sus pe scara ierarhică (pentru victorioși!) și inevitabile retrogradări pentru învinși. Modelul era însuși Kremlinul, unde aceste lupte intestinale nu au încetat niciodată, drept dovadă servind eliminările periodice ale „grupărilor antipartinice” – o gașcă politică o dezlocuia pe alta. Volens-nolens, Boțu era antrenat în asemenea reglări „mafioate” de conturi – evident, la scară locală! Poate că i se cerea să condamne

public un fenomen cultural indezirabil puterii sau, și mai simplu, pe unul dintre colegii scriitori. Mai mult ca probabil că subiectul poemului vizează ultimul caz:

*Și cum atunci mă pomenii
Cu ciuta-n față și aproape, –
Mișcări suave, armonii, –
Avu norocul ca să-mi scape.*

*Căci trebuia, pricep acum,
Ca s-o ținesc cu ochiul urii,
Ci eu o admiram, necum,
Pârdalnic, să i-o smulg pădurii.*

Refuzul de a „trage” nu are, cum se vede din context, doar motive ireproșabil etice, ci și sentimentul ușor laș al auto-conservării. Căci, conchide personajul liric, azi el apare în postura „avantajoasă” de „vânător”, mâine însă vârfuitorii puterii ar putea decide că el este „vânatul”:

*Ori poate că-mi fusese dat
În ciuta mea să văz povestea
Care-o trăiam cu-adevărat.
Și am vrut să știu c-a fost, că este...*

Titlul poemului – *Vânătoare împără-tească* – cred că e sugerat de titlul unui roman-cult în epocă – *Vânătoarea regală* (1973) de D.R. Popescu. Nu e exclus că cei doi autori se cunoșteau personal – ambii au condus un timp destul de îndelungat uniunile scriitoricești din care făceau parte. În conceptul romancierului, *vânătoarea regală* presupune o acțiune arbitrară și ilegală, care se lasă cu moarte de om:

„– Astăzi e ziua când pe vremuri venea aici regele la vânătoare. Adică regele a venit numai o dată. Și de-atunci în fiecare an oamenii se duc în ziua asta la vânătoare.
– De ce? nu înțelegeai eu.
– Fiindcă în ziua asta vânătoarea e interzisă.
– Și atunci nu era interzisă?
– Era, dar regele călca legea, și el avea voie că era rege.
– Și ei au voie?
– N-au, dar calcă legea, să se simtă și ei regi.
Și în ziua asta sunt regi, zise Lereu. Așa că acuma se distrează ca regii și ca împărații lumii.

Dar l-au omorât pe Crăișoru... Sau o fi murit singur, mă corectai eu.
– Se mai întâmplă, răspuse Lereu. Și când a venit regele a murit un om... A fost împușcat... Era gonaci, sau poate nu era, nu se știe precis...”

La D.R. Popescu e vorba deci de o vânătoare ilicită, o hăituire sălbatică până la eliminarea fizică a celor care merg în răspăr cu „linia partidului” (acești ne-adaptați la cursul general sunt declarați „turbați” și deci făcuți să dispară fizic prin asasinare). Vânătoarea regală își camuflează adevăra-tele scopuri sub umbrela oficialității. Deși acționează în numele legii, fluturând în dreapta și în stângă sloganele doctrinei de stat, torționarii își urmăresc de fapt ordinele lor scopuri. Moise și Gălătioan au o adevărată armată de hingheri ai su-fletelor, cu o fantezie de gealați medievali, care anihilează pe oricine încearcă să li se opună. Îngrozitor în această subrealitate e faptul că natura puterii în numele căreia operează călăii admite dezlănțuirile lor subumane fără riscul – pentru ei – de a fi aduși vreodată în justiție. Ceea ce face respectiva putere nu numai părtașă la crimă, ci chiar generatoare a odioaselor fărădelegi.

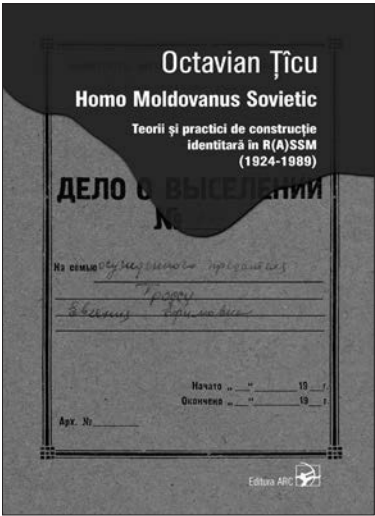
* * *

Într-o dramă în care atâtea puști trag „literar”, una dintre ele, conform maximei atribuite în mod fals lui Cehov, urma, în final, să tragă cu adevărat. Ceea ce s-a și întâmplat peste nouă ani de la publi-carea poemului *Vânătoare împărătească*, în februarie 1987, în plină perestroika. URSS-ul intra deja în agonia ireversibilă a ultimului act, când scriitorul își punea capăt zilelor cu pușca sa de vânătoare într-o livadă de la marginea Chișinăului. O armă deloc simbolică ce lua cu adevărat viața autorului. Astfel, unul dintre cei mai puternici oameni din RSSM trecea în neființă, înmormântând cu el și taina acelei sinucideri. Arhip Cibotaru afirmă că Boțu făcea acest gest deznădăjduit, când afla că împotriva sa se redactase o scrisoare semnată, printre alții, și de mulți scriitori pe care îi considera prieteni (vezi lucrarea memorialistică *Pe timpul lui Teleucă*, Chișinău, 2010, p. 424-427). Alții consideră că eternul beneficiar al regimului simțise că zarurile puterii nu se mai aruncau pentru el. Mi se pare o ipoteză greșită – cu puțin timp înainte, Pavel Boțu fusese ales pentru un nou mandat. Asta atunci când alegerea într-un post important era doar un circ – omul era numit „de sus”, iar votul de jos era doar simulacrul democra-ției. Deci, nu acesta era mobilul depresiei. Motivul adevărat putea fi un conglomerat de motive, dar mai ales ideea că pe cei de sus îi mai aranja, dar nu-l mai voiau cei de jos. Printre ei și „prietenii”. Anume această ruptură care s-a căscat brusc, aidoma unei falii seismice, i-a sfâșiat conștiința între ce a fost și între ce era, dar mai ales între ce urma să fie. Iar *Ornic* demonstrase cu pri-sosință că Boțu știa foarte bine în ce lume și cu ce năravuri se confrunta. Și atunci a ales soluția Hemingway. Iar vânătorul a devenit propriul vânat.

Note:

1. Probabil e vorba de Editura Cartea Moldo-venească, unde Dumitru Tampei (1934-2011) a fost redactor-șef (1975-1976). Editura Cartea Moldovei a fost înființată mult mai târziu – în 1996.
2. Poemul a fost reluat în volumul de bilanț *Scrieri* (1983), cu titlu schimbat – epitetul îm-părătească era omis. În acest caz, drama putea fi interpretată ca o simplă reglare de conturi între doi rivali, fără indicația îndrăzneată spre eșalonul de vârf al puterii.

SEMNAL

OCTAVIAN ȚACU
HOMO MOLDOVANUS SOVIETIC
TEORII ȘI PRACTICI DE CONSTRUCȚIE
IDENTITARĂ ÎN R(A)SSM (1924-1989)
EDITURA ARC, 2018

© N. RĂILEANU

MIRCEA DINESCU CEL DE AZI

de ARCADIE SUCEVEANU

PORTRET ÎN SEPIA

Mircea Dinescu, poetul al cărui debut (*Invocație nimănu*, 1971) impresionase atât de puternic lumea literară cu aproape jumătate de secol în urmă prin poezia sa sinceră și directă, „cu teribilisme de inger rural rățacit în romantica orășenească” (Eugen Simion), ce contrasta cu poezia excesiv de livrescă și abstractizată a colegilor săi de generație, acest poet aflat acum la vârsta considerată a fi în general a senectutii și a elanurilor potolite, continuă să impresioneze prin originalitate și extravaganță. Opozant și dizident recunoscut în regimul comunist, unul din marii actori ai revoluției din decembrie 1989, poetul a devenit în ultimele decenii un redutabil publicist, editorialist și om de televiziune, o personalitate a societății civile și o prezență publică deosebit de populară, care se pronunță pe marginea tuturor subiectelor majore ale societății românești. Urmând într-un fel (și doar până la un punct) destinul lui Rimbaud, pe care îl invocase, în chip premonitoriu, în unul din volumele sale (*Rimbaud negustorul*, 1986), Mircea Dinescu cel de azi este latifundiar, proprietarul unui castel și al unei podgorii de pe malul Dunării, deține proprietăți, magazine și un restaurant („Lacrimi și sfintii”) în centrul vechi al Bucureștiului. Inventiv și exuberant în toate acțiunile și manifestările sale, poetul prezintă la posturile TVR1 și TVR+ o emisiune duminicală de mare succes la public, „Politică și delicatețuri”, la care invită maeștri bucătari celebri, artiști și scriitori, coboară cu invitații săi în cramă, cântă pe scenă, se lasă acompaniat de actori și lăutari, își recită poeziile ca un actor de primă clasă, inventează ad-hoc rețete de bucate neobișnuite, uimind maeștrii bucătari cu secretele lui culinare și combinațiile gastronomice „suprerealiste”. Întâlnirile lui sunt show-uri literare, metaforele lui detonează la fel de spectaculos atât în poezie și în pamflete, cât și în bucatele preparate cu fantezie. Urmărindu-l cu câtă dezinvoltură și naturalețe se mișcă printre șunci usturoiate și fileuri de șalău de Dunăre, printre spanac, vinete și dovleci trași la tigaie, te surprinzi la gândul că, da, e cât se poate de adevărat: poezia există peste tot și oriunde, poezia se poate simți comod și în deplină libertate chiar și la bucătărie, curățind cartofii ori mărunțind ceapa, degustând în cramă vinuri alese ori ascultând muzica tarafului de la Verbilău...

Din aventura sa „rimbaldiană”, Mircea Dinescu revine totuși, chiar dacă destul de rar și imprevizibil, pe scena literară. Filoanele lirismului său n-au secat, aventura spiritului este trează. Ultima lui carte de poeme, cea la care ne vom referi în cele ce urmează, *Colierul din bomboane de colivă*, e din 2017, iar penultima, *Femeile din secolul trecut. Poezii noi (2004-2010)*, e din 2010. Ambele volume sunt însoțite de ilustrații opulente și extravagante, iar unul dintre ele conține și un CD, de pe care poetul își cântă poeziile. Aceste comeback-uri sub înfățișarea de „trubadur post-modern”, așa cum scrie criticul Daniel Cristea-Enache, fac parte din strategia poetului de a-și promova producția literară, ca și vinul din propria podgorie, prin metode netradiționale, pe gustul cititorilor/consumatorilor de azi, dornici de show-uri și gesturi interacționist-extravagante.

Scrise în dulcele stil clasic, impregnate de sarcasm și de o copleșitoare melancolie atât de cunoscute nouă din volumele anterioare, conținând metafore insolite, imagini memorabile și având un sunet inconfundabil, cele 24 de poeme din noua carte poartă „marca Mircea Dinescu”. Atitudinea fundamentală a eului liric – exuberant-ironică, de o candoare „perfidă”, afectiv-dinamitară – a rămas aceeași, doar că acum apare într-o formă radicalizată, dusă uneori până la vulgarizare. Ca și mai înainte, semnificația de ansamblu a versurilor vizează moralitatea acestei lumi postapocaliptice ajunsă la cota cea mai de jos a existenței sale, urâtenia și degradarea morală a românilor, realitățile din „țara unde-o calfă de cizmar / a dărâmat o sută de biserici” și unde „școala și-a avortat pe câmp elevii”, mesajele secrete ale morții din „nedeschise plicuri” descoperite în efemeritatea propriului trup etc. Dar atitudinea de revoltă de altădată, invectiva vitriolantă au acum forme ușor refulate, ironia poemelor este mai resemnată, decantată în simboluri și într-o imagistică de spectacol grotesc, de absurd dus până la ultimele consecințe. Dacă mai înainte eul liric urmărea acest spectacol cu privirea unui filosof sceptic și ironic, acum el poartă masca unui ins cinic și masochist pentru care toate răutățile lumii de azi păreau a fi demult previzibile. În chip simbolic, imaginea emblematică a tânărului boem de acum 30-40 de ani, ce sfida lumea cu o privire ironic-inconformistă de pe coperta volumelor *Proprietarul de poduri* sau *La*

dispoziția dumneavoastră, e schimbată azi cu cea a bărbatului auster, tuns scurt, pe a cărui față a împietrit masca întunecată a unei dezolări definitive. Conștiința de altădată cedează locul *ochiului contemplativ* care decupează paradoxurile existenței, și totul în poezie apare deformat, răsturnat, „întors pe dos”.

Binecunoscutul *stil dinescian*, insolent și provocator, ia acum forma unui umor negru, absurd, în timp ce eul liric urmărește, ironic și condescendent, dar cu mai puțină agresivitate ca altădată, scenele dezagregării, ultimele faze ale alienării acestei lumi viciate și degradate iremediabil. De aceea, poemele nu mai conțin ceea ce altădată se obișnuia a înțelege prin lirismul pur, ele sunt mai degrabă mici parabole, farse lirice ori chiar false fabule. *Nebunul*, un mit al poeziei lui Mircea Dinescu, apare și el transfigurat, cu o înfățișare nouă, pe potriva vremurilor pe care le trăim, ca în acest poem: „Cununa de mireasă/ e-n părul nimănu / și fata popii, grasă,/ atârnă în gutui. / Frizerul din comună/ a tuns câțiva calici / și apa din fântână/ parcă s-a dus de-aici. / Poștașu-și scrie singur / trei sute de scrisori,/ a mai rămas în linguri / doar gust de cositor. / Chiar și nebunul care/ înveselea un sat/ nu cere de mâncare/ și-i trist și vindecat” (*Însănătoșirea nebunului*).

Volumul reia motive prezente și în cărțile anterioare. Viziunea generală e de bâlci al lumii, de kitsch existențial în care până și „speranța-i cam albastră”. Dar stările de spirit se schimbă, pamfletul sarcastic alternează cu elegia pură, stilul parodic cu stilul baladesc, și în toate există o „jubilară în negație”, o diavolească voluptate a trăirii în negativ. Pe acest fundal, poetul își schițează autoportretul în versuri sarcastice și virulente, de fabulă modernă, cu un substrat biografic transparent, cu alegorii și referințe directe la realitățile curente: „Mălăieț dar brav, ciupit de glorie,/ dat afară din literatură,/ mă trezii în cartea de istorie/ vestitor de sfântă pălitură. // Frate cu golani și cu şuții,/ ce-au dezvirginat o baricadă,/ în capitolașul „revoluții”/ stau cu blidul găurit la coadă, / de-am ajuns în Fundul Răcăciunii/ nume de străduță pe un gard/ unde chiar se ușurează unii,/ pe când eu mă simt un bulevard. // Și cum lașii nu vor să mă ierte/ mă iert singur pentru toate cele,/ mic negustoraș de mierre-fierte/ și antreprenor de mari belele” (*La strada*). Sau scrie câte o elegie a inexorabilei treceri, a „corpului ce trădează prin îmbătrânire” (Alex Ștefănescu). Mircea Dinescu a știut întotdeauna să aducă în poezie spaimele tulburi și interogațiile vârstei biologice. Cititorii lui de ieri își mai amintesc pro-

FOTOGRAFE | NICOLAE RĂILEANU

Mircea Dinescu la Chișinău, împreună cu Mihai Cimpoi, Arcadie Suceveanu și Aureliu Busuioc (2005).

tabil intrarea fulminantă în literatură a liceanului de 17 ani cu acest poem emblematic al vârstei adolescente: „Sunt tânăr, Doamnă, vinul mă știe pe de rost/ și ochiul sclav îmi cară fecioarele prin sânge/ cum aş putea întoarce copilul care-am fost/ când carnea-mi înflorește și doar uitarea plânge...”. Sau aceste versuri de mai târziu, aparținând unei alte vârste: „Ca rinocerul care-atacă trenul/ încerc să trec de treizeci de ani/ dar îngerul meu purul și obscenul/ s-a prăbușit lovit de bolovani...”, etc. Astăzi, el își scrie poezia vârstei crepusculare, lăsându-se înfiorat de neliniști metafizice și cochetând cu moartea în binecunoscutul său stil candid-ironic și teribilist, ca în acest superb *Damen tango*: „Cu cât îmbătrânesc mă simt mai tânăr/ mai pofticios și mai curtat de zei, / moartea îmi pune mâna pe un umăr / și parcă mă invită-n patul ei / și mă ajută galeș și lascivă / să îmi dau jos paltonul meu de lemn, / poartă la gât bomboane de colivă / și-un tainic păhăruț cu untdelemn / și nu-nțeleg cum la apusul iernii / se surpă peste noi un crâng de maci... / M-oi fi îndrăgostit, mânca-o-ar viermii! / Sărută-mă, șoptește ea, și tacii!”.

În general, poemele acestei perioade conțin mai multă plasmă intelectuală, simboluri și cuvinte „nepoetice” preluate din alte domenii, din terminologia științifică și din cea populară, din „oralitatea dâmbovițeană” (Eugen Simion) etc. Deși tot mai deschise spre ludic, spre intertextualitate și aluzia livrescă, ele reinstaurează ordinea prozodiei, obligativitatea sensului și coerenței, rima rară și stilul elevat. Gândirea „subversivă” și „efectele de gândire” dau naștere la tot pasul „efectelor de limbă”, jocului de cuvinte, metaforelor electrocutante, devastatoare. În „antipoeticitatea” (e adevărat, cam aridă) a liricii contemporane, Mircea Dinescu readuce versul îmbălsămat de licoarea tropilor, imaginile percutante și fanteziste, metafora proaspătă și insolită cu gust de fruct rar – un amestec ciudat de sublim și grotesc, de fabulă și parodie, de blues și fado portughez. În chip oarecum ciudat pentru aceste timpuri în care poezia cu formă fixă a fost excomunicată din cetatea literelor și poezii scriu un soi de texte (excesiv de) livrești și abstracte,

invadate de anecdotic și prozaism, clasicitatea repetitivă a acestor poeme nu pare vetustă și continuă să ne fascineze. Metafora lui Mircea Dinescu nu încarcă poezia, ci, dimpotrivă, o descarcă, îi dă volum, o face aeriană, ca părul unei femei ce comunică, ondulându-se pe umeri, cu mișcările întregului corp. Citind și recitind acest nou volum al „clasicizantului” Mircea Dinescu, m-am surprins că senzorii mei de „om al internetului” și sentimentele mele de lector de sorginte „borgesiană”, trecute în ultimele decenii prin atâtea filtre livrești, continuă să vibreze, lăsându-se seduse de acest soi de poezie figurativ-esopică. La fel cum sunt impresionat ori de-a dreptul fascinat atunci când, la o oră târzie de noapte, descopăr întâmplător la vreun post de radio vocea curată și tulburătoare, de o nostalgie indicibilă, a Cezariei Evora sau a lui Julio Iglesias.

Nu toate poeziile se află la același nivel valoric. În unele poeme de o anumită categorie autorul recurge la ritmurile și expresiile populare, utilizează în exces simboluri obscene, „imagini tari”, la modul vulgar și facil. Daniel Cristea-Enache scria cu referire la penultimul volum, *Femeile din secolul trecut*: „Din spectacolul poeziei lui Mircea Dinescu, poezia s-a cam dus, iar spectacolul s-a „externalizat”, s-a transformat mediatic și s-a îngroșat ca show”. Și tot el explică „eșecul”, „deriva autorului” prin faptul că acesta s-a lăsat „ocupat și aproape «locuit» de un publicist în continuă expansiune”. Din fericire, în noul volum *Colierul din bomboane de colivă* spectacolul despre care vorbește criticul bucureștean apare în proporții mult mai reduse și în forme diminuate. Câteva poeme, însă (*Mașina comunală*, *Fabulă despre aritmetica sărăciei*, *Leția de canibalism*, *Stagiune de primăvară*), par a fi mici fragmente luate din editorialele publicate în *Cațavencii* și așezate în scheme prozodice. Dar și aceste poeme – chiar dacă sunt ecouri venite „dintr-o retorică publicistică” – au, în chip paradoxal, un farmec viu, inconfundabil, *dinescian*. Încât vom spune și noi, la fel ca și criticul Alex Ștefănescu: „Mircea Dinescu rămâne poet chiar și dacă stă în cap”. Și mai adăugăm: și nu un poet oarecare, ci unul de mare clasă.

FOTOGRAFE | NICOLAE RĂILEANU

Mircea Dinescu, teatralizând poezia în Sala cu Cămin a Uniunii Scriitorilor din RM (2005).

TRIPTICUL CENTENARULUI

de ANA BLANDIANA

Când vorbim despre perioada istorică a regalității în România, suntem tentați să ne imaginăm (urmând sugestiile unor stampe și tablouri de epocă) o lume mirifică de baluri, meloane, dantele, fracuri, jobene, lornioane, pălării imense, bătaii cu flori, calești la șosea. Și cu siguranță toate acestea au existat, s-au văzut, au fost aparențele strălucitoare a căror nostalgie s-a perpetuat cu atât mai visătoare, cu cât s-au îndepărtat într-un trecut înnegurat. Ceea ce uităm însă adesea să ne amintim este că dincolo de toate aceste aparențe de invidiat se află povestea – dramatică în bună măsură și nelipsită de un real eroism – a unor tineri prinți și prințese (Carol I, Ferdinand, Elisabeta, Maria), care n-au pregetat să-și părăsească ținuturile și castelele natale pentru a pleca – așa cum strămoșii lor plecau în cruciade – spre un pământ și un popor necunoscute, aflate la mii de kilometri distanță în adâncul răsăritului și al unei istorii pe care țările lor o depășiseră demult. Au acceptat să învețe și să preia o altă naționalitate, o altă limbă, o altă religie, pentru a fi asemenea celor pe care i-au condus și cărora li s-au dedicat. (Este destul să mă gândesc la drama regelui Ferdinand, excomunicat de Biserica Catolică pentru că a acceptat să-și boteze copiii ortodocșii!).

În aproape un secol de regalitate, România s-a transformat din două principate aflate sub suzeranitate otomană într-unul dintre statele importante ale noii Europe, născute din cataclismul primului război mondial, iar această transformare s-a produs sub sceptrul unor regi care s-au transformat ei înșiși, punând deasupra propriilor sentimente și interese, sentimentele și interesele țării devenite a lor.

Mi-e greu să-mi imaginez România modernă în afara mării opere de civilizație și rigoare pe care a realizat-o neobosit, timp de 40 de ani, Regele Carol I și mi-e greu să găsesc multe exemple de români, care să fi făcut pentru România mai mult decât a făcut Regina Maria în timpul dezastrelor marelui război, a Păcii de la Paris și a triumfalei călătorii în Statele Unite. Prin tot ceea ce a făcut și prin tot ce a determinat pe alții să facă, Regina Maria este unul din principalele personaje ale Centenarului pe care încercăm, cu atâta nepricepere și indiferență, să îl sărbătorim acum. Sunt obisnuită, vorbind despre centenar, să mă gândesc la marile personalități din Basarabia, Bucovina și Transilvania, care au avut puterea să construiască din dragostea pe care o purtau poporului lor o țară unită, în sfârșit, după secole de fărâmițare, o țară căreia nu îi cereau nimic decât să știe să fie

ea însăși. Dar ceea ce s-a întâmplat în 1918 a putut să se întâmple pentru că Regatul României nu a dispărut de pe harta lumii datorită eroismului și suferințelor din 1917 îndurate de țaranii români în uniforme militare alături de regina lor în uniformă de soră de caritate, de regele lor care nu a ezitat nicio clipă să lupte împotriva țării sale natale pentru a-și salva Țara și a-i îndeplini idealurile, pe care le adoptase, așa cum îi adoptase credința în care își botezase copii, Făuritorii României Mari din Basarabia, Bucovina de Nord și Transilvania și-au construit opera în jurul României mici a acestor regi, adevărați eroi ai primului război mondial, a căror tărie de caracter a păstrat-o vie, ca pe un punct de sprijin în universul imperiilor care se prăbușeau de jur împrejur.

De fapt, Centenarul are pentru mine înfașisarea unui trptic, a cărei primă parte începe în infernul de la Iași luminat de portretele Reginei Maria, Regelui Ferdinand și Generalului Berthelot (o englezoaică, un neamț și un francez care au contribuit fiecare la definiția sufletului nostru european), continuă cu hotărârile istorice de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, dominate de impunătoarea galerie de lideri care și-au construit singuri statura de oameni politici, construind statul în care să poată să funcționeze, și se încheie cu apoteoza încoronării din 1923.

Partea a doua se petrece cu 40 de ani mai târziu în închisoarea de la Sighet unde, devenit republică, statul român și-a exterminat părinții: Iuliu Maniu, Brătienii, Ion Incuț, Pantelimon Halippa, Ion Nistor...

Partea a treia este în plină desfășurare și poartă ca motto «Cum serbăm noi centenarul/ Dacă nu-ncingând grătarul?»

Iată câteva gânduri care îmi vin în minte la această jumătate de an aniversar, pe care l-aș fi visat ca pe un fel de examen de conștiință a unui întreg popor, ca pe o trecere în revistă a modelelor cărora le-am mai putea încă semăna, un examen cu prilejul căruia mi-ar fi plăcut să-i dăruim Bucureștiului (orașul în care pentru toți naivii români din 1918 răsărea soarele) o statuie dublă a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria, cei doi regi fondatori ai României Mari, asemenea statuii Regilor Castiliei și Aragonului din Madrid.

...Un an în cinstea căruia am fi putut să construim autostrăzi și linii ferate de mare viteză, scoli și spitale, atâtea răspunsuri posibile la întrebarea îngânată fără veselie și fără speranță în Piața Victoriei plină de gunoaie, la sfârșitul celei de a treia părți a tripticului: «Cum serbăm noi Centenarul?»

MAESTRI ȘI UCENICI

Anchetă realizată
de EMILIAN GALAICU-PĂUN

ANDREI ȚURCANU: „...PLĂCEREA DE A GĂSI ÎN TONELE DE MINEREU GRĂUNTELE DE AUR AL POEZIEI”

Emilian GALAICU-PĂUN: Se știe – iar istoria literaturii a transformat întâmplarea într-un soi de mit – că, la capătul unei întâlniri providențiale cu idolul său, poetul Stephane Mallarmé, tânărul Paul Valéry a avut un fel de „șoc existențial”, care avea să-i schimbe destinul: n-a mai publicat poezia vreme de aproape două decenii, iar atunci când a făcut-o, în 1917, dând la tipar *la Jeune Parque* (într-un „fabulos” tiraj de... 40 de exemplare), devenea el însuși un maestru. Ați trăi și Dvs. o astfel de întâmplare? Cine a fost „Mallarmé”-ul Dvs.? Vă rog s-o istorisiți.

Andrei ȚURCANU: Cu idolii și idolatria, mărturisesc, stau prost. O poză făcută mai demult de Nicolae Răileanu, în care eram extrem de concentrat la spusele lui Vladimir Beșleagă, l-a făcut pe Mihai Cimpoi să remarce: „În sfârșit, și Andrei Țurcanu ascultă pe cineva”. Spre deosebire de preocupările mele critice, unde încercam să pun în rezonanță caracterul lui Vasile Coroban cu nuanța neologistică a frazei lui Cimpoi, nici vorbă să-mi treacă prin minte „prostia” să-i vreau de măștri pe poeții epocii junetei mele! Chiar și pe cei mai buni – câțiva! – pe care îi aveam. Nu mă recunoșteam, ca poet, în scrierile lor și nu vedeam să pot ceva învăța din arta lor. De citit citeam absolut totul ce se publica. Și azi mai păstrez în memorie o istorie vie a poeziei românești din Basarabia sovietică. În forul meu intim însă simțeam cu acuitate că poetica tranzitivă a acestei lirici, imagistica plasticizantă și ambianța realistă, recognoscibilă în însemnele ei preponderent rustice, nu cadrau defel cu universul metaforico-parabolic crepuscular al poeziei mele, cu miza acesteia pe tensiunile sumbre, dramatice ale unei conștiințe umane și istorice damnate, cu accentul pus pe sugestia onirică și simbolul de sorginte culturală, mitologică și biblică. Maeștrii mei i-am regăsit în altă parte, unii în alte vremuri: expresioniștii germani, apoi Kavafis, Ezra Pound, T. S. Eliot, Ted Hughes, Silvia Plath și, din poeții români, Ioan Alexandru, cel din „Infernul discutabil” și „Vămile pustiei”, Mircea Ciobanu, Nichita, bineînțeles, etc. Întâlnirea cu aproape fiecare din ei a fost, pot afirma fără a exagera, un șoc existențial, o recunoaștere a propriei identități.

Em. G.-P.: Acum, că sunteți unul dintre cei mai apreciați scriitori români contemporani, rogu-Vă să-mi spuneți dacă ați avut șansa să Vă caute un tânăr autor pentru a „face ucenicie” la Dvs., iar dacă (încă) nu – totul e înainte! –, pe cine dintre autori ați fi vrut să-l vedeți pe post de „tânărul Paul Valéry”?

A. Ț.: Acum nu mă mai caută nimeni. Probabil, din cauză că eu nu dau vreun semn că mi-ar plăcea să fiu deranjat. Odinioară însă mi s-au trimis sau mi s-au pus direct în mână maldăre de manuscrise ale diferitor dibuitori în ale poeziei. Se adresau, firește, criticului literar, nu po-

etului, de care puțini aveau știință. Cu unii debutanți am petrecut ore, zile întregi. Unele manuscrise mi-au luat, pentru descălcirea lor, chiar săptămâni, eforturi din care, ca să dau o pildă, a rezultat „Obstacolul sticlei” de Lorina Bălțeanu. Regret această risipă de timp? Nu. Pe atunci aveam în față o eternitate, nu o viață de om, așa că ceea ce conta era plăcerea de a găsi în tonele de minereu grăuntele de aur al poeziei. Azi sunt mai zgârcit cu timpul meu. Și nici nu aş mai avea răbdarea de altădată să răscolesc grămezi de moloz în speranța că voi găsi mărgăritarul poeziei autentice. Cu totul altceva e rolul de îndrumător în cercetarea literară. Un rol pe care încerc să-l susțin, onest și responsabil, în munca de dirijare a lucrărilor de doctorat de la Academie! Dincolo de prestanța unui cercetător vreau mereu să văd un critic literar, care lucrează temeinic, în deplină cunoaștere a surselor, cu disciplina maximă impusă de un sistem axiologic și metodologic bine definit. Să dai, mai întâi, de un tânăr absolvent – sensibil, inteligent, talentat – al unei instituții superioare de învățământ. Apoi să-l ajuți să-și sistematizeze lecturile, să-l faci să înțeleagă cât de importantă este în procesul scrierii rigoarea gândirii și nuanța cuvântului, să-i stimulezi, în discuții literare concrete, personalitatea, indicându-i doar reperele, fără a-l ținui în niște limite restrictive. Și... în sfârșit... să-l vezi că pornește singur, cătinel, că ajunge la niște înțelesuri de care el e cel care se miră mai tare, lăsându-l, firește, și pe îndrumătorul său oarecum surprins... Poate fi ceva mai frumos, mai viu și mai durabil decât această legătură intimă de vase comunicante?

ANDREI ȚURCANU

FRATELE MEU...

Ah, aceste zăpezi
care se fac viermi chiar în fața turmelor mele!
Și tu, semenul meu, aproapele meu crispat și ambiguu,
bâiguind lângă focul de jertfă cu gura înfundată în pâine:
„Adorarea păstorilor nu mai folosește planetei”.

Palide frunze
ca niște sălbăticiuni cu gâtul tăiat se-nvârtesc
în trâmbele fumului ce urcă în slavă.

O, aceste zăpezi! și această lumină în tremur
peste cușmele munților mei!

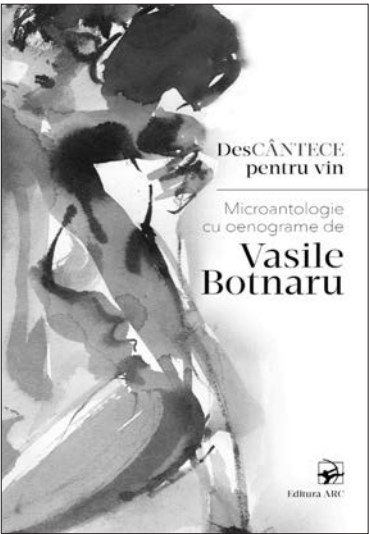
Mă chemi în câmpie, fratele meu.

Înfiorat ca o harpă
de unde să știu că *infernul sunt ceilalți?*...

Sărut mâna în care ții strâns piatra
confund sângele ce curge-n țărână cu toiul laptelui
și-n noaptea fără de capăt mă rog de tine
semenul meu, aproapele meu, fratele meu

semenul meu, aproapele meu, fratele meu Cain.

NOI APARIȚII • EDITURA ARC • NOI APARIȚII

**DESCÂNTECE
PENTRU VIN
MICROANTOLOGIE
CU OENOGRAME
DE VASILE BOTNARU**

Această carte-album îmbină două arte: poezia și pictura. Cele douăsprezece poeme aparținând unor nume ilustre ale literaturii române (L. Blaga, I. Pillat și T. Arghezi) sunt completate în mod iscusit de picturile în vin ale cunoscutului jurnalist de la Radio Europa Liberă, Vasile Botnaru.

**MIHAI BACINSCHI
GRAFICĂ DE CARTE**

Albumul valorifică editorial creația lui Mihai Bacinschi, unul dintre cei mai importanți graficieni de carte din RM. Cărțile al căror design a fost elaborat de Mihai Bacinschi se deosebesc prin eleganță, rafinament al liniilor grafice, prin îmbinarea armonică a elementelor componente ale cărții: copertă, avantitlu, foaia de titlu, colontitlu, coloncifru, viniete și ilustrații etc.

UNIUNEA SCRITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

GALA PREMIILOR | EDIȚIA 2018

NOMINALIZĂRI LA PREMIILE UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA PE ANUL 2017

Juriul pentru decernarea Premiilor Uniunii Scriitorilor din Moldova pe anul 2017 (întrunit la data de 07 iunie 2018), alcătuit din: Dumitru Apetri, Leo Bordeianu, Aliona Grati (președinte), Elena Prus, Vitalie Răileanu, Călina Trifan (secretar) și Ianoș Țurcanu, a stabilit următoarele nominalizări pentru premii:

CARTEA DE POEZIE

1. Eugenia BULAT. *Dialogurile străine cu vechiul său prieten Alter*, Editura Junimea;
2. Virgil BOTNARU. *Schimbare de atitudine*, Editura Casa de pariuri literare;
3. Moni STĂNILĂ. *O lume din evantaie, pe care să nu o împarți cu nimeni*, Editura Charmides.

CARTEA DE PROZĂ (ROMAN)

1. Val BUTNARU. *Misterioasa dispariție a lui Teo Neamțu*, Editura Cartier;
2. Vlad GRECU. *Somn letargic*, Editura Prut;
3. Doina POSTOLACHI. *Ambroise*, Editura Tracus Arte.

CARTEA DE PROZĂ SCURTĂ

1. Ion BOGATU. *Omul din volieră*, Editura Lumina;
2. Anatol MORARU. *Punct de vedere*, Editura Junimea;
3. Mihaela PERCIUN. *Cenușă rece*, Editura Polirom.

CARTEA DE ESEU, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

1. Vasile MALANEȚCHI. *Limba vechilor cazanii*, Editura Atelier;
2. Maria PILCHIN. *Poezie, eros și putere*, Editura Prut;
3. Mihai Ștefan POIATĂ. *Mihai Dolgan. De ce au plâns ghitarele?*, Editura Arc.

CARTEA DE LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

1. Aurelia BORZIN. *Soarele de acadea*, Editura Arc;
2. Petre POPA. *Blazonul veșniciei*, Uniprint.

CARTEA DE TRADUCERI

1. Leo BUTNARU. *Panorama poeziei avangardei ucrainene*, Editura Tracus Arte;
2. Alexandru VAKULOVSKI. *Elcin. Capul*, Editura Arc.

CARTEA DE PUBLICISTICĂ

1. Valentin GUȚU. *Duși cu Titanicu'*, Editura Cartier;
2. Gheorghe ERIZANU. *Texte egoiste*, Editura Cartier;
3. Radmila POPOVICI. *Reconstituiri cu Ileana Popovici*, Editura Adenium.

CARTEA DE DEBUT

1. Elena DRUȚĂ. *Fiind imagine*, Editura Datagroup.

PREMIILE UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA PE ANUL 2017

Juriul pentru decernarea Premiilor Uniunii Scriitorilor din Moldova pe anul 2017 (întrunit la data de 19 iunie 2018), alcătuit din: Dumitru Apetri, Leo Bordeianu, Aliona Grati (președinte), Elena Prus, Vitalie Răileanu, Călina Trifan (secretar) și Ianoș Țurcanu, a stabilit următoarele premii:

CARTEA DE POEZIE

Eugenia BULAT. *Dialogurile străine cu vechiul său prieten Alter*, Editura Junimea.

CARTEA DE PROZĂ (ROMAN)

Doina POSTOLACHI. *Ambroise*, Editura Tracus Arte.

CARTEA DE PROZĂ SCURTĂ

Anatol MORARU. *Punct de vedere*, Editura Junimea.

CARTEA DE ESEU, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Maria PILCHIN. *Poezie, eros și putere*, Editura Prut.

CARTEA DE LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

Petre POPA. *Blazonul veșniciei*, Editura Uniprint.

CARTEA DE TRADUCERI

Alexandru VAKULOVSKI. *Elcin. Capul*, Editura Arc.

CARTEA DE PUBLICISTICĂ

Valentin GUȚU. *Duși cu Titanicu'*, Editura Cartier.

CARTEA DE DEBUT

Elena DRUȚĂ. *Fiind imagine*, Editura Datagroup.

PREMIILE CONSILIULUI USM, EDIȚIA 2018

Paul GOMA – Premiul Opera Omnia.

Vasile GÂRNEȚ – Premiul de Excelență.

Nicolae RUSU – Premiul de Excelență.

Iurie COLESNIC – Premiul Relații culturale.

PREMII SPECIALE

Igor VOLNIȚCHI – Premiul Nizami

Andrei ȚURCANU, Nina CORCINSCHI – pentru volumul *Cartea din mâna lui Hamlet*.

Val BUTNARU – pentru romanul *Misterioasa dispariție a lui Teo Neamțu*, Cartier.

Irina NECHIT – pentru cartea de versuri pentru copii *Caruselul primăverii*.

Serghei EVSTRATIEV – pentru volumul de satiră *Un praznic în Cușmaria*.

Nicolae ROIBU – pentru promovarea activităților literare.

Lidia POPODNEAC – pentru promovarea activităților literare.

Florentin LEANCĂ – pentru ilustrarea revistei "Danya" în limba azeră.

Nicolae FABIAN – pentru coordonata imnică și transcendentală a poeziei sale.

BURSE ALE USM, EDIȚIA 2018: Anatol MORARU, Claudia PARTOLE.

© NICOLAE RĂILEANU

Președintele USM, A. Suceveanu, vicepreședintele USM, T. Chiriac și președintele Juriului, A. Grati

Secvență de la Gala Premiilor, 22 iunie 2018

POEZIE

CÂNTECUL
SIRENELOR
de ION ȚURCANU

ION ȚURCANU S-A NĂSCUT LA 15 IANUARIE 1946. MESERIA DE BAZĂ: CERCETĂTOR ÎN DOMENIUL ISTORIEI ȘI PROFESOR DE ISTORIE. A PUBLICAT CÂTEVA ZECI DE CĂRȚI, PRINTRE CARE DOUĂ VOLUME AUTOBIOGRAFICE, DOUĂ CĂRȚI DE NUVELE („CÂTEVA POVESTIOARE”, 2015; „ÎNTR-UN TÂRZIU”, 2017). VOLUMUL DE PROZĂ SCURTĂ „ISTORISIRI RĂZLEȚE” ESTE ÎN CURS DE APARIȚIE LA EDITURA „JUNIMEA”, IAȘI. A PUBLICAT TEXTE DE ISTORIE ȘI CRITICĂ LITERARĂ ÎN REVISTELE „ROMÂNIA LITERARĂ”, „JURNALUL LITERAR”, „CONVORBIRI LITERARE”, „DACIA LITERARĂ”, „ÎN-SEMNĂRI IEȘENE” Ș.A. S-A ÎNVREDINICIT DE PREMIUL ACADEMIEI ROMÂNE „A.D. XENOPOL” PE ANUL 2008 PENTRU CARTEA „ISTORIA: RECEPTARE, CERCETARE, INTERPRETARE” (IAȘI, JUNIMEA, 2006).

AM ZIS...

Am zis muntelui acestuia, în credința mea:
„Ridică-te și te aruncă-n mare”
și aștept să văd cum valuri gigantice,
spumegând și vuind în neostoire,
îl îmbrățișează și apoi îl sorb ca pe un sămbure de migdală,
după care se liniștesc în așteptarea unei noi ofrande,
iar în locul unde a fost muntele
se grăbesc să se coacă fructele speranței,
nebănuite roade ale bucuriei împlinite.
Dar muntele rămâne așa cum a fost,
înălțându-se neclintit și falnic deasupra mării
care-și îneacă în burta-i imensă furia sfidării.
Nu că nu ar vrea să-mi îndeplinească porunca –
pur și simplu în semeția sa crescută din milioane de ani
nu are cum înțelege că nesfârșita mea credință
ar avea puterea să-l convingă să dispară
în adâncurile neștiute ale mării.

ALTER EGO

Într-o zi am dat năvală în mine
cu gând să dau afară tot ce credeam
că nu-mi făcea cinste sau îmi alunga prietenii.
M-am apucat întâi să dau de pământ cu cerbicia ambiției –
câte nu mi-a făcut ea căutând să demonstreze,
cu încăpățănare, cu insolență și uitând de modestie,
că chiar dacă nu am niciun fel de înzestrări,
de fiecare dată când îmi puneam ceva în gând
eram condamnat din capul locului să reușesc
în pofida oricăror obstacole.
Am dat în ea fără milă, am îmbrâncit-o, am călcat-o în picioare,
am târât-o prin glod, am arătat-o la toată lumea
cât de nerușinată este și ce pretenții nesăbuite are,
dar nu am putut dovedi nimănui nimic
și nici chiar pe mine nu m-am putut convinge
că aș fi fost în stare să obțin vreodată ceva,
că eu însumi aș fi putut fi mai mult decât nimic
fără să fi avut undeva în mine acest vierme
care roade mereu liniștea clipelor,
fortându-le să se umple cu idei, cu dorințe, cu fapte,
dar și cu himere.
Mi-am îndreptat apoi nemulțumirea spre sinceritate
care nu a pierdut nicio ocazie să arate întregii lumi
cât sunt de credul, de flușturistic și de neghiob
pentru că îmi țin sufletul mereu deschis ca pe o carte
pe care se găinătează în zbor păsările leneșe
sau scui pă toți cei care nu au alt loc de scui pat

iar vânturile ușuratece aruncă peste paginile ei
toate zdrențele vremurilor.
Dau cu ea de toți pereții sălașului în care s-a cuibărit
și caut ușa prin care să-i fac vânt afară,
dar n-o pot găsi.
Cu greu mi-am dat seama că sinceritatea nu poate avea ușă,
pentru că ușa nu poate păzi fecioria.
M-am înrăit tot atât de tare și împotriva cuvântului dat
că și acesta își găsisese loc în mine și mă făcea de râs
prin faptul că se oferea de-a valma drept garanție
a seriozității și punctualității când de obicei
oamenii nu văd în el mai mult decât pur și simplu un cuvânt
ca toate celelalte – incomplet, iluzoriu, confuz, schimbător,
înșelător și așa mai departe.
Dar n-am știut cum să-l iau, de unde să-l iau, cum să-l apuc
ca să-l pot alunga din mine.
A venit după aceea și rândul iubirii
care m-a pus în situațiile cele mai incredibile
de vreme ce amețitoarele înflăcărări dintr-o privire,
pasiunile năvalnice ca pornirile sălbatice fără întoarcere,
dăruirile ca ofrande pe altarul celei mai curate credințe
au putut ceda în fața vorbelor ușoare, a cochetăriilor ieftine,
a aparențelor amăgitoare și a marilor trădări,
fapte serioase care explică de ce am vrut să scap de ea,
dar tocmai de aceea nu a fost cu puțință.
Pentru că ori nu era
și atunci nu aveam de ce să mă lepăd de ea,
ori era, și dacă era nu mai puteam să mă las de ea,
pentru că nu am avut niciodată puterea să mi-o supun
și nici măcar s-o resping sau s-o detest,
nici chiar știind-o ușuratică și înșelătoare.

Și câte altele fusesem pornit să dau afară din mine –
modestie, ipocrizie, invidie, slăbiciune, frică, rușine, minciună,
lașitate, zăpăceală, nehotărâre, stricăciune, naivitate
și altele, și altele, și altele –
dar am renunțat deși eram sigur
că puteam să mă arunc dincolo de mine însumi,
întreg sau pe părți.

EVADARE

Exasperat că niciodată nu am reușit
să fiu mai mult decât sunt,
neliniștit că într-o zi mi s-ar putea cere socoteală
de ce sunt doar atât
și anume așa cum sunt, nu altfel,
fie mai bun sau mai rău, nu contează,
numai să fi fost altfel,

că orice alt chip ar fi fost preferabil
celui pe care îl aveam,
am hotărât să mă părăsesc
și să fug în altă lume.
Am vizitat toate lumile cunoscute,
am trecut fără grabă, pas cu pas,
prin toate tărâmurule imaginabile
și nimeni, niciunde, nu m-a cunoscut,
nicăieri nu m-am găsit.
În noile locuri nicicând nu mi s-a reproșat
că sunt așa cum sunt,
că ar fi fost mult mai bine să fi fost altfel –
pur și simplu nu eram luat în seamă
ca și cum nu aș fi existat,
se frecau de mine mereu până la durere,
treceau prin mine, sfâșiindu-mă, fără să mă vadă.
Până la urmă ajunsesem să cred eu însumi
că chiar nu mai eram deloc,
că mă pierdusem pe undeva prin cine știe ce țară
de dincolo sau de dincoace de închipuire.
Și am luat drumul înapoi să mă caut,
și după ani și ani,
după ce nu m-am mai găsit,
am ajuns la locul unde mă părăsesem
atunci când fugisem de mine
de teamă să nu fiu luat la întrebări
de ce nu eram mai altfel de cum eram.
M-am bucurat că l-am găsit măcar pe cel
care fusesem altădată.

Tot eram mai bun decât cel care,
căutând să fie mai altfel decât eram,
m-am pierdut în drumul rătăcirilor mele.

CÂNTECUL SIRENELOR

Nu-l știe nimeni –
unii cred că e ceva de esență divină
pe care odată ce-l aude
omul ar putea să devină cu totul altul
să se apropie de zei
sau chiar să se mute în lumea lor.
Ar vrea și nu ar vrea să-l asculte
deoarece pe cât de aprig îl doresc
pe atât de tare îl resping
știind că prețul lui este moartea.
Și totuși – dar dacă poate fi auzit
fără ca viața să se piardă
ba dimpotrivă să devină înmiit mai frumoasă?
Dorință arzătoare și atât de înfricoșătoare
cu chipul schimbător și mereu același
al îndoielii.
Vis sfâșiat cu nemilă tocmai în punctul
în care numai o lașă clipă de nehotărâre
îl desparte de un sfârșit sublim.

Dacă mi s-ar arăta
eu nu m-aș teme să-l ascult
chiar de nu sunt mai neînfricat ca ceilalți –
mă face să nu mă tem dorința
de a-l avea nu pentru mine
că eu s-ar putea nici să nu-l înțeleg.

Aș vrea să dăruiesc lucrul cel mai scump
pe care nu-l am
nu-l are și nu-l va avea nimeni niciodată
cuiva care sălăsluiește mai departe și mai în adânc
decât acel cântec –
într-un vis ce a pătruns demult
în taințele de nepătruns ale sufletului meu
de unde zadarnic mă zbat de un amar de vreme
să-l scot în văzul lumii.

CRETA

Pentru Mihaela
Nu am fost în Creta,
doar ceva din mine,
poate mai mult decât eu însumi,
s-a aventurat într-acolo,
ajungând mai departe decât și-a închipuit,
până dincolo de marginea așteptării,
trimițându-mi mesaje
de la fiecare cotitură a drumului Ariadnei.
Minotaurul nu mai era
sau poate s-a ascuns de rușine
încât chipul său fioros ajunsese
să nu mai impresioneze pe nimeni.
Sub cerul înălțat prea sus
nu mai încape loc pentru Olimp,
chiparoșii și palmierii
și mai ales plaja presărată cu aur fierbinte
sunt martorii istoriei ultimelor clipe –
de lumea de altădată
mai dă de știre pe ici-colo
doar apa mării
în care se scaldă până în adâncuri
lumina azurie a înaltului

ABSENT

Veni un vânt să zgâlțâie cu putere ușa,
dar nu îi răspunse nimeni.
Mai dădu câteva târcoale în jurul casei,
încingând-o în rotocoale de frunze tomnatice
și tot fără folos – ușa era de plumb,
iar ferestrele – ochi cu privirea stinsă.

Se abātu apoi o ploaie,
care încercă să spele acești ochi
ca să vadă dacă mă aflu înăuntru
și nu desluși nimic,
stropí din belșug florile din fața casei
poate-oi ieși să mă bucur
de prospețimea și frumusețea lor,
dar plumbul ușii rămase nemișcat.

Soarele când veni,
îmbrățișă casa într-o lumină caldă
numeroase raze au tăiat tăcerea dinăuntru
în toate direcțiile
și nu au găsit pe nimeni
atât le-a plăcut luminii și căldurii în casa mea tăcută
că au hotărât să rămână acolo

să aștepte oricât va fi nevoie până mă vor găsi.

Dorul când a venit nu a bătut la ușă
i-am auzit de departe pașii
mai ușori ca ai fulgilor de nea,
l-a vestit inima care a început să bată mai tare,
ușa și ferestrele s-au deschis singure
pentru a saluta oaspetele
care nu avea nevoie de permis
ca să ajungă la mine.

AM VISAT CĂ AM MURIT

și la prohodul meu țineam o cuvântare
și nu eram deloc trist
nici nu-mi părea rău că nu mai sunt
ba dimpotrivă mă invidiam
că m-am învrednicit în sfârșit de norocul
să nu mai fiu
pentru că pe atunci când eram
fusesesei doar o povară pentru mine
și o năpastă pentru alții
nimic nu-mi reușea așa cum aș fi vrut
dacă mă apucam să fac o treabă oarecare
ori era altceva decât trebuia
ori niciodată nu reușeam s-o duc până la capăt
în schimb reușisem nu știu cum
să-i nemulțumesc pe alții
să-i fac să mă urască
astfel că m-am retras cu totul în mine
și am ajuns să mă urăsc mai tare decât acei alții
iată de ce moartea a fost o izbăvire și un noroc
ziceam în acea cuvântare că izbăvindu-mă astfel
câștigam de două ori
o dată că cei rămași după mine
s-or bucura și or fi fericiți văzând că nu mai sunt
și a doua oară că acolo unde plecam
oricât de rău va fi
tot nu va fi mai rău
decât acolo unde am fost.

DIAVOL

Cărare prăbușită-n pisc
la picioarele unui vis încântător realizat pe dos
al unuia care săturându-se să fie prieten
a devenit dușman.
Vorbă sfătoasă cu trup de intrigă
ce se strecoară înveninată până în
taințele cele mai îndepărtate ale sufletului.
Zâmbet dulce ce joacă pe tăișul cuțitului
ce abia așteaptă să fie împins
în mușchiul moale al inimii.
Gând de mântuire care găzduit sub piele
devine ghid de pierzanie.
Faptă nobilă ce-și schimbă veșmântul de noblețe
în goliciunea hidoasă a ticăloșiei.
Destin radiind de îmbărbătare în zori
și ajuns un blestem la amiază.
Paradis degradat în infern.

FOTOGRAFE | NICOLAE RĂILEANU

„Sirenele” literaturii române din Basarabia: Călina Trifan, Maria Șlehtițchi, Mihaela Perciun, Margareta Curtescu, Radmila Popovici, Victoria Fonari (USM, 2015)

PROZĂ

„ȘI EI VOR REVENI...”

FRAGMENT DIN POVESTIREA CU ACELAȘI TITLU

de IGOR VOLNIȚCHI

În lumina lunii, vedeam clar un dru-
mușor ce șerpuia printre cele câteva
zeci de case înșiruite de ambele lui
marginii. Privind mai atent, văzui că acesta
își ia începutul în spatele unei fântâni,
care parcă străjuia intrarea în sat. Însăși
fântâna era la poalele unui copac înalt
cu o imensă coroană, umbra căruia se
întindea în bătaia lunii pe câțiva metri în
lateral. Anume spre cei doi tainici străjeri
ai satului se îndrepta tăcuta și fioroasa
mea călăuză. Neajungând câțiva metri
până la fântână, auzii un strigăt: „Stai
pe loc! Măinile sus! Trag!”. Am ridicat
ascultător mâinile, înțelegând că nu am
altă alternativă, iar peste o clipă, când s-a
convins că am executat întocmai ce mi
s-a cerut, o umbră se desprinsese de lângă
fântână și începu să se apropie.

Câinele lătră scurt, parcă salutând
umbra, și începu să dea voios din coa-
dă, semn că e bucuros să se revadă cu
necunoscutul ce se apropia de noi. Dar
acesta nu prea era bucuros, ci mai degrabă
supărat. Cel puțin, avea o voce supărată,
lucru pe care l-am simțit atunci când s-a
adresat câinelui: „Pe unde naiba ai umblat
și pe cine ai adus?”. Evident, câinele nu
avea cum să-i răspundă și necunoscutul se
întoarse spre mine, întrebându-mă: „Cine
ești și ce cauți pe aici în plină noapte?”.
Auzindu-mi povestea, el se mai liniști
puțin, deși în vocea sa încă mai răsună o
doză de neîncredere. Peste o clipă îl auzii
bombănind sub nas: „Măine vom vedea ce
pasăre ești, dar până una-alta nu pot să
te las fără supraveghere”. Întorcându-se
spre mine, mă întrebă: „Armă ai?”. I-am
spus că nu, iar peste o clipă îi auzii din
nou vocea: „În schimb eu am, așa că, dacă
ai gânduri negre, mai bine pleacă”. Abia
atunci văzui că are în spate o armă de
vânătoare, iar la brâu se vedea un im-
punător cuțit vânătoresc. Mi-am repetat
istoria, crezând că poate necunoscutul
nu a înțeles ce i-am spus, accentuând că
nu am unde mă duce, că fără ajutorul lui
sau al altor oameni, nu mă pot descurca.
Convins probabil de vorbăria mea, îmi
ordonă scurt: „Urmează-mă!”.

Mergeam printre casele ce se înșiru-
iau tăcute de-a lungul drumușorului pe
care-l văzusem încă până a intra în sat,
simțindu-mă ca un prizonier – bărbatul
straniu cu armă și cuțit vânătoresc mergea
în față, eu – la câțiva pași în spatele lui,
iar câinele – în urma mea. Nu se știe de
ce, dar câinele îmi părea mai prietenos –
cel puțin, nu mi-a făcut niciun rău până
atunci și m-a adus în satul de care eu nu
aș fi avut cum să dau. Pe când bărbatul...

Mergea în fața mea, iar vântulețul călduț
ce se iscase de undeva aducea până la
urechile mele frânturi din bolmojeala lui:
„Poate să-l închid la rachete? Nu, că ar
putea să se bage unde nu trebuie.... Poate
să-l duc la mine? Și dacă e un criminal și-
mi taie beregata?... Poate să-l duc în casa
lui... (mai departe pronunță un nume pe
care nu-l deslușii).... Și blestematul acesta
de câine... I-a plăcut tipul dacă l-a adus
aici... Cum să-l las să-l păzească, dacă se
pare că-i place de el...”.

Ajuns la marginea satului, ciudatul
necunoscut îmi ordonă să mă întorc și să
o iau în direcția opusă. Mergeam în con-
tinuare la mijloc, numai că acum aveam
câinele în față, iar bărbatul mergea în
spatele meu, tot bolmojind sub nas. Din
când în când, îmi ordona să mă opresc în
fața vre-uneia din tăcutele case și eu mă
rugam în sinea mea să iasă vreun gospodar,
deși înțelegeam că e noapte și oamenii
dorm. Nu mă simțeam bine în compania
acestui ciudat, care mă escorta pe unica
uliță a satului dintr-un capăt în altul,
parcă încercând să aleagă locul potrivit
pentru a mă executa. Dar nimeni nu se
vedea prin ogrăzi și nici pe la geamuri și
eu simțeam cum un nou val de neliniște
pune stăpânire pe mine.

Într-un sfârșit, ne oprirăm în fața unei
case la fel de tăcute ca și altele. Văzui cum
necunoscutul se apropie și deschise ușa,
după care, făcând doi pași în lateral, îmi
ordonă: „Intră!”. De cum intrarăm, aprinse
un opaiț și, arătându-mi spre un pat de
lângă peretele din fundul casei, îmi spu-
se: „Vei dormi aici. Până dimineată nu e
mult. Eu voi fi la post, adică în copacul
de lângă fântână. De acolo, se vede tot
satul ca-n palmă și câțiva kilometri în
jurul satului. Noaptea e cu lună. Așa că,
dacă vei încerca să furi ceva și să fugi, te
voi vedea și te voi ajunge. Nu încerca! Iar
măine, vom vedea ce vom face cu tine”.
Spunând acestea, necunoscutul se făcu
nevăzut. Îi auzii doar vocea, spunând-i
câinelui: „Tu l-ai adus, așa că fii bun și-l
păzește. Și să nu dispară un capăt de ață,
că te jupoi”.

Peste un timp, văzui cum câinele se
strecoară în casă prin ușa lăsată întredes-
chisă. Se așează direct pe prag și-și puse
botul pe labe, iar ochii săi, fosforiscenti
în întuneric, și-i aținti asupra mea. Așa
și am adormit, străjuind de fiorosul câine,
dar de data aceasta am avut un somn
sănătos, fără coșmaruri.

...M-a trezit un cocoș, care, cu un glas
puternic, ce ar fi putut ridica chiar și
morții din morminte, vestea zorii unei noi

zile. Simțind că m-am trezit, câinele își
ridică botul de pe labe și mă privi atent,
încercând parcă să înțeleagă ce am de
gând să fac mai departe. Mă ridicai din
pat și mă apropiai de geam – ciudatul
paznic al acestui sat, căci asta mi se pă-
ruse că este, nu se vedea nicăieri. Câinele
nu se împotrivi intenției mele de a ieși
afară, dându-se la o parte din ușă, și eu
mă gândii că bietul animal din nou va f
probozit de stăpânul său, că nu și-a făcut
datoria așa cum i-a cerut-o el.

Urmă de câine, am ieșit în curte. Mi
se pără straniu faptul că prin ogradă se
plimbau câteva găini, însoțite de cocoșul
ce mă trezise, dar nimic nu trăda prezența
vreunui om. Am ieșit în drum și, la fel ca
și noaptea, nu am văzut țipenie. Am stat
puțin pe gânduri, apoi am intrat în curtea
de vizavi. Aici, într-un micuț țarc, văzui
o capră cu doi iezi, dar iarăși nicio urmă
de om. Am început să intru în toate cur-
țile ce se întindeau de-a lungul unicului
drum din sat și, pe măsură ce înaintam,
mirarea mea creștea și mai mult – peste
tot găseam animale, păsări, dar nici urmă
de om. Câinele ce mă însoțea peste tot nu
avea cum să-mi explice ce e cu acest sat
straniu, din care dispăruseră toți oame-
nii, iar ciudatul ce mă întâlnise în plină
noapte și mă escortase spre casa în care
dormisem nu se vedea nicăieri.

Odată cu mirarea, creștea și curiozi-
tatea, astfel că, chiar dacă în minte îmi
stăruia avertismentul ciudatului ce mă
întâlnise la intrarea în sat că e cu ochii
pe mine, am intrat în câteva din casele pe
care le întâlneam în calea mea. În toate
casele era o curățenie ideală, de parcă
stăpânii lor, de cum s-au trezit dimineța,
au șters praful și le-au aranjat pe toate
pe la locurile lor, numai oamenii nu se
vedeau nicăieri. În unele case, pe mese
am văzut deschise albumuri de familie,
de parcă cineva le răsfoise cu un minut
înainte ca eu să intru, în altele – caiete
în care cineva înscrisese ceva cu o mână
grijulie, dar uitase să le închidă. M-a mi-
rat că am văzut pe paturi, lângă perne,
dar și pe unele jilțuri, cărți deschise, de
parcă cineva citise din ele doar cu puțin
timp în urmă, iar orologiile pe care le-am
întâlnit pe pereți ticăiau toate ca unul,
mecanismele lor fiind puse în funcțiune
de o mână nevăzută.

Simțeam că, după ziua și noaptea stre-
santă prin care trecusem, sunt la limita
dintre real și ireal. Mă temeam să nu-mi
pierd mințile de la straniețțile pe care le
vedeam în jurul meu și pe care nu puteam
să mi le explic. Și dacă nu ar fi fost câinele

ce mă însoțea peste tot, dar și animalele
și păsările ce le întâlneam prin curți, cu
siguranță aș fi crezut că am nimerit într-o
lume moartă, într-un loc blestemat, unde
urma, dacă nu să mor și eu, cel puțin,
să-mi pierd mințile.

Mi s-a făcut sete și m-am îndreptat
spre fântâna de la intrarea în sat, cea pe
care o văzusem încă noaptea. Se luminase
deja de ziuă și am observat că fântâna era
proaspăt dată cu var, iar brăiele albastre
ce o înconjurau de câteva ori erau și ele
proaspăt vopsite. Totul vorbea despre
prezența oamenilor, numai că aceștia nu
se vedeau nicăieri.

Am scos o căldare cu apă și, potolin-
du-mi setea, i-am dat și câinelui să bea
dintr-un uluc de lemn. Se vede că aici
erau adăpate animalele ce le văzusem
prin curți, pentru că iazul pe care-l în-
tâlnisem noaptea era ceva mai departe.
Tot de aici probabil nu o dată băuse și
patrupedul ce mă însoțea, pentru că, de
cum i-am turnat apă, s-a apropiat și a
linchit, semn că nu era prima dată când
făcea acest lucru.

M-am așezat pe un scaun scobit direct
într-un trunchi adus de cineva lângă fân-
tână, pentru a decide ce ar trebui să fac
mai departe. Și atunci i-am auzit din nou
vocea: „Ai fost în mai multe case, dar nu
ai luat nimic. S-ar putea într-adevăr să nu
fii hoț”. Vocea venea de undeva de sus și
atunci mi-am amintit că noaptea ciuda-
tul mi-a spus că va dormi în copacul de
lângă fântână, de unde vedea tot satul,
dar și împrejurimile. Am ridicat privirea
și, într-adevăr, l-am văzut cocoțat pe un
fel de platformă, instalată printre crengile
arborelui secular. Zâmbea și la lumina
zilei nu era atât de înfricoșător cum mi
s-a părut noaptea.

Să fi avut sub 60 de ani. Era îmbrăcat
într-un fel de uniformă stranie, de care
nu mai văzusem până atunci – un fel de
amestec între un costum de vânător și
unul de militar. Ceea ce m-a mirat era că
pe umerii lui avea niște epoleți stranii, iar
pe cap un cartuz cu o insignă de care cu
siguranță nu mai întâlnisem. În schimb
bocancii pe care-i avea în picioare erau
din acei de care poartă ostașii.

Încă zâmbind, se dădu jos din copac
și îmi spuse: „În scurt timp vom merge
să-ți verificăm automobilul, dacă, desigur,
nu minți. Dar, înainte de aceasta, avem o
treabă de făcut și, dacă vrei să mergem
mai repede, va trebui să mă ajuti”. Mi-
am dat acordul, înțelegând perfect că
acest ciudat e unicul ce mă poate ajuta
în situația în care nimerisem.

Am intrat din nou în sat, mergând pe același unic drum ce traversa întreaga localitate, dar de data aceasta nu mai eram escortat, ci mergeam alături de el, câinele venind în urma noastră. Am intrat în prima curte și ciudatul, dându-mi o găleată, îmi spuse: „Eu mă duc să dau mâncare vacii, iar treaba ta este să aduci apă și să o adapi. Ar fi trebuit să o ducem la păscut, dar, deoarece plecăm să-ți vedem automobilul, nu aș risca să o las singură că avem și lupi pe aici”. Când m-am întors cu găleata plină cu apă, ciudatul mi-a arătat în tăcere spre un șopron din fundul curții. Am intrat și am văzut o vacă mare, frumoasă, care rumega niște iarbă. Se vede că ciudatul reușise să-i dea de mâncare. Văzându-mă, vaca s-a oprit din mestecat, privindu-mă cu neîncredere. Cred că eram primul om pe care ea îl vedea cu excepția stăpânului ei. Peste un timp însă setea și-a spus cuvântul și, apropiindu-și buzele fremătând de găleată, ea sorbi toată apa din câteva înghițituri.

În altă curte, ciudatul m-a pus să fac curățenie în cuștile în care erau câțiva iepuri, iar după ce am făcut ce mi-a spus, le-a aruncat și lor niște iarbă dintr-un sac pe care-l purta după el încă din șopronul în care era vaca. Apoi, am hrănit împreună găinile din curtea casei în care dormisem, apoi – capra din ograda vecină, apoi am făcut curățenie într-o coștereată în care erau doi porci și le-am dat de mâncare. În decurs de aproximativ două ore am fost în toate curțile din acel sat, peste tot am făcut curățenie, am hrănit și am adăpat animale și păsări, dar nicăieri nu am întâlnit niciun om. Desigur, aș fi vrut ca ciudatul să-mi explice ce e cu acest sat straniu și unde sunt oamenii, dar înțelegeam că nu are sens să-l întreb, căci oricum nu mi-ar fi povestit. Dar, la urma urmei, de ce m-ar interesa satul cu toate stranietățile lui, dacă, oricum, în scurt timp urma să părăsesc aceste locuri pentru totdeauna și poate nici să nu-mi amintesc de ele vreodată.

Când am terminat de făcut tot ce avea în plan ciudatul, acesta m-a întrebat dacă mi-e foame. Și abia atunci mi-am dat seama că de ieri dimineață nu pusesem rouă în gură. Lucrurile ieșite din comun ce mi se întâmplaseră mă făcuseră să uit de foame

și, probabil, nici nu mi-aș fi amintit de mâncare dacă ciudatul nu m-ar fi întrebat. Simții cum pe loc mi se face foame și cred că acest lucru se citi în privirea mea, căci, fără a aștepta răspunsul meu, bărbatul în uniformă îmi spuse: „Ți-ai meritat din plin micul dejun. Acuș punem ceva în gură și plecăm să vedem ce e cu automobilul tău”.

Dar „pusul în gură” se dovedi a fi un lucru nu chiar atât de ușor de făcut cum îmi imaginasem eu. Făcându-mi semn să îl urmez, ciudatul a intrat în beciul dintr-o curte de unde ieși în scurt timp cu câteva bucăți de brânză, puse pe o farfurioară de lemn. Apoi, intrarăm în grădina casei de vizavi de unde ciudatul culese niște roșii și castraveți. Din beciul celei de-a treia curți scoase o bucată de slănină. Mergând din casă-n casă, și luând câte ceva de peste tot, ciudatul ajunse în sfârșit la fântâna de la intrarea în sat, lângă care așternu o față de masă (luată tot din una din case), pe care așeză cu grijă toate cele aduse cu el. Scoase o căldare cu apă rece ca gheața, turnă puțin într-un vas de lut, își spală mâinile, mă îmbie și pe mine să fac la fel, se așază în genunchi cu fața spre răsărit, spuse o scurtă rugăciune și abia după aceasta mă invită la masă.

Am mâncat în tăcere, și fie foamea își spusese cuvântul, fie condițiile neobișnuite în care mâncam, dar mi se creă impresia că niciodată în viață nu avusesem parte de o masă mai gustoasă ca aceasta. Cu coada ochiului vedeam cum ciudatul urmărește fiecare mișcare a mea, dar acest lucru nu mă deranja. Chiar îmi era într-un fel plăcut, deoarece îmi amintea de zilele când unchiul meu mă urmărea atent cu privirea, încercând să înțeleagă dacă a reușit să facă față așteptărilor copilului ce-i fusese lăsat în grijă și dacă mâncarea ce mi-o oferea era gustoasă.

După ce mâncarăm, ciudatul strânse cu grijă resturile, le duse și le aruncă în coștereata din curtea unei case din apropiere unde doi porci se adăpostiseră de căldura ce se făcea deja simțită. Apoi, spălă cu grijă vasele pe care le folosisem în timpul mesei și, spre mirarea mea, merse și puse în fiecare casă fiecare obiect pe care-l luase de acolo. După ce termină straniul ritual (pentru că altfel decât ritual

nu puteam să-l numesc), ciudatul dispăru în una din curți, de unde își făcu apariția peste ceva timp, ducând de căpestre doi armăsari. Îmi întinse frâul unuia din cai, spunându-mi: „Nu știu dacă ai mai călărit până acum, dar nu e nimic greu – te învăț rapid. Calul e bun, important e să te ții drept în șa. Altă cale de a ajunge rapid la automobilul tău nu avem”.

Nu mai călărisem până atunci și simțeam un fel de frică. Dar, înțelegând că altfel ciudatul nu va accepta să mă ajute, mi-am luat inima în dinți și, cu ajutorul lui, m-am aburcat în șa. Calul s-a dovedit într-adevăr a fi bun și, simțind frica mea, își întoarse privirea spre mine, încercând parcă să-mi spună prin tremurul buzelor sale moi și umezi, că totul va fi bine.

Ciudatul sări pe cel de-al doilea cal și, întorcându-se spre mine, îmi spuse: „Pleacă-te puțin spre grumazul calului, altfel te va durea spatele. Încearcă să îi simți vibrațiile – ele te vor ajuta să fii mai sigur pe tine. Nu fă nimic, mai ales să nu-ți treacă prin cap să-ți strângi picioarele pe burta calului sau să strângi frâiele. Calul nu te va înțelege. În rest, el știe ce are de făcut”. Spunând acestea, ciudatul își porni calul în trap ușor, iar armăsarul pe care mă cocoșasem porni și el din loc, la fel la trap ușor, executând parcă un ordin pe care-l primise de la cineva invizibil.

În scurt timp, frica mi-a trecut și, aruncând priviri în jur, începui să mă minunez de frumusețea locurilor prin care treceam și pe care nu o sesizasem noaptea, mergând în urma câinelui. Erau locuri frumoase, desprinse parcă dintr-o poveste din cele pe care unchiul mi le citea în copilărie, dar oricum nu mă părăsea senzația că noi suntem unicele ființe ce au călcat pe aici vreodată de la facerea lumii. Locurile prin care treceam se deosebeau total de ceea ce văzusem până atunci – erau exact așa cum le făcuse natura: copacii își împreunau între ei coroanele în tandre îmbrățișări, formând un tot unic; iarba creștea înaltă, dorind parcă să se facă un tot unic cu soarele, iar în momentul în care înțelegea că nu are cum să ajungă la astrul ceresc, își pleca fruntea, apropiindu-se, sub propria greutate, tot mai mult de pământ, cel ce-i dusesese viață și cel ce

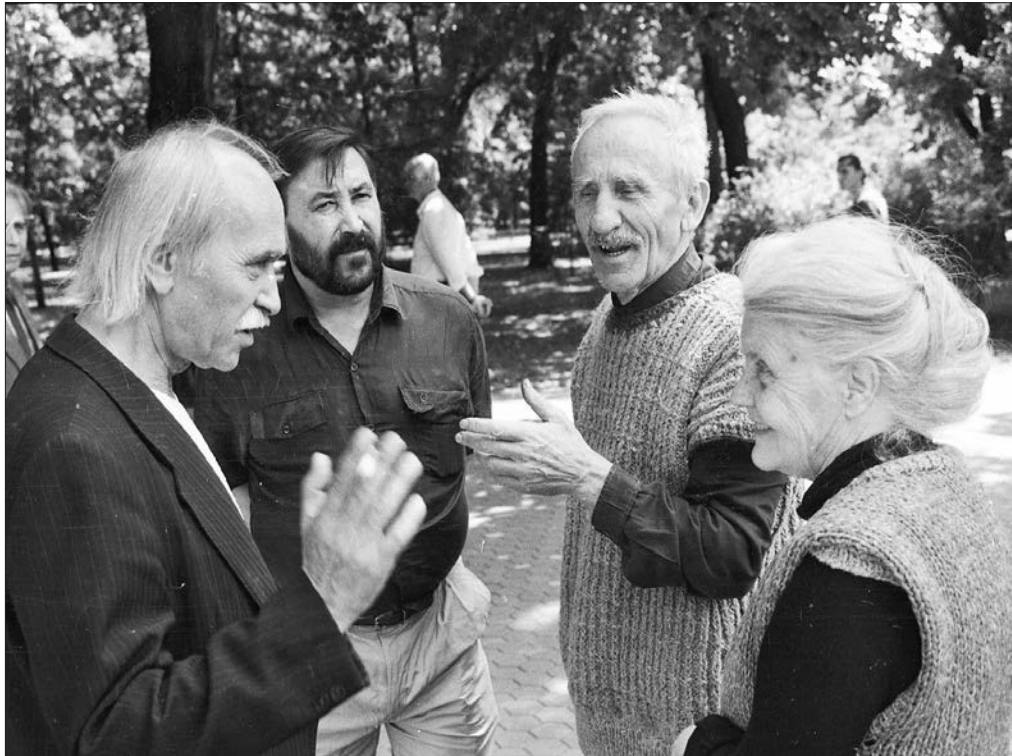
urma să o primească în îmbrățișarea sa după, alinându-i dezamăgirea pentru că nu a ajuns la cer; suprafața apei lacului era brăzdată de pești mari, care la fel ca și omul se nășteau, creșteau și mureau, fără ca nimeni să intervină în acest ciclu de viață dumnezeiesc; păsările se ridicau până în înaltul cerului, iar trilurile lor fermecătoare, te făceau să uiți că trăiești într-o lume în care urma distrugătoare a omului apropia tragicul și inevitabilul sfârșit, pentru că lupta cu natura e una nedreaptă și ea poate avea un singur învingător – însăși natura.

Gândurile îmi fură întrerupte la vederea drumului care îmi apără brusc în față după ce trecurăm de un crâng. Era drumul pe care mă deplasasem cu automobilul și la marginea căruia fusesem găsit de acel dulău fioros care m-a și dus în satul cu ciudatul lui locuitor. Bărbatul se întoarse spre mine și mă întrebă: „Unde ți-e automobilul?”, iar în vocea lui simții din nou aceea neîncredere cu care mă tratase de la început. Probabil, se gândea că l-am mințit, că automobilul e doar rodul imaginației mele și că venisem în satul lui cu gânduri negre. Pentru a-l liniști, făcui un semn cu mâna spre răsărit. El își porni armăsarul în galop, iar calul meu îl urmă, repetând tot ce făcea cel din față sa. Peste câteva clipe, în fața noastră apără automobilul meu, care stătea exact așa cum îl lăsasem, semn că nimeni nu mai trecuse pe aici din seara zilei de ieri.

Ciudatul descălecă și îmi făcu semn să-i urmez exemplul, după care-mi spuse să-i dau cheile de la automobil. Încercă să pornească motorul, dar nu reuși. Ridică capota, aruncă o privire motorului, atinse câteva fire, apăsă pe ceva (cunoștințele mele în ceea ce ține de motorul automobilului erau vagi și nu prea-mi dădeam seama ce face), bolmoji ceva sub nas, după care se întoarse spre mine și-mi spuse: „Va trebui să mai dormi o noapte în sat – mâine îți voi repara automobilul, azi nu pot”.

La întrebările mele ce e cu automobilul și de ce nu-l repară azi, mi-o tăie scurt: „Azi am treabă”. Sări pe calul său, făcându-mi semn să-i urmez exemplul, iar când mă văzu cocoțat în șa, porni în galop.

FOTOGRAFE | NICOLAE RĂLEANU

Pe Aleea Clasicilor: Gheorghe Vodă, Vasile Bahnaru, Glebus Sainciuc, Valentina Rusu-Ciobanu (1996).

Emil Loteanu în ospeție la Adrian Păunescu (București, 1991).

TEORIA ȘI PRACTICA POEZIEI MODERNE

PARTEA I („TEORIA”)

de MIRCEA V. CIOBANU

CÂMPUL ALB, OILE NEGRE

Încerc să-mi amintesc pe cine l-am cunoscut mai întâi: pe poetul sau pe eseistul/ teoreticianul/ profesorul de poezie Alexandru Mușina. Și îmi dau seama că, mai întâi, am cunoscut omul. Cred că mulți dintre cei care l-au cunoscut ar afirma același lucru. De fapt, organicitatea sa cam asta însemna: omul, poezia și teoria erau o singură ființă.

La început îmi veneau cărțile lui cu autograf, pe care mi le transmitea prin Nicolae Leahu. Aici fac o pauză explicativă: trei chipuri luminoase ale filologiei brașovene, regretații Gheorghe Crăciun, Alexandru Mușina și Andrei Bodiș au stabilit un pod de suflet cu colegii basarabeni, prietenia durând până la arderea totală a acestor neordinari scriitori și profesori. Iar prima carte a lui Mușina care mi-a servit multă vreme (și nu numai mie, am exemplarul lui Nicolae Leahu – pe al meu Nicolae îl rătăcise pe undeva – cu paginile roase, literalmente) era antologia *Poezia generației 80*. Or, și asta, înainte de a fi o selecție de texte poetice și o prezentare absolut relevantă a unei generații (am spus-o de atâtea ori: antologiile sunt cele mai eficiente forme de istorie literară), era dovada unui gest pur uman: Alexandru Mușina se ostenise să pună la dispoziția cititorului textele colegilor, care deveneau generație grație acestei antologii – echivalentul textual-poetic al studiului pur-teoretic *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu nouă* de Radu G. Țeposu.

Dacă e adevărat că a trăi înseamnă a te lupta permanent cu datele zodiei, a le contesta, atunci asta e despre Mușina. Nu doar că nu a acceptat că trăim neapărat o eră postmodernistă (termen respins metodic de poetul-profesor, pe parcursul a cel puțin două decenii), o vreme a postmodernității, cu restabilirea legăturii cu poezia mare, rupte de modernismul radical, care își propunea să pârljească totul, el nu acceptă nici modernismul în definiția lui Hugo Friedrich, adică negativă și negatoare a artei. Definiția sa pentru curentul pe care îl promovează – „Noul antropocentrism” – nu înseamnă altceva decât re-umanizarea artei (așa înțelegea el epoca „postmodernă”), în timp ce promotorii modernismului decretau dezumanizarea acesteia. Deci nu o re-legătură ludică, ironică, parodică, ci una a continuității, a renașterii spiritului înalt al poeziei.

Textele sale ne readuc, deopotrivă, spiritul lui Apollinaire și Pound, Whitman și Ginsberg: „Ce se întâmplă cu cei/ Care

n-au fost la Riondo, la Paris,/ La Napoli, la Washington, la Yokohama?// Ce se întâmplă cu cei/ Care au visat între gunoaie și blocuri slinoase/ Și au murit?// Cu noi ce se întâmplă? Cine va ține/ Minte numele noastre? Și ajunși/ Dincolo, milioane de ani, ce vom povesti?”

Mușina insistă, în legătură cu poezia nouă, asupra formulei proprii: „Noul antropocentrism”. Scrie multă poezie a cotidianului și scrie mult despre „poezia cotidianului” (minimalistii, care vor dori să tempereze registrul vocal al discursului, vor veni pe un teren bine pregătit). Dar toate se leagă, dincolo de sensibilitatea și polemica falsă, cu teoria generală. Poezia cotidianului, da, e o re-umanizare, dar tot ea este și de-mitizare. Coborârea cu picioarele pe pământ și refuzul unei poetici înalte, iar, totodată, refuzul de a respinge arta, reluând legătura cu ea pe o altă platformă. Or, ironia nu e străină re-umanizării, dimpotrivă. Mai mult chiar, „poezia cotidianului” la Mușina este de o subtilă ironie și e o parafrază ludică – în spiritul și în substanța ei, nu în expresie – la marea poezie a marilor evenimente.

Citind cartea (cărțile!) lui Mușina, ești studentul lui. Îți închipui foarte bine ce cursuri ținea el. Și îți dai seama că cei care i-au conspectat disciplinat discursurile – și doar atât – au rămas până la urmă derutați. În schimb, cei care au ascultat și notat creativ, intrând în jocul propus de lector, au avut de câștigat enorm. Pentru că toate construcțiile sale sunt dinamice și creative, ele se raportează permanent la propria sensibilitate.

Mușina nu atât polemizează cu teoreticienii, cât îi interpretează. Îi asimilează și încadrează în propriul sistem de referințe. E de remarcă că „profesorii” lui Mușina, poeții de referință, de la care a învățat arta poeziei și pe care i-a studiat metodic și îi amintește constant sunt poeții (și teoreticienii) singulari, din afara fluxurilor comune ale literaturii: Baudelaire, Rimbaud, Apollinaire, Pessoa, Kavafis, Pound sau Bacovia.

Cartea editată la Cartier* include două ediții anterioare: *Eseu asupra poeziei moderne*, apărută la aceeași editură acum exact două decenii și *Teoria și practica literaturii*, editată de Muzeul Literaturii Române în 2013. Prima este un eseu structurat, a doua e mai curând un grupaj de eseuri care constituie un corpus comun în virtutea subiectului pe care îl abordează.

Prima carte din acest volum, deși are ideea de eseu încă în titlu, este un studiu

bine structurat: mai întâi o anticameră amplă, cu desfășurată argumentare a faptului că „poezia modernă este profund diferită de toată poezia pe care o precedă” și a tezei esențiale: poezia este o formă de explorare a realității (aici adepții cei mai direcți sunt Mallarmé și Ezra Pound: „artele, literatura sunt o știință, la fel ca și chimia”). Apoi un fel de teorie pură privind „Paradigma poeziei moderne”, pornind de la „factorii externi” și „factorii interni”, încheind cu „specificul poeziei moderne”. Iar partea a doua, inevitabilă într-un studiu despre o ipostază a modernității este „Poezia și crizele modernității”. Adică: criza limbajului, criza (crizele! – alias ipostazele – eului, în fine, „criza realității” propriu-zisă, cu binomul final „Nominalism și realism în poezia modernă”.

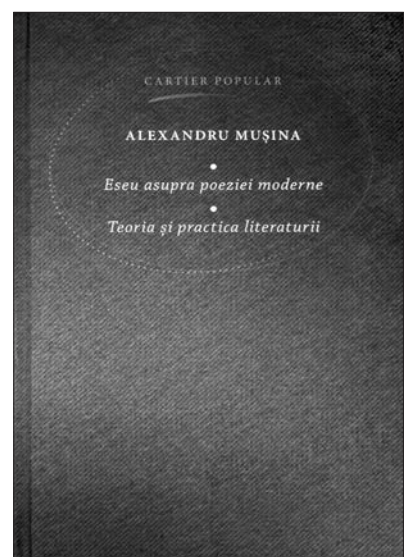
Nu, autorul nu se trădează, rămâne eseistul care interpretează foarte personal, mai mult așa cum simte el poezia, cum o deduce din propria experiență, nu înlănțuind logic (și tauto-logic) teoriile altora. Doar că, ziceam, rigurozitatea și fundamentalismul construcției sugerează o abordare serioasă.

A doua carte inclusă în acest corpus, deși are în față cuvântul „teoria”, include, pe lângă câteva note de curs (adevărat: curs de „scriere creativă”), câteva eseuri cu valoare autonomă: *Prolegomene la poezia secolului XXI*; *Poezie versus reportaj*; În căutarea timpului pierdut (o analiză rizomatică); *Paternitatea*. Notele „Pentru scrierea creatoare” pot fi citite ca un manual, dar și ca un manifest, urmat tot aici de un interviu acordat „Observatorului cultural”, un text programatic. În fine, „Practica” include o antologie de 27 de poeme ale autorului. În textul introductiv al cărții despre teoria și practica scrisului A. Mușina afirmase foarte categoric: „Dacă poemele sunt lipsite de valoare, tot ce am afirmat, am încercat să demonstrez la primele două secțiuni e pură vorbărie universitară”. Bună sintagma: „vorbărie universitară”.

Există o deosebire între aceste două „cărți” care au încăput sub o copertă comună. Prima, oricât de ordonată, reprezintă un spirit în dinamică, mai mult în acțiune decât în reflecție. În a doua, cu toate că presupune implicare, scriere „creativă”, aparținând unui om al scrisului, unui practician (nu unui teoretician sec), mai și incluzând compartimentul de „practică”, e și o scriere a bilanșurilor. A sintezelor. Primul text din a doua carte e și un fel de scriere programatică ori,

fie și sunând trist, dar adevărat: scriere testamentară. În această carte, autorul (care, ziceam, nega cu obstinație noțiunea postmodernism, înlocuind-o, insistent, cu „noul antropocentrism”) își propune să deschidă cartea cu „trei studii despre specificul postmodernității”. În alt loc va explica cititorului eventual nedumerit că termenul pentru care plede el (va reitera conceptul peste câteva pagini: „acum mai bine de 20 de ani am pledat pentru «poezia cotidianului» și «noul antropocentrism»”) accentuează – spuneam și mai sus – fie și într-o accepție înaltă (altminteri, postmodernismul este o epocă decadentă), o calitate a postmodernismului. Or, acest curent vine să anuleze dezumanizarea propusă de modernism printr-o „re-umanizare” (ludică, ironică, parodică etc.).

În același context al schimbărilor, al poeziei moderne ca altceva, ca ruptură și continuitate, ca poezie a unui prezent continuu, o explicație definitorie: poezia modernă e una a „psihismului individual” în raport cu cel „al clanului, al hoardei, al comunităților tradiționale”. E de reținut acest amănunt: înțelegere a reacției virulente a „clanului” (care devine „hoardă”) împotriva vreunui „individualist” modernist-postmodernist. Iar mai jos, încă mai limpede: „Fragmentarismul, ruptura, saltul (sublinierile sunt ale lui A.M. – mvc) sunt definitorii pentru sufletul

* ALEXANDRU MUȘINA
ESEU ASUPRA POEZIEI MODERNE.
TEORIA ȘI PRACTICA LITERATURII
CHIȘINĂU
EDITURA CARTIER, 2017

BLOGOGRAME

CULTURA E BUN COMUN
de GHEORGHE ERIZANU

Cultura e fără acoperiș. Și este exact ca actualul cinematograf Gaudeamus. Proprietarii au sistat lucrările de demolare. Societatea civilă e mulțumită la iarbă verde și like-ută pe facebook. Proprietarii vor merge în instanță. Vor obține câștig de cauză. Și vor construi cele două imobile. Până atunci, pe osemintele primarului Schmidt și ale arhitectului Bernardazzi, vor sta patru pereți și un banner, numit cultură.

Cultura poate fi bun comun atunci când:

- părinții le citesc/spun seară de seară povești/texte de calitate propriilor odrasle și aruncă la gunoi, dacă au intrat cumva în casă cărți cu texte & desene îndoielnice;
- părinții vor cumpăra alte cărți pentru copiii lor decât cărțile copilăriei lor, care erau alese atunci de părinții lor;
- educatoarele recomandă cărți bune copiilor și părinților și nu-i obligă să cumpere cele 10 cărți multiplicare pentru bani de șefi din educație;
- școlile și bibliotecile creează cercuri de lectură pentru a-i ghida pe elevi în lumea imensă a cărților bune și nu creează pe mică pe ceas cenacluri literare, care produc industrial grafomani;
- *Morcoveață* va fi recomandat ca lectură de vară pentru

- clasele primare și nu pentru ultima clasă de gimnaziu;
- bibliotecile procură constant, cel puțin o dată pe an, carte valoroasă pentru rafturile lor (avem biblioteci care nu procură nicio carte de ani buni, biblioteci care procură aceleași cărți patru ani la rând, biblioteci care s-au transformat în săli de internet, în cercuri de croșetat și brodat în cruciulițe, biblioteci care procură cărți pentru copii scrise de killeri literari și ilustrate de nevăzători, cu șefi de achiziții care nu cunosc româna, biblioteci care repară acoperișul toamnă de toamnă, biblioteci care procură mobilier an de an);
- facultatea de jurnalism va avea în orarul de studii disciplinele „literatura română” și „literatura universală”;
- mass-media va avea constant rubrica de cultură de trei ori mai mare decât rubrica de matrimoniale;
- media publică va avea în buletinele de știri cultură la alt nivel decât cea de la culesul căpșunelor cu paftale aurite și ingeri cu aripi la țâțe;
- puținii ziariști care mai scriu recenzii de carte, film vor depune un efort mare, ca să nu scrie doar despre minunatele cărți ale soțului/soției & găștii de la barul USM;
- *platforma.md* va scrie nu doar despre genialele cărți de stânga sau *Literatura și arta*, despre marii pășuniști & dumnezei uitați în secolul XXI;

- premiile Uniunii Scriitorilor se vor da pe merite și nu pentru a obloji orgoliile autorilor unor cărți care n-au trecut nici măcar proba unui stat pe raft într-o librărie;
- premiile politice, numite Naționale, decât să le dați profitorilor, plagiatorilor, morozovilor, mai bine nu le dați (oricum, ele au fost reinventate de Voronin pentru doi sau trei oameni. Lista a fost epuizată atunci)...

Și enumerarea poate continua. Deoarece cultura depinde de fiecare dintre noi. Ce facem și cum facem. De la pruncul care ascultă povești până la scriitorul senior care își scrie onest amintirile.

Fără onestitate, fără meritocrație, fără perseverență cotidiană și deloc spectaculoasă, cultura nu poate fi un bun comun. Toți suntem hoți. Unii au furat acțiunile statului, alții au furat imobile & terenuri ale statului, alții au furat din demnitatea unuia pentru a-i preamări pe cei mărunți, alții au furat răpind din timpul nostru, alții au furat din orele profesorului de literatură.

Cultura noastră este exact ca cinematograful „Gaudeamus” de acum. Fără acoperiș. Cu banner. Pe oseminte. Înconjurați de un gard temporar. Visând la Arena „Chișinău”.

«individual»; cel «colectiv» e *continuu, pulsatoriu, repetitiv*”.

Trebuie amintită pledoaria insistență a scriitorului (și profesorului) pentru cursurile de scriere creativă: „Asemenea oricărei arte, poezia (literatura) nu poate progresa, nu poate produce capodopere în afara «meseriei». Chiar dacă cuvântul este luat între ghilimele, nu putem nega că e vorba de o meserie ca oricare altele și că este unica pe terenul artelor în care cei care se produc sunt niște amatori, niște diletanți, niște autodidacți. Mă gândesc acum, din pasa lui Mușina, că de aici s-o fi trăgând și amatorismul cras al atâtor „scriitori”, recunoscuți cumva și onorați în această im-postură.

Compartimentul despre scrierea creatoare nu e nici el unul coerent și liniar. Textul care ne introduce în temă (literatura ca meserie) e o pledoarie pentru cursurile de scriere creativă (la facultăți, în licee, cenacluri sau... cluburi și case de cultură). Nu e o reluare a tezelor cunoscute ale unui „creative writing”, ci mărturisirea unei experiențe proprii, bazate pe lucruri cunoscute, la îndemână. Or, literatura ca meserie se învață pe câteva acțiuni la îndemână, absolut previzibile: citind (și pătrunzând, astfel, nu doar în efectele obiectului artistic, ci și în structurile lui); imitând (și avansând în imitație, de la vechi spre recent, de la autohtoni, la străini); experimentând (altfel de unde originali-

tate?); făcând, eventual, ucenicia directă la vreun maestru.

O lectură proprie a teoriei lui Pound (în fapt, un caiet de lectură, cu citate mai mult decât cu comentarii) cine să completeze propriile teze, dar și să precizeze anumite nuanțe, precum înlocuirea opoziției „amatori-profesioniști” cu „amatori-experti”. Iar o altă teză din articolul de deschidere a temei e ilustrată în eseul *La ce bun experimentul*. Aici argumentele aproape că ar fi inutile, în contextul literaturii moderne, experimentală prin definiție, prin natura ei. Dar fiindcă noi trăim într-o cultură profund tradițională, explicațiile nu sunt deloc inutile. Mai întâi, din motivul că „orice produs literar valoros e un *unicat*, iese din serie, e, deci, rodul unui experiment, al unei încercări creatoare”. Apoi „creația adevărată e continuă tatonare, experimentare”, apoi, având în vedere că trăim într-o limbă care se schimbă foarte repede, scriitorul e pur și simplu obligat să fie în avangardă, să surprindă această lume nouă. În fine, concluzionează A.M., dacă tinerii nu ar persevera în experimente, ce ar scrie? O literatură epigonică sau/și o literatură de consum, „care nu ar bulversa în niciun fel «orizontul de așteptare» al cititorilor”, adică „o literatură fără viitor”.

S-ar părea că următorul text, intitulat *Imit, deci exist* ar fi cam în contradicție cu cele afirmate anterior. Nu e așa. Mai întâi, pentru că e o realitate nu doar a literaților de azi, ci a literaturii din toate

timpurile: fie că literatura vine aristotelic din imitarea structurilor și ritmurilor naturii, fie că descinde, în ideea lui Eco, din alte cărți. Și-apoi, având în vedere că literatura are specificul ei de învățare, e clar că scriitorii, ca și pictorii, învață prin a studia și repeta tehnicile predecesorilor. Textul e un îndemn de a lărgi aria scriitorilor imitați, nelimitându-ne la cei autohtoni. Modelele pe care le propune A.M. sunt chiar cele cunoscute (adică: „imitate”) de el: Pound, Eliot, Kavafis, Pessoa, e.e.cummings, Lowell, Berryman. Iar tinerii sunt îndemnați să-și găsească și ei modele la îndemână: Sylvia Plath, Ginsberg, Frank O’Hara, Ted Berrigan etc. Mai ales, că, zice profesorul Mușina, totuna consumați Coca și Pepsi, nu Cico și limonadă.

Cartea e foarte actuală și unele pasaje țin chiar de actualitatea imediată, cum e interviul cu Doina Ioanid din *Observator cultural*, reprodus la capătul părții despre „teorie” a literaturii. Întrebare: „Ce părere ai despre poezia mizerabilistă?” (bună întrebare pentru un poet al „cotidianului” – mvc). Răspuns: „Poezia mizerabilistă (termenul e nepotrivit, dar... asta e, lucrăm cu «ce spune» în târg), mai exact ceea ce noi numim mizerabilism este, de asemenea, o simplificare și o convenționalizare a realității, la fel ca poezia idilică. Sau, mai rău, e jurnalism deghezizat în poezie, un Reportaj al mizeriei, e văicăreala cu pretenții. Pentru că viața e foarte ames-

tecată. Sunt momente, situații și întâmplări minunate, iar altele absolut atroce, degradante, despre care nu vrei să vorbești niciodată. Un anume tip de discurs poetic le selectează fie numai pe cele frumoase, fie numai pe cele mizerabile. Sau pur și simplu le assemblează într-un anume fel, le inventează chiar. Problema cu poezia „mizerabilistă” este următoarea: dacă ea apărea acum 30 de ani, ba nu, acum 70 de ani, avea un chichirez. Acum e cam târziu, pentru că acest tip de poezie nici măcar nu e original. Există (cu un anume impact) deja la Geo Bogza, în Poemul invectivă și Jurnal de sex. Acum nu mai are haz, pentru că poezia chiar trebuie să fie tot timpul în avans față de celelalte forme de exprimare culturală: jurnalism, film ș.a.m.d. Or, mizerabilismul este o trecere în poezie a anumitor tipuri de emisiuni de televiziune, o «reciclare» a anumitor filme care se fac în Occident de 30-40 de ani, a unui anumit tip de proză «supărată», să zicem a tinerilor furioși englezi din anii 50. E, paradoxal, retardată. Și repet lucrul care pe mine mă deranjează: e prea adesea jurnalistică. Perspectiva asta mizerabilistă este perspectiva știrilor de la ora 5, senzaționalistă și stupidă. Oricum, prea puțini reușesc să realizeze un Teatru al Sinelui cu «tema»: *viața e de căcat*”.

PLURALIA TANTUM

JURNAL IN MARGINILE ISTORIEI LITERARE (XII) de LEO BUTNARU

31.III.1971

O priveliște rar întâlnită: cozi după carte. A apărut Eminescu în două volume, aduse și la librăria de la Filologie. Studenți peste studenți, pretendenți de a se alege cu respectivele volume. Timpul pauzei s-a încheiat, ei însă nu merg la cursuri, încurajându-și reciproc încăpățănarea de a rezista „până la urmă”. Cineva strigă: „Nu eliberați numai Eminescu. Puneți și câte un supliment oarecare. Pe Bucov!” Apoi, un zvon: „Eminescu a apărut și în librăria «Știința». Să mergem acolo!” „Șeful de grupă să-i spună profesorului să amâne prelegerea!” Motivat, ce mai! Printre studenții care se îmbulzesc după carte, apare și tov. Osadcenco. „Ion Efimovici, frumoasă priveliște”, zic eu către profesor. „Bine, bine, poate că s-a mai trezit și moldoveanul la carte”, face el, cel care, de mii de ori, a tot invocat spusa lui Cantemir, că moldoveanul e cam leneș la carte.

Apoi, de la Eminescu la... Lenin. Unii colegi s-au gândit să fondăm cu forțe proprii o mică bibliotecă de specialitate la secția noastră. De unde literatură despre ziaristică? Dar deja a apărut prima carte pentru viitoarea bibliotecă: Elena Stati a adus volumul... „Lenin v «Pravde»”. De ce nu? Dacă la EREN, să zicem, ghidul le spunea celor din Volgograd că nici într-o altă republică unională copiii nu vorbesc atât de corect rusește ca în Moldova? Cu toate că tovarășa ghidesă se cam înșela: nu mai țin minte unde citisem o ipoteză de-a lui Hrușcirov, conform căreia republica unională care va ajunge prima la comunism va fi Belarus, dat fiind că acolo procesul de asimilare într-o limbă și cultură rusă este cel mai pronunțat. Ucraina era, pare-se, numită a doua.

1.IV.1971

Astăzi, de fapt ieri, a murit bunica Magdalena. N-am știut. Am venit pur și simplu acasă. Vestea mi-a dat-o bunica astălaltă, Catinca, spunându-mi că ai mei mi-au trimis telegramă. Probabil, o fi venit după plecarea mea. Mama și tata – plecați cu grijile în cealaltă mahala. Bunică-mea Catinca a prins a se minuna că, iată, există ea puterea lui Dumnezeu, pentru că eu am presimțit că s-a stins cealaltă bunică și am venit. Avea 82 de ani. Am fost la înmormântare. Părea că doarme.

Revenind în iatacul meu, citesc Maurois (1885–1967), adică a trăit și el, ca și bunica, 82 de ani. Diferența dintre ce a lăsat unul și celălalt după plecare. Cred că nu e în detrimentul bunicii: ea a lăsat nepoți care vor prelungi neamul nostru până să se nască vreun geniu. S-a anunțat repartitia din vară a absolvenților Filologiei, pedagogilor de mâine. La cămin, mulți dintre ei umblă din cameră în cameră, cu aceeași întrebare: „N-aveți harta Moldovei?” Să vadă, bieții de ei, pe unde naiba o mai fi Baimaclia sau... Putintei, unde au fost repartizați.

12.IV.1971

Fapt arhicunoscut, de care însă lumea a cam început să uite: primul zbor cosmic al lui Gagarin. N-aș fi amintit nici eu de el, dacă I. Proca n-ar fi scris pe tablă: „Ziua cosmobursei!” Într-adevăr, pe data de 12 a fiecărei luni noi încasăm... cosmobursa. Totul ar fi fost frumos și bine dacă, de cum intră în auditoriu, Chistruga n-ar fi întrebat oarecum amenințător cine a scris ceea ce e scris pe tablă. Eu: „A rămas încă de la grupa precedentă”. Aiurea! De fapt, până la noi, astăzi nu avusese nimeni ore în sala respectivă, pentru că auditoriul nr. 17, deja în mod tradițional, este destinat studenților din anul 4. Dar argumentul a trecut. Oricum, n-a fost ușor, pentru că M. Gheorghevici Chistruga ne predă... comunismul științific. Am procurat bilet la *Cântecele mării* (cu Dan Spătaru) și, până să merg la film, notez ceea ce notez.

Cenaclul de la Institutul „Musicescu”. Plasat, ego, în prezidiu. Discuții cu Leonida Lari (și-a luat acest pseudonim, abandonând numele de debut Liuba Tuchilatu), manuscrisul căreia a fost aprobat la secția poezie a Uniunii Scriitorilor și care presimte că va avea încă destule neplăceri la editură. Au mai pățit-o și alții.

A doua zi, discuția manuscrisului lui Tarlapan. Cimpoi – moderator. „Cine ar dori să-și expună părerile?” Pauză. „Poate mata, Petru Ionovici?”, zice către Zadnipru. Acesta: „Ceva mai încolo. Sunt alții. care ar putea să vorbească. Iată, Leo Butnaru...” Eu: „Noi, studenții, suntem mai mult curioși să-i ascultăm pe alții.. În ce mă privește, consider că Ef. Tarlapan are un manuscris, majoritatea parodiilor și epigramelor fiind deja verificate pe «timpanul» publicului etc.” În fine, ar fi bine ca manuscrisul să ajungă carte.

Chef la „Plăcintă”. Plasat între Ion Diordiev și Gheorghe Chira. Primul se străduie să pară mai mult decât este, dar nu are de unde. Al doilea nu-mi ține pică de la cazul cu turbulentul Esinencu. A spus că avea de gând să mă „dreagă” pentru recenzia pe care am scris-o la o carte de-a A.R.. Cică, s-a răzgândit, pentru că noi suntem la început de cale. Despre sine: că, la Universitate, a fost activist comsomolist și student eminent. Vasile Coroban i-a fost profesor, îl lauda. Indignat de apatia presei noastre. Oricum, mi s-a părut sincer și cam diletant.

În sfârșit, telegrama! „Veniți murit măca Magdalena îngropăm 3.IV”. Da, mers de telegramă: azi, la Negurenii, bunicii îi fac de 9 zile... Colegii se mirau că textul a venit în... moldovenește.

13.IV.1971

Citesc (ora 00.25) *Cartea ghețurilor* (Ледовая книга) a estonianului Juhan Smuul, lucrare pentru care i s-a decernat premiul Lenin (1961). M-am mirat cum de la an-

ticariat nu reușise nimeni să procure cartea înaintea mea. De altfel, mi-a mers și cu *Призвание* (Vocație) de Agranovski, scrisă în formă de jurnal. Interesantă. O carte care, chiar dacă nu mă va obișnui cu o deplină ordonare de sine, cel puțin mă va predispuce să fac în continuare ceea ce am făcut: să citesc cu atenție și integral o operă de volum mediu sau mare.

Smuul vorbește de o „cameroteamă” (claustrofobie). Uneori o încerc și eu, luând-o razna prin oraș (în altă parte nu-mi prea pot permite). După ce am vizionat filmul „Cântecele mării”, Costel Ciobanu invocă niște aprecieri pe care le-a citit în presa românească. Zice, cu titlu de concluzie: „Noroc că în film evoluează un interpret la modă, cum e Dan Spătaru, în caz contrar...” Sunt de acord.

De la D. Pălărie aflu o... noutate: că astăzi va avea loc ședința biroului comsomolist al USC și că eu trebuie să fiu prezent deoarece am fost ales în componența... „Proiecteurului”... (Unde eram, când m-au ales?) La ședință, Dumitru Strah spune că mâine sosește o delegație americană, menționând că la întâlnirea cu ea vor fi prezenți doar Tudor Colac și încă cineva, motivând numărul restrâns de gazde prin... modesta încăpere a biroului. Apoi a amintit de „tendințiozitatea americanilor”; unde mai pui că, de la Chișinău, ei pleacă în... România.

14.IV.1971

Uneori, apucături de a pierde timpul... Ieri, o noapte umblată de-a dracului și, ca urmare, astăzi am dormit până la 12.10.

Lângă anticariat, întâlnii un bătrânel care aștepta să se deschidă, după ora de prânz, ca să-și dea cărțile. I-am „borfăit” geanta și... nimic interesant. La cinematograful „Moscova” am luat bilete pentru 18.30 la *Fuga* după romanul omonim al lui Bulgakov (Dvorjețki în rolul principal). Întâi, mersesem la casa cu vânzare prealabilă – pentru sâmbătă nu mai erau bilete. Am venit dezamăgit de la cafeneaua „Lactate”, unde aveam pregătite din timp cele 47 de copeici, pentru un meniu cunoscut mie de ani de zile. Acum, îmi fac „autocritică” în sala Oficiului Poștal Central, unde scriu aceste note, ce ar trebui să aibă ceva în comun cu niște idei de-ale lui Smuul, care vorbea despre o indiferență și lene a gândirii, despre „necesitatea” de a-ți îndreptăți slăbiciunile și tot ceea ce se tănuiește sub sosul unor cuvinte frumoase care, de fapt, e un fel de „merge și așa” sau „nu e cum trebuie, dar e bun cum este”. De la Smuul se pot învăța multe lucruri.

15.IV.1971

Am vizionat filmul *Fuga*. Multe stele – Smoktunovski, Dvorjețki, Ulianov, Savielieva, Lavrov... Un film demn de toată atenția. În primul rând, este oarecum... altfel, ca problematică și linie ideologică. După film, simți o atmosferă apăsătoare, nu doar pe inimă, ci și pe cuget, pe întreg corpul, de parcă te-ai afla într-un batiscaf, în adânc de mare. Cu 4 ruble jumătate am procurat o ediție de anticariat: Henry Bataille, *Écrits sur le théâtre*, apărută în MCMXVII.

Iată, la a doua oră de comunism științific, privirile mele trec de... ecuatorul cărții lui Smuul – p. 200, unde se dau extrase din *Jurnalul* lui Scott. De fapt, despre ce fel de „ecuator” poate fi vorba, când, ca atare, acțiunea se desfășoară în Antarctida? Stația polară Mirnii. Și totuși, o atare asociație mă duce ceva mai departe: Sunt cărți cu două „poluri” – ele încep rece, se încheie cu sloiuri de gheață și doar undeva pe la mijlocul lor se ivesc, pentru cititor, câteva fascicule solare. O astfel de comparație însă, nu se potrivește pentru *Cartea ghețurilor* a estonianului Juhan Smuul. Chiar despre ghețuri și ghețari fiind scrisă, ea este o operă solară, de o uimitoare căldură umană. Îl invidiez.

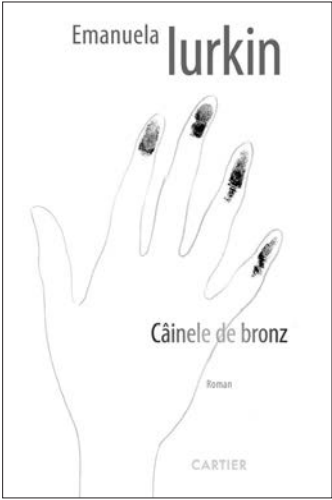
VA URMA

RAFT

„O CARTE CA ANTIDOT...”

Foamea mea, foamea lui Vâlcu, foamea tatălui tău și foamea resemnată a Veruței s-au amestecat. Foamea ta și foamea mamei, foamea lui Andrei și foamea lui Serj. Acum e o foame tot mai mare. Ca bulgărele de omăt care se rostogolește la vale din vârful dealului nostru.” Este fragmentul-cheie din *Câinele de bronz*, romanul de debut al Emanuelei Iurkin (Cartier, 2018), o carte despre foamea de afecțiune, unde dramele personajului narator (cu tatăl pe care nu l-a cunoscut și mama plecată la munci în străinătate) se interferează cu dramele altor „suflete înfometate” (evocate sau inventate), toate în căutarea-așteptarea unor semne de dragoste. O funie a destinelor, împletită strâns și întinsă-strună, e povestea din *Câinele de bronz*, poveste transpusă într-o scriitură migălită, sacadată, eliptică și de o maturitate cum rar întâlnești într-o carte de debut.

Câinele de bronz este un roman despre marea singurătate, despre exodul basarabenilor de după declararea independenței, care a deformat o întreagă generație (episodul cu „zilele-colete” e antologic), dar și un roman despre felul în care „trupul istoriei” – parafrazând-o pe Marcela Benea – a trecut prin destinele noastre, mutilându-le. Ca în acest fragment despre o altă foame, consecință a Marii Terori, în care imaginea este de intensitate expresionistă, realitatea descrisă atingând limitele neverosimilului: „Mama Veruței e încă alături de ei! Mama Veruței o să se spânzure. Mai târziu, nu acum. Acum încă le e foame. Ca o mamă adevărată o să-și hrănească pe săturate toți copiii. Cu excepția mezinului. Abia după această ultimă cină de taină o să se ducă în harman și n-o să se mai întoarcă niciodată. Va atârna doar foarte puțin în nukul de pe hat. Se va legăna ca un clopoțel mov din pădure. Niște înfometați răătăciți de pe nu știu unde o vor coborî. Va fi caldă încă. O vor da jos și o vor împărți la toți cei care au pândit-o și care ar fi condamnat-o explicit dacă nu le-ar fi fost foame și lor. Fiecăruia îi va reveni câte o bucățică. Să-și potolească și ei foamea”.

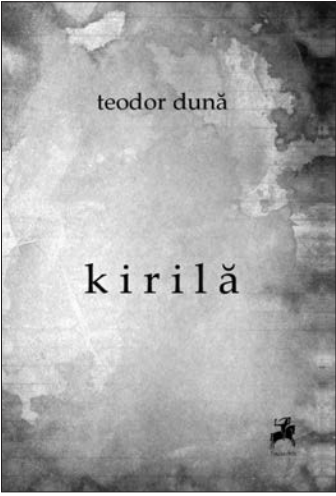
SINGURĂTATEA CA SPECTACOL

După mopete al lui Mircea Ivănescu, nu am mai întâlnit în poezia română o figură atât de spectaculoasă și dramatică în singurătatea și introversiunea ei precum kirilă din cartea omonimă a lui Teodor Dună (Tracus Arte, 2017). Poetul ce a debutat cu *trenul de treieșunu februarie* (Vinea, 2002) inventează, cu mijloacele poeziei onirice, se pare, un personaj poetic care „să poată reuni paradoxurile și dimensiunile vieții-morții” (Daniela Luca).

Narativizată, poezia din *kirilă* e un caleidoscop de angoase, frustrări, dorințe, aspirații umane, toate prezentate cu oarecare detașare ironică, autorul insistând asupra „punerii în scenă”, nu a confesiunii propriu-zise. Impresionant este iureșul de imagini pe care îl creează Teodor Dună, atenuând până la dispariție hotarul dintre vis și realitate, ca în fantasmaticul poem întâmplare cu păpădii.

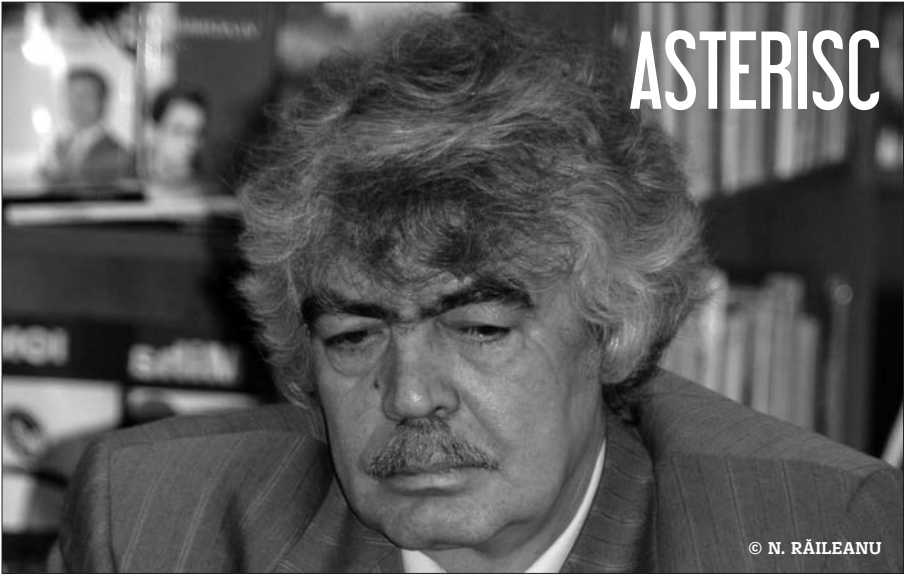
Deasupra a toate, însă, e tanaticul, morbidețea, care „are o substanță carnavalescă” (Cosmin Ciotloș). În *soarta lucrurilor despre viață*, bunăoară, jocul aparent pueril al lui kirilă ia proporțiile unui adevărat spectacol al învierii ce precedă Judecata de Apoi: „kirilă e fericit. are o lopățică în formă de inimă în mâna/ stângă și buzunarele pline de sforicele colorate /.../ când e fericit, lui kirilă îi plac cimitirele /.../ kirilă se apucă de lucru. la primul mort a fost mai greu./ la al doilea a fost cu mult mai ușor, la al treilea i se părea/ că mortul se dezgroapă singur, la al patrulea i se părea că/ se odihnește și că morții se dezgroapă între ei, iar la al/ cincilea i se părea că mortul îl dezgroapă pe kirilă.// atunci și-a scos sforicelele colorate. a legat/ între ei morții, să nu se piardă unul de celălalt /.../ morții erau veseli. unii săreau coarda și țopăiau, alții/ continuau să dezgroape, lovindu-și falangele de bucurie /.../ morții spuneau glume, își făceau/ planuri de viitor, se însufleteau. deasupra lor, șenilele/ cerului se vedeau limpede, se grăbeau să ajungă”.

În ce privește ironia, adevărata revelație ne-o oferă *bețivașul și îngerașul* (falsă palinodie la modelele liricii cu metafore etilice și diminutive) din *addenda* (singurul poem scris de kirilă), o odă pentru cei retrași în „lumea tărilor” căreia doar *Cartea Alcool* al lui Ion Mureșan i-ar putea face concurență.

Lucia ȚURCANU

ASTERISC

LIMPEZIRI (II)

de IOAN MÂNĂSCURTĂ

I

„Și a zis Domnul Dumnezeu: *Iată Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele și răul. Și acum nu cumva să-și întindă mâna și să ia roade din pomul vieții, să mănânce și să trăiască în veci!*...

De aceea l-a scos Domnul Dumnezeu din grădina cea din Eden, ca să lucreze pământul, din care fusese luat” (Facerea, 3, 22).

Adam, luați aminte, se făcuse ca unul dintre Noi, ceea ce înseamnă că, după chip și asemănare fiind, veșnicia era parte a esenței sale. După a mea plăpândă înțelegere, veșnicirea lui Adam și a urmașilor săi în spațiul terestru (pomul vieții era pe Pământ) nu se încadra în gândul luminos al Domnului. Voia Tatălui a fost ca oamenii care se nasc pe Pământ să moară. Voia Tatălui a fost ca oamenii care se nasc să moară pe Pământ.

II

Grăit-a către Tatăl unul dintre fii:

– Există date că am fost creați nemuritori. De ce ni s-a retras darul?
– Nu este decât o confuzie de percepție, i s-a răspuns.
– Dar iată că omul moare! Toți oamenii mor...

– Aparențele sunt înșelătoare. Nu omul părăsește locul, locul își retrage atașamentele. Locul însuși rămâne locului pentru alte lucrări. Tot așa – ca să folosim un exemplu din preajma ta –, nu fătul părăsește uterul, când interiorul sferei materne devine neîncăpător. Uterul se dezice de făt!
– Moartea este o evidență. Nu poate fi negată sau anulată.
– Este o evidență în lumea în care evoluează mărturisitorul. Mărturisitorul mărturisește ce vede și faptul vederii devine adevăr al lumii sale. Nu întotdeauna adevărul și evidența sunt totuna. Faptul nașterii într-o lume nu reprezintă o evidență și nici măcar un adevăr pentru lumea anterioară.
– De ce naștere!? Întrebam despre moarte!?

– Orice moarte este concomitentă nașterii. Asta-i legea imuabilă. Elementul dispărut dintr-un loc apare în altul. La trecerea într-o dimensiune paralelă și concomitent tangențială, fenomenul își schimbă sensul curgerii, în sensul că se produce ca și cum privit în oglindă. În mai multe oglinzi, mai exact.
– Am văzut moarte. De multe ori, multă și urâtă. Pentru ce ni s-a dat?
– Când tu vorbești despre moarte, altul vorbește despre naștere. Atâta că nu aveți știință unul despre altul, nu aveți răscrucea. La răscruce, se spun vorbele adevărate și înțelegerea se limpezește... Nașterea, ca spectacol, este departe de a fi frumoasă.
– Văd moarte, nu naștere!
– Pururi, despărțirea este mai dure-roasă decât bucuria întâlnirii.

III

– Universul acesta, grăit-a Tatăl (după alte surse, El a zis: *Multiversul acesta*) este pustiu și nu îndreptățește măreția pe care i-am conferit-o. Atâtea stele arzând zadarnic, atâtea planete roind steril, atâtea lumină involburată... Prea mult mult, aici și dincolo... Și nimeni să se extazieze în fața măreției!
Dacă mult este, a mai zis El, multă noimă se cuvine să fie!
Atunci (Dumnezeu știe când!), a fost hotărâtă fracturarea veșniciei între Aici și Dincolo. Aici însemnând viața pe Pământ, iar Dincolo având valoarea lui aici de acolo...
– Aici, pentru toții și toatele există suficient spațiu, suficientă lumină, suficientă căldură și suficientă bucurie, a zis Tatăl, arătând în lungul și în latul Universului (unele surse afirmă că a arătat concomitent în toate nenumăratele dimensiuni ale Multiversului).
Și mai desprindem din al Său gând nemărginit că nemărginirea nu are cum să aibă maluri. În lumina involburată, în prea multul mult trăirea este atât de covârșitoare, încât limita pământeană trebuie anulată și, anulată aceasta, să se întâmple nașterea în nemărginire.
Pentru adâncă înțelegere, în acest loc, se cuvine să spunem Tatăl nostru.

BREVIAR

CAVALER AL DEMNITĂȚII NOASTRE

de ION CIOCANU

Din păcate, în ultimul timp tot mai rar se vorbește și se scrie despre Vasile Vâșcu. Or, acest demnitar de rang destul de înalt în ierarhia de ieri a activiștilor de komsomol și de partid (a fost prim-secretar al Comitetului Central al comsomolului din RSSM și șef al Secției de Propagandă și Agitație a Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei) s-a dovedit, totodată, un patriot fervent al țării sale: „Afirmarea moldovenilor ca populație titulară a statului Republica Moldova este indispensabilă de recunoașterea unității istoriei lor cu istoria și cultura românească. (...) Adevărul despre rădăcinile istorice ale moldovenilor ar trebui căutate în evenimentele autentice din martie 1918, când Basarabia, în urma votului liber al Sfatului Țării, vot la care au participat și reprezentanții minorităților naționale, s-a unit benevol cu Patria istorică – România” (Vasile Vâșcu, *Bătălia pentru demnitate*, Chișinău, Editura Litera, 2003, p. 28-29).

Activitatea lui Vasile Vâșcu în funcții statale și partinice nu putea favoriza o implicare directă și, mai ales, eficiență sub aspect național. Totuși, tânărul patriot îi riposta lui Evgheni Teajelnikov, mai marele pe comsomolul din Uniunea Sovietică, care nu dorea nici măcar să audă de presă națională în RSSM (*ibidem*, p. 53), promova, cu ajutorul unor lideri ca Andrei Bujoreanu de la Universitatea de Stat, tradițiile și obiceiurile locale: uratul de Anul Nou la Guvern, la ministere, pe imensul bulevard central al Chișinăului (*ibidem*, p. 75) ș.a.

E absolut necesar să luăm în seamă receptivitatea lui Vâșcu la spiritul nou, profund național, al colegilor din Georgia, Estonia, Lituania, Letonia, unde mergea în delegații și rămânea încântat de curajul acestora de a-și vorbi liber, nestingherit limbile lor materne, decretate – încă de pe atunci! – limbi oficiale în republicile respective. Astfel, prin 1983-1984 acesta își asuma îndrăzneala de a crede că „un Front de renaștere națională, de promovare a limbii materne la nivel statal era foarte posibil. Lipsea doar un semnal, o scânteie” (*ibidem*, p. 74).

Mai erau vreo patru ani până devenea posibilă publicarea celebrului eseu al lui Valentin Mândăcanu în revista „Nistru” (nr. 4, 1988). Dar atmosfera din societate continua să fie complicată: „În perioada aflării mele în diferite funcții de partid și de stat, am constatat că exista un cerc foarte restrâns de oameni în care puteai

avea încredere și de la care puteai aștepta înțelegere și susținere...” (*ibidem*, p. 69). Vâșcu dă în cartea sa de amintiri și câteva nume de patrioți ai timpului (Ion Borșevici, Pavel Boțu, Victor Canicovschi, Vasile Melnic, Tudor Țopa...), dar în esență el nu avea pe cine se sprijini în sensul organizării unei eventuale revolte fătife împotriva stării dezastruoase a limbii și – mai larg – a întregii culturi naționale a Moldovei. Or, la nivelul întregii Uniuni Sovietice „se producea degradarea națiunilor. Asimilarea ajunsese atât de intensă, încât tot mai mulți copii din satele Moldovei învățau rusa nu atât din impunere, cât din dorința benevolă a părinților...”, afirmă Vâșcu, cu trimitere la memoriile căpeteniei comuniștilor „noștri”, Ivan Bodiul, editate în 1999 la Tiraspol.

Vâșcu reconstituie, în *Bătălia pentru demnitate*, și momentul în care a scris de unul singur și a difuzat cu ajutorul unui prieten de nădejde (Valentin Moreac) un adevărat manifest politic, adresat „moldovenilor și moldovencelor”, pe care-l considerăm azi un gest de real curaj. Manifestul trebuia să-i îndemne pe destinatari să se opună „rusificării și nimicirii noastre ca neam” (*ibidem*, p. 73). La întrebarea scriitoarei Luminița Dumbrăveanu, dacă ținea legături cu Frontul Patriotic al lui Gheorghe Ghimpu, Alexandru Usatiuc, Valeriu Graur ș.a., Vasile Vâșcu răspunde că, deși în societatea moldovenească de atunci „exista deja o revoltă împotriva dictaturii comuniste” (era citată eleva Lilea Andruh, care „scrisese lozinci antisovietice pe ambulanțe, troleibuze, clădiri...”), mișcarea era una „simbolică” și ar fi fost „foarte riscant” ca cineva din Frontul Patriotic „să se apropie și să-i propună colaborare” (*ibidem*, p. 73). Tânărul și consecventul patriot moldovean, conștient de apartenența sa și a tuturor moldovenilor la națiunea română, notează că a fost puternic influențat de cuvântarea pe care Aleksandr Soljenițan o rostise, în 1974, „la înmânarea premiului Nobel” și care circula clandestin în URSS (*ibidem*, p. 78).

„Manifestul Vâșcu” este publicat integral în cartea *Bătălia pentru demnitate* (*ibidem*, p. 80-81), de aceea reproducem aici doar câteva crâmpie esențiale, în măsură să ne convingă de fermitatea poziției autorului lor și de calitatea lui de adevărat cavalier al demnității noastre naționale: „În ajunul aniversării a 60-a a formării PASSM, care va fi marcată la 12 octombrie 1984, noi, moldovenii, băș-

tinașii acestui pământ, trebuie să cerem drepturile noastre la limba de stat, dezvoltarea și avansarea cadrelor naționale, așa cum prevede politica națională a PCUS. Exemplu pentru noi trebuie să servească Republicile Baltice, Gruzia și Armenia, care au consfințit prin constituția lor sovietică limba națională a băștinașilor în calitate de limbă de stat”; „Noi trăim sute de ani pe pământul moldovenesc, moștenit din moși-strămoși, însă suntem mereu conduși de venetici și străini. Astăzi suntem umiliți de presiunea organelor de partid și de stat să vorbim în limba rusă, care este străină neamului nostru”; „La Chișinău există oficial numai 8 școli naționale, celelalte 80 sunt ruse sau moldo-ruse, directorii și pedagogii fiind în majoritatea lor vorbitori de limba rusă...”; „În anul 1940 pământurile moldovenești au fost rupte din hotarele istorice ale Basarabiei și trecute arbitrar... în componența Ucrainei...”; „A sosit timpul să ne unim cu toții noi, moldovenii, și să declarăm drepturile noastre la folosirea limbii materne în organele de partid și de stat, creșterea rețelei de școli naționale la orașe și retrocedarea pământurilor strămoșești...” (*ibidem*, p. 80-81).

Manifestul citat arată că Vasile Vâșcu a fost un om cult, bine informat, îndrăzneț și perseverent în apărarea ideilor și idealurilor naționale românești. El a fost

un patriot convins al Republicii Moldova și al întregului său neam românesc.

Din păcate, *Bătălia pentru demnitate* este o carte pe nedrept neglijată, ba chiar ignorată de contemporanii noștri. Lectura acesteia pune în valoare personalitatea unui cetățean exemplar care, fără să fi fost disident, a dat dovadă de demnitate și a încercat să se opună sistemului totalitar în măsura puterilor și curajului său. Un sistem care l-a victimizat prin Victor Ilici Smirnov, pe atunci secretar II al CC al PCM, din al cărui ordin și sub a cărui supraveghere Vâșcu a fost arestat la 10 aprilie 1985, sub acuzația de abuz în serviciu. Pentru a înțelege cât de fondată a fost acuzația și cât de solide probele incriminatorii, trebuie citit dosarul Vâșcu, inserat în volum și însoțit de comentariul juridic al avocatului și scriitorului Boris Druță.

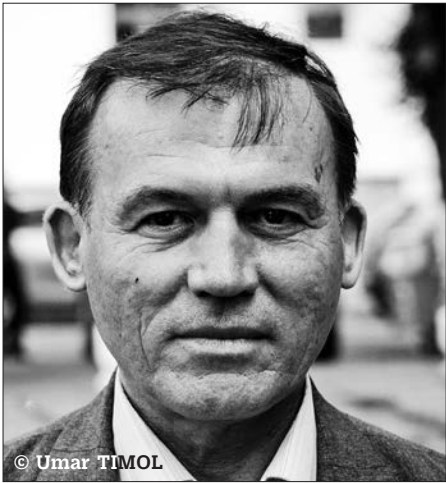
Bătălia pentru limba română și pentru renașterea conștiinței naționale a basarabenilor a avut eroii și martirii săi, a căror enumerare nu se poate opri doar la Vasile Vâșcu. Toate aceste nume trebuie cunoscute și prețuite, inclusiv sau poate mai ales de doritorii actuali de a ne întoarce la „limba moldovenească” și, în genere, la ziua de ieri, de care speram – și sperăm! – că ne-am debarasat pentru totdeauna.

FOTOGRAME | NICOLAE RĂILEANU

RSSM, satul Donici, 1988: Arcadie Donose, Ioan Alexandru, Aureliu Busuioc, Nicolae Esinencu, Grigore Vieru, Mircea Tomuș, Gheorghe Vodă.

VOX CLAMANTIS

FESTIVAL SI EXPERIENȚĂ CULTURALĂ IN CEHIA (III)

de GRIGORE CHIPER

20.XI

Vizită la mănăstirea Strahov și prin împrejurimi. Alături, tot aici pe deal deasupra Pragăi, e o grădină impunătoare, prin care se poate ajunge la un tour Eiffel în miniatură, dar pe care poți urca pentru a scruta de sus orașul.

Nu am putut rata nici cârciuma unde printre mușterii s-a aflat frecvent și Hrabal. Localul poate fi reperat după blazonul leului de la intrare. Cum am intrat în cârciumă, m-a luat în primire o altfel de înghesuială medievală: la o masă lungă, așa cum mai văzusem prin imaginile germane, stau băutorii de bere, gălăgioși, cu halba în față. Poate vacarmul și atmosfera de umăr la umăr m-au luat pe nepregătite, încât am ratat să ne fotografiem cu faimosul scriitor al contemporaneității noastre, fixat pe perete într-un stil atât de cehesc. Altminteri, te poți concentra numai dacă ai liniște și intimitate.

Seara, o mică întâlnire la Ambasada RM cu diaspora. Sunt prezenți și Radu Benea de la Europa Liberă împreună cu nevastă-sa. Ei se scuză că au fost anunțați prea târziu și nu sunt gata să ne ia câte un scurt interviu. Next time! Îmi zic. Pe lângă recitalul nostru, scurt, discuții înflăcărâte despre problemele deloc simple de acasă. Nimeni nu propune nicio soluție, iar drama supremă este că soluții pe termen scurt nici nu există.

21.XI

Citesc pe drum înapoi un interviu cu acad. Eugen Simion. Coverul sună astfel: „Acad Eugen Simion trage alarma”. Autorul Dimineții poezilor se lamentează de exodul masiv al românilor. Atrage atenția că majoritatea celor plecați provin din mediul rural. În încheiere, propune și un remediu: statul să adopte un program de salvare a satului românesc. Din păcate, dl acad. nu oferă alte detalii. Dar salvarea satului înseamnă astăzi a construi șosele, trotuare, canalizare, a oferi salarii comparabile cu statele învecinate, înseamnă a ajuta la modernizarea spațiilor de locuit și adaptarea lor la necesitățile secolului XXI. Cine poate realiza un astfel de program de salvare a satului? Bineînțeles că toate astea se vor realiza – cu ajutorul Occidentului – într-o perioadă de timp (foarte) îndelungată. Însă nimeni nu poate spune câți vor decide să rămână și câți să plece.

Am observat și altceva: unii când vorbesc despre salvarea satului nostru se gândesc la un sat patriarhal, așa cum arăta acum 50 sau 100 de ani. Nu sunt sigur că oamenii de la țară vor să mai trăiască în astfel de sate, cu excepțiile de rigoare. Este o viziune inspirată și alimentată de nostalgie. Pe de altă parte, citesc tot acum pe facebook un anunț: statul oferă 30000 de franci tuturor celor care vor să vină în satele elvețiene (unde probabil infrastructura există de acum).

Privesc pe geamul autocarului: timpul e mohorât, umed. Printre brazdele arăturii pe lângă care trecem e adunată apă ca în jgheaburi. Pe marginea autostrăzii, cât vezi cu ochii, se întinde un gard de protecție, cu porțițe de acces, situate la anumite intervale. Apar și păduri. Drumurile care le traversează

sunt asfaltate. Când va fi și la noi așa? Niciodată, răspunde Putin, care susține că estul nu se poate occidentaliza, întrucât nu va fi niciodată atât de bogat și aranjat. Deci nici Moldova, nici Ucraina. De aceea este „firesc” ca aceste țări să rămână în sfera de influență rusă. Aici nu trebuie să întreprinzi nimic.

În Ungaria mergem ziua și vedem că autostrada are niște măneci, plasate la anumite intervale, pentru a putea opri în caz de necesitate. În fiecare astfel de anexă am observat câte un echipaj al poliției. Am oprit și aici la un motel unguresc pentru o supă, dar cea românească mi s-a părut ceva mai gustoasă și cu mult mai ieftină.

Pe drum regret că am vizitat Zlata Praga în fuga mare. Dar e și o speranță că vei reveni într-un anotimp mai favorabil, când zilele sunt mai lungi. Deși acele câteva coroane pe care mi le-am lăsat – urmând o cunoscută superstiție – le-am cheltuit la Brno pe o necesitate fiziologică.

Drumul de întoarcere pare mai întins, deoarece autocarul, în loc de a merge pe centuri, traversează mai multe orașe românești pentru a lăsa muncitorii locali. În autocar, așa cum se obișnuiește la noi, totul e invers: în loc de internet îți oferă gratis filme și muzică rusești. La noi încă nu se știe că intimitatea omului e sfântă, că fiecare om are muzica sa și filmul său. Anunțurile se fac și în rusă, încât se ajunge uneori la situații ridicole: „Кто выходит в Араде, прощай готовиться заранее”.

După ce revii, orașul Praga ți se învâрте în minte o vreme, transmițând semnale istorice magnifice și întărind dorința să mai revii totuși cândva, măcar pentru o lună sau, și mai bine, pentru câteva. Dar deocamdată cobori imaginar în neștire pe o stradelă îngustă din Staré město sau calci alandala, în Malá strana, pe caldarâmul cu fisurile adânci între pietrele de caldarâm. Avantajul acestor călătorii continuate în imaginație este că te poți întâlni oricând cu Hrabal și servi împreună o bere nu la teigheaua lungă laolaltă cu toți, ci la o masă mică, pentru tine și el.

FIRUL CU PLUMB

PAVEL BOTU (1933-1987)

VIN VECHI

Iar vinu-acesta îmi stârnise cerbii,
Ce sprinteneau în sânge, răzvrătit.
Și herghelii stropsiră colțul ierbii,
Căci se jertfea cinstirii, ca un mit.

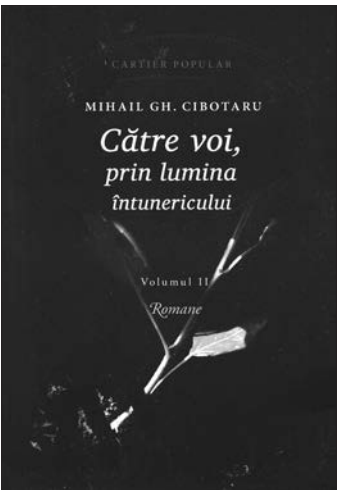
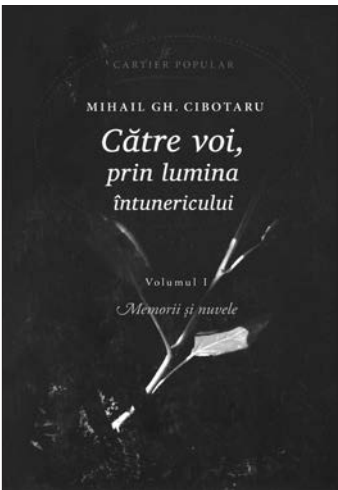
Și vinu-acesta, clătinat pe pânze
De sclipăt foșnitor și rubiniu,
În care focul verile și-l stinse,
Dar pâlpâie și-acum sub spuză, viu.

Și vinu-acesta scos împărtășirii
Din dărnicia graiului domol
Cercase-l, arse, buzele de mire,
Când cupa dete nunților ocol.

Și vinu-acesta risipit în cânturi
Pelinul o să-și picure în lut.

Despică cerbii codri și pământuri
Dintr-un străvechi îndemn, necunoscut.

NOI APARIȚII • EDITURA CARTIER

MIHAIL GH. CIBOTARU
CĂTRE VOI, PRIN LUMINA ÎNTUNERICULUI

VOLUMUL I: MEMORII ȘI NUVELE
VOLUMUL II: ROMANE

„«Să nu scrii de rău despre nimeni, dragul mamei» – aceasta pare să fie deviza gravată pe scutul lui Mihail Gh. Cibotaru, prozator basarabean ajuns acum la ora bilanțurilor. Mai mult decât o carte de memorii, vol. I constituie o frescă, pe cât de vastă, pe atât de amănunțită, a satului basarabean din perioada postbelică, cel care a și dat prima generație încălțată, al cărei purtător de cuvânt este autorul nostru. (...) M. Gh. Cibotaru se poate considera un om împlinit – așa crestat cum este, Pomul Vieții sale stă în picioare!”

Em. GALAICU-PĂUN

© Ștefan IONIȚĂ

SEBASTIAN*

de GELU DIACONU

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

Mai bine nu m-aș fi născut. Nu știu dacă are vreun rost să spun asta acum, de vreme ce lucrurile n-au depins de mine. O spun însă, fiindcă în general, când ajung la capăt de linie, oamenii au tendința de a deveni patetici. Nici eu nu fac, așadar, excepție. E în regulă însă, atâta timp cât nu o fac în văzul lumii. Una peste alta, mâine dimineată soarele va răsări ca de obicei și va scălda cu lumina lui fațadele cenușii, spălate de ploii, ale blocurilor din cartier. Strada se va anima, mașinile vor ieși de pe alei, câinii vor lătra, iar porumbeii vor sta la pândă pe streșini așteptând ca vreun bătrân în pijama să le dea câteva firimituri. Vor fi din nou mici ambuteiaje, unii șoferi se vor enerva, vor înjura sau vor gesticula furioși. Toate fac parte din viață, în definitiv. Iar viața va continua indiferent dacă eu voi mai fi aici sau nu.

Cu puțin noroc însă voi reuși să mai ies încă o dată în balconul ăsta de unde privesc, de aproape un an, spectacolul străzii. Îmi voi aprinde prima țigară a zilei în timp ce mașina de gunoi o să apară cu hurelul ei tâmpit. Femeia de serviciu se va tocmi cu gunoierii ca să ia sacii de moloz pe care i-a cărat după ce și-a primit tainul de la cei care-și zugrăvesc apartamentele. Din banii ăștia trebuie să rupă o parte pentru ca toată lumea să fie mulțumită. Apoi va veni cerșetoarea care se prefacă că e oarbă și cântă cu glasul ei dumnezeiesc. Maidanezul din grădina blocului va lătra la ea, iar femeia de la parter care-i dă de mâncare va striga la el și-l va liniști. Mașina de gunoi va pleca, automobilele vor părăsi parcurile, câinele se va duce la umbră sub copacul unde are improvizată o cușcă din cartoane, iar cerșetoarea își va continua drumul printre blocuri. Apoi eu voi privi la toate astea și la lumina care-și va schimba nuanța de la albul cețos al dimineții la transparența ca de gheață de peste zi. Pe urmă va veni seara cu umbrele, cu mirosurile și cu zgomotele ei, iar eu voi fi tot aici, în timp ce liniștea se va așterne peste cartier. Aici, în locul ăsta care cândva mi-a fost casă, iar acum îmi este ultimul adăpost.

(...)

Nu mi-e frică de moarte. Mi-am dat seama de treaba asta mai ales în ultimele zile. Cu cât agitația din jurul meu creștea, cu atât deveneam mai indiferent. Am observat cum lumea se dă de gol și devine din ce în ce mai ridicolă. Deși vor să ascundă asta, toți au tendința de a exagera. Când simt apropierea morții, o iau razna. Sunt neliniștiți și interpre-

tează aiurea orice semn venit din partea cadrelor medicale.

Situația în sine, văzută în mod obiectiv, e cât se poate de stupidă. Da, te afli în pericol de moarte. Și ce-i cu asta? Toată lumea moare mai devreme sau mai târziu. Nu e nevoie să fii un geniu ca să știi atâta lucru. Se moare pretutindeni. Nu e ca și cum ar fi ceva ieșit din comun. Sigur, există și drame, dispariții neașteptate, ca în cazul bietului Sebastian. Moartea însă, așa cum o știm, e o chestie banală. E atât de comună încât a devenit de multă vreme subiect de bancuri.

Până la urmă, de ce mi-ar fi frică? Moartea nu înseamnă nimic. Îți amintești ceva din momentul în care ai venit pe lume? O cât de mică senzație, un zgomot, un chip, un lucru oricât de neînsemnat? Nu. Același lucru ți se va întâmpla și când o să mori. Ce a fost înainte va fi și după. Nu vei ști ce se întâmplă, chiar dacă o să fii lucid „până în ultima clipă”.

Am fost în stare de inconștiență câteva ore bune. La un moment dat totul s-a întunecat și n-am mai simțit nimic. Nu am visat, n-am văzut „lumina”, nu păstrez nici măcar o mică senzație legată de ceea ce s-ar putea afla sau întâmpla „dincolo”. Toată lumea a crezut probabil că s-a terminat. Prin cine știe ce miracol însă, m-am întors și pot să spun câte ceva despre lucrurile astea.

Totul a fost ca un abis. Poate nu neapărat acel nimic al neființei, fiindcă teoretic încă eram viu, ci doar o absență totală. Nu a existat durere sau extaz, nu am trecut printr-un tunel oranj sau de oricare altă culoare, nu s-a întâmplat nimic care să creeze o amintire, ceva oricât de vag, o scamă de vis, o imagine fulgurantă, un abur de așa zisă realitate, o cât de scurtă revelație.

Cred că mă sperie mai degrabă ideea că mă va dura, că moartea va fi însoțită de un chin insuportabil. Dar asta nu e decât o supoziție. Știu, din experiența bolii, că durerea vine și trece. Chinurile din momentul morții nu pot fi mai rele decât durerea suportată anterior. Dimpotrivă, s-ar putea ca moartea să fie o eliberare. Se face brusc întuneric și gata, ai scăpat pentru totdeauna. Asta dacă nu intervine vreun deștept de medic, ca în cazul meu, și te aduce înapoi.

Cred că o să adorm, pur și simplu, așa cum s-a întâmplat și când mi-am pierdut cunoștința. Așa că nu mi-e frică. Oricând o să se întâmple, n-o să mă supăr, chiar dacă moartea va însemna sfârșitul. Nu mă aștept să găsesc „dincolo” pășuni verzi, ființe hieratice și așa mai departe. Nu mă

aștept să găsesc decât nimicul, neantul, vidul absolut.

Iar dacă cineva o să vrea să mă surprindă și o să-mi dăruiască un fel de viață de apoi în care mă voi reîntâlni cu tot felul de oameni pe care i-am cunoscut în timpul șederii mele aici, atunci o să fie cu atât mai bine. O să avem o eternitate la dispoziție ca să povestim, să ne reglăm chestii nerezolvate și, poate, cine știe, să ne cunoaștem mai bine.

Nu știu dacă există rai, însă e sigur că dacă aș nimeri într-un loc ca ăsta mi-aș dori ca, pe lângă oameni, să găsesc și copaci, animale și un cer deasupra lor. Chestia asta poate să te facă să te simți cu adevărat etern. E sentimentul pe care îl am în nopțile în care nu pot să dorm. Stau în balcon, fumez și privesc bucata mea înstelată de cer. E ceva ce nu poate fi descris în cuvinte.

Deocamdată e cel mai bun lucru pe care îl pot face în așteptarea a orice urmează să vină. Încă nu sunt stele, dar măcar se vede luna printre nori. Asta îmi dă certitudinea că încă mă aflu aici, că sunt la fel de viu ca potaia de lângă ghenă care latră fără rost.

Episodul prin care tocmai am trecut a fost chiar mai puțin complicat decât precedentul. În urmă cu vreo trei săptămâni am crezut că o să mușc din stinghia patului din cauza durerilor. Robert nu era acasă, așa că am pus mâna pe mobil și am sunat-o pe Olga. Începusem deja să scuip sânge și i-am spus asta la telefon. Sora mea n-a stat mult pe gânduri. A realizat că nu e de glumă și a sunat la 112 în timp ce încă se afla în taxiul care o aducea la mine.

Abia am reușit să mă târăsc până la ușa de la intrare ca să deschid. Olga a ajuns imediat după sosirea ambulanței. Eram atât de slăbit încât paramedicii m-au dus în căruciorul cu rotile la mașină. Scuiam mereu sânge, efectiv înroșisem batista. Mi-au spus că s-ar putea să am varice esofagiene hemoragice și că era important ca sângerarea să fie oprită.

M-au băgat direct la terapie intensivă. Mi-au introdus o sondă nazogastrică și mi-au scos din stomac mai mult de jumătate de litru de sânge. Tensiunea arterială scăzuse foarte mult. Olga era palidă, gata să o pufnească plânsul, iar în jurul meu personalul medical se foia cu un fel de suspectă solitudine. Eram liniștit, senin ca în fața unei fatalități. Dacă vine, ce poți să faci? Cum să te opui?

Sângerarea s-a oprit, însă tensiunea arterială era încă destul de mică. M-au băgat la perfuzii și am stat toată noaptea

conectat la monitor. Mă gândeam că o să mor și că Robert o să găsească toate caietele alea, că o să citească ce scrisesem acolo și că o să se dea cu capul de toți pereții. A apărut și el într-un târziu și a trimis-o pe Olga acasă. A rămas alături de mine toată noaptea, chiar dacă teoretic nu avea voie să intre la terapie intensivă. Probabil că o șpagă a rezolvat totul. Habar n-aveam ce instinct îi dicta băiatului ăstuia să-mi fie atât de apropiat.

Nu am dormit aproape deloc. Robert a moțăit tot timpul, așezat incomod pe un scaun lângă patul meu. Mai ieșea din când în când ca să fumeze.

Salonul de terapie intensivă avea șase paturi. Toate erau ocupate. Bolnavii își vedeau fiecare de treburi. În dreapta mea era un băiat tânăr, să fi avut cel mult 30 de ani, care se agita încontinuu. Dacă te uitai în treacăt la el ai fi zis că e un tip absolut normal. Dacă îl priveai însă cu mai multă atenție, te înspăimântai. Avea pântecul umflat ca al unei gravide în luna a noua. Îi era rău și avea fața schimonosită de suferință. Îi venea să vomite întruna. Se ridica în capul oaselor, icnea îngrozitor, apoi se așeza la loc fiindcă nu mai avea ce să dea afară. După aceea cădea într-o repriză cam de un sfert de oră de somn profund, timp în care tresărea violent, respira șuierat, bolborosea și pufnea de parcă cineva sau ceva l-ar fi enervat teribil. O femeie cu chipul clorotic îl veghea resemnată.

Lumina din salon a stat toată noaptea aprinsă. Din când în când mai apărea câte o asistentă care verifica monitoarele, făcea o injecție sau deștepta un bolnav pentru a-i da medicamentele. Odată trezit, cu greu îl mai lua somnul. Ca să facă haz de necaz, unul a început să spună bancuri la care râdea tot el. Spunea că s-au inventat medicamente care or să ne vindece definitiv pe toți: lopatin, colivasin sau cimitirol. Altul i-a spus că de ce nu le încearcă el primul, ca să vadă cum e. Amatorul de bancuri a tăcut, s-a întors pe o parte și a început curând să sforăie. Mai era puțin și se făcea dimineată.

La un moment dat m-a furat și pe mine somnul, însă a fost doar o ațipeală. Robert dispăruse de lângă mine. Pe holuri se auzea agitație și mirosea a mâncare. Infirmierele începuseră probabil să facă pregătirile pentru masa de dimineată. Mie nu-mi stătea gândul la mâncare. Nu mai fumam de ceva vreme și simțeam că-mi explodează capul. Am apăsat butonul de urgență și asistenta a venit imediat. „Ce s-a întâmplat?” m-a întrebat cu severitate. I-am explicat că trebuia să merg urgent

la toaletă. Mi-a spus că pot să folosesc plosca. I-am replicat că prefer să fac pe mine decât să-mi bag chestia aia sub fund. „Te pomenești că ți-o fi rușine” s-a rățoit la mine. I-am spus că, de vreme ce mă simțeam în stare să stau pe picioarele mele, n-avea rost să umplu salonul de împuțiciune. Puteam să merg bine mersi la toaletă pentru asta.

A refuzat să-mi scoată acul perfuziei din branulă și să îndepărteze electrozii care mă țineau conectat la monitor. Insista să „mă cac” în ploscă.

Am tras de fire și de furtunașul la capătul căruia se afla acul din branulă. „Pomul” de care era agățată punga perfuziei a balansat și s-a izbit de ciment. Acul s-a smuls din branulă iar lichidul a început să picure pe pardoseală. M-am ridicat în capul oaselor și am înjurat.

(...) Asistenta s-a albit. A ridicat „pomul”, a oprit perfuzia și mi-a aruncat o privire plină de reproș. „Ce-ai dom`le, nu ești sănătos la cap? Doamne Dumnezeu!” După care m-a amenințat că o să-i raporteze medicului de gardă, că e inadmisibil ce-am făcut și așa mai departe. Ceilalți pacienți se uitau ca la circ.

După ce asistenta s-a dus să cheme medicul de gardă, am coborât din pat și, sprijinindu-mă de perete, m-am dus înspre holul dintre lifturi ca să-l caut pe Robert. O infirmieră s-a luat după mine și mi-a zis împăciuitoare: „Dom`le, fii om de înțeles, ești la terapie intensivă, n-ai voie...”

Mi se rupea mie de ce îmi dădeau ei voie sau nu să fac.

Robert stătea pe un scaun, cu coatele pe genunchi, și își butona mobilul. Pletele îi acopereau profilul. Când m-a văzut s-a ridicat brusc în picioare. „Omul, nu e bine ce faci!” mi-a zis. „Vreau să merg acasă” i-am spus. Cred că înțelegea că nimic nu m-ar fi putut face să mă răzgândesc. M-am așezat lângă el și i-am șoptit la ureche: „Mor dacă nu fumez o țigară. Și trebuie neapărat să beau ceva.”

Avea aerul că stă de vorbă cu un nebun.

„Ai ceva bani la tine?” l-am întrebat. „Normal.” „Bun. Du-te până la chioșc, ia o sticlută de vodcă, pe urmă ia-mi de la automat o cafea, toarnă nițel în ea și adu-mi paharul în salon. Lasă-mi și vreo două țigări, fiindcă dacă nu fumez acum o să fac și mai urât.”

Părea uimit nu de îndrăzneala planului meu, ci de acuratețea instrucțiunilor. Mi-a lăsat pachetul de țigări și a plecat. M-am dus pe holul din casa scărilor ca să fumez. Treceau pe lângă mine tot felul de oameni, veniți probabil să-și viziteze bolnavii. Mi-am aprins o țigară, am tras un fum și am amețit ca un începător. Ușor, ușor m-am reobișnuit și am fumat încă o țigară. Pe urmă m-am întors în salon.

Asistenta chemase medicul de gardă, o fătucă speriată de vreo 25 de ani care m-a luat în primire cu un aer superior. Îmi tot explica detalii despre boala de care sufeream și despre posibilele consecințe ale comportamentului meu. „Dar nu vă dați seama ce înseamnă terapie intensivă? Vă jucați așa cu viața dumneavoastră?”

M-a întrebat cine îmi era „apartinător”. I-am explicat că l-am trimis să-mi ia o cafea. „Dar, domnule Sterian, nu aveți voie sub nicio formă să beți cafea!”

„Domnișoară, i-am spus cât am putut de calm, vă rog să-mi faceți formele ca să pot pleca acasă.” Mi-a răspuns categoric, tăind aerul cu mâna: „Așa ceva nu se poate!” „Foarte bine, am zis, atunci o să plec oricum!”

Era sincer îngrijorată, de parcă îi eram rudă sau așa ceva. Ceilalți pacienți urmăreau cu interes scena. „N-aveți minte deloc, zău așa! Cum o să vă dăm drumul în starea asta? Nu vă dați seama?” „Ba îmi dau seama, tocmai de-aia vă spun: lăsați-mă să plec! Vreau să ies liniștit din spital, fără scandal, pe răspunderea mea. Ce rost are să ne certăm?” „Nu pot să-mi asum așa ceva. E viața dumneavoastră în joc! Trebuie să rămâneți câteva zile sub observație!”

Pe fondul ăsta a apărut Robert cu „cafeaua” de la automat. Avea o figură atât de seducător vinovată încât doctora, parcă bănuind ceva, i-a luat paharul din mână și l-a mirosit. M-a privit ca pe un tată poznaș. „Cum e posibil așa ceva?” „Sunt alcoolic, domnișoară. Dacă nu beau ceva intru în sevraj. Cred că nu e nevoie să vă explic ce înseamnă asta.” „Dar e sinucidere curată!” „Asta e situația, domnișoară...” am zis resemnat. „În felul ăsta nu vă văd bine. Cred că nu e nevoie să vă spun că alcoolul, la afecțiunea dumneavoastră, e otravă curată.” „Sunt perfect conștient de asta. Acum îmi dați drumul acasă?” „Hai, măi Paul...” a scâncit Robert, încercând să medieze cumva situația. „Vreau să plec acasă. Dacă nu-mi dați hainele o să plec în pijama!”

M-au pus să semnez că-mi asum responsabilitatea externării și mi-au dat drumul. Am respirat ușurat, fiindcă nu voiam să mor pe un pat de spital, înconjurat de alți bolnavi. Robert i-a băgat ceva în buzunar unui brancardier care a adus, plin de solitudine, un cărucior cu roțile. M-a dus până la mașina lui Robert, în parcare a spitalului.

Puștiul n-a scos pe drum nicio vorbă. Poate din cauza oboselii, ori din cauză că voia să-mi arate că are să-mi reproșeze unele lucruri. Conducea relaxat, cu privirea înainte. La un moment dat i-am cerut sticluta de vodcă. Stropul pe care mi-l turnase în cafea nu mă potolise. Mi-a dat-o cu aerul că eram major și știam bine ce fac. Am luat câteva guri și m-am simțit ceva mai bine. M-am liniștit și am început să gândesc mult mai limpede.

La fel de limpede gândeam și acum câteva zile, când, în timp ce stăteam în fotoliul meu cu o carte în mână, am simțit cum mi se tulbură vederea. „Dumnezeule, mi-am zis, asta mi-ar mai lipsi, să orbesc!” Am mai avut timp să-l strig pe Robert, după care n-am mai știut nimic.

M-am trezit pe un pat de țeavă albă, acoperit cu un cearșaf-plic. Olga era lângă mine. Mi-a spus că avusesem o nouă hemoragie și că tensiunea arterială îmi scăzuse iarăși foarte mult. A sunat-o Robert, care avusese impresia că gata, se terminase. Ambulanța, venită în câteva minute, m-a dus de urgență la spital.

Dar n-a fost să fie nici de data asta, fiindcă Dumnezeu a hotărât altfel. O fi zis că mai trebuie să mai rămân nițel pe aici, ca să pun la punct unele treburi.

*** Fragment din romanul „Sebastian”, în curs de apariție la Editura Cartier.**

RAFT

PROSTIA. TRATATĂ?

Acest mic tratat, intitulat *Legile fundamentale ale imbecilității umane* (Humanitas, 2018), a apărut inițial în 1976, în limba engleză, la o tipografie obscură. În 1988, autorul, Carlo M. Cipolla, reputat (pe bune!) istoric și economist italian, a acceptat să-și publice opul în țara de baștină, la o editură serioasă din Bologna. Abia după ediția italiană, lucrarea a devenit celebră. Poate nu la fel de celebră și referențială ca *Laus stultitiae*, dar cu certitudine un bestseller în toate țările în care a fost tradusă.

În edițiile italiană și engleză, autorul vorbește despre legile stupidității și nu despre cele ale imbecilității, după cum stă scris pe coperta ediției românești. Să recunoaștem, există o deosebită. Primul cuvânt trimite, de regulă, la oamenii cu deficit ocazional sau sporadic de inteligență, la inșii mărginiți, cu o judecată carențială. Altfel spus: la prostul și nătângul clasic. Al doilea cuvânt, suntem tentați să-l asociem mai degrabă capacităților mintale reduse (“foarte reduse”, insistă dicționarele), dizabilităților intelectuale propriu-zise, IQ-ului statornicit sub cifra de tu-rații minime la care se declanșează facultatea rațională. De asemenea, imbecilitatea emană un ușor parfum de cabinet, dacă nu și de azil, dată fiind scurta carieră savantă a cuvântului: cei mai prolifici creatori de limbaj care nu sunt, după cum se crede, avangardiștii, ci psihiatrii, l-au folosit, un răstimp, (și) ca pe un termen medical.

Chiar dacă azi, luptând cu schizofrenia scolastică a limbajului, forțăm toate sinonimiile posibile, între “stupid” și “imbecil” rămâne totuși o diferență de grad: omul care gândește deficient și cel care nu poate gândi sub nicio formă au cuplul mintal și temperatura scoarței distincte. O diferență lesne sesizabilă și fără dicționar sau masterat în psihiatrie și pe care nu o întrezărește doar purtătorul pățimaș, subiectiv și categoric al limbii colocviale, acesta favorizând termenul mai sonor și definiția cuprinzătoare, fără nuanțe.

De ce traducătoarea Miruna Fulgeanu a optat pentru imbecilitate în locul stupidității, voite de autor și de tălmăcii săi, rămâne un mister. Opțiunea nu e chiar inocentă, căci cartea este despre “una dintre cele mai puternice și întunecate forțe ce împiedică fericirea și progresul omenirii”. Iar o asemenea forță nu poate fi redusă la excepția pe care o reprezintă imbecilul, ci dimpotrivă, trebuie extinsă la regula pe care o reprezintă stupidul, stupiditatea fiind mai răspândită, mai potentă, mai general-umană și de aceea mai subversivă decât imbecilitatea. Dar poate că traducătoarea a intuit, încă de la prima ediție (2014), cât de mult se va schimba, împrejurul nostru, proporția celor două însușiri până la ediția a doua a cărții (2018), cea pe care o comentăm aici?

Cititorul serios nu se va împotmoli însă în chestiuni de ordin traductologic. Căci, oricum am numi chipurile prostiei, imbecilitate sau stupiditate, acestea tot prostie rămân. Iar Cipolla abordează prostia metodic. Italianul renunță la disertația lungă și eufemistică, preferând discursul concis, algoritmul clar, definiția simplă, chiar diagrama (da, în carte găsim și reprezentări grafice ale modului în care prostia se distribuie între oameni). Tonul e sec, ochiul aparține unui naturalist care examinează, discerne și constată. Aparent, nicio sensibilitate nu este ultragiată, întrucât lucrurile sunt văzute abstract și categorial. Autorul nu exemplifică, îl interesează doar mecanica prostiei, legile și legitățile fenomenului. Dar tocmai acest fapt dă și cei mai mulți fiori: legile pretind că sunt “fundamentale” și chiar sunt, plasând orice nerozie, orice nechibzuință în sfera lor de cuprindere semantică. E o viziune newtoniană asupra fenomenului, atât de universală încât nu i te poți sustrage și nici nu poți dovedi că ai evoluat, infailibil, doar pe orbite paralele prostiei, că niciunul din gesturile tale nu a nimerit în câmpul de gravitație al acestor legi sau, în limbaj normal, că nu ai călcat vreodată în străchini.

Cipolla descoperă cinci legi ale imbecilității/stupidității umane. Prima spune că numărul proștilor este inevitabil subestimat și că, oricât de bine l-am estima, acesta va fi mereu mai mic decât în realitate. A doua lege stipulează că negliobia, “privilegiu aleatoriu” al rasei noastre, are o proporție constantă, genetica repartizând-o uniform în toate grupurile umane. Independentă de orice altă însușire a omului, imbecilitatea are aceeași frecvență la proletari, profesori (“rezultatele sunt chiar mai impresionante în rândul profesorilor”, afirmă, pe bună dreptate, autorul), laureați Nobel. A treia lege desparte oamenii stupizi de cei neajutorați, inteligenți și răufăcători. Stupidă e “persoana care cauzează pierderi unui alt individ sau grup de indivizi, fără a câștiga nimic în schimb, uneori chiar suferind pierderi de pe urma acțiunilor sale.” Se înțelege de aici că persoana inteligentă e cea care acționează și în beneficiul său, și în beneficiul celui alt, neajutoratul acționează doar în beneficiul celui alt, pe când răufăcătorul doar în propriul beneficiu. Oricât de evident ar fi dezavantajul poziției sale, prostul va continua să procedeze atât în dauna sa, cât și în dauna celorlalți. Pentru ca prejudiciul să fie maxim, comportamentul său trebuie să fie și este întotdeauna imprevizibil, imposibil de anticipat. De aici, a patra lege, de fapt, un avertisment: “Indiferent de moment, loc sau circumstanțe, a avea de-a face și/sau a te asocia cu imbecilii se va dovedi cu siguranță o mare greșeală.” Explicația e la suprafață: “oamenilor raționali le vine greu să înțeleagă un comportament irațional”, condiția eratică a netotului făcând imposibilă atât apărarea, cât și contraatacul. Legea a cincea are și rol de concluzie: întrucât proștii ocupă un loc important în societate, sunt numeroși și, prin votul universal, ajung să fie reprezentați proporțional în parlamente și guverne, ei reprezintă “cel mai periculos tip de persoană”.

Aparent ludic, în realitate grav, întrucât vizează cusurul fundamental al speciei, tratatul lui Carlo M. Cipolla este o scriere savuroasă, pentru uzul oamenilor inteligenți. Destul de inteligenți ca să accepte și un ușor disconfort după lectura cărții.

POEME DE MARCELA BENEA

“PE TIMPUL CÂND SE NĂȘTEAU MITURILE...”

CIRCUIT

I

Un surâs strivit
de greutatea unei racle.
Un cuib ascuns în frunzișul unui ulm.
Un cutremur consumându-și replicile.
O câmpie pe care se aștern
în deplină armonie culorile.
Norii călătoresc
doar pentru că se află pe cer –
după a lor mișcare haotică
se mută ploile din loc în loc.
Albul murdar nu-și mai amintește
cum arăta inițial.
Un pictor, uitându-și șevaletul în tren –
trenul își vede de drum
respectând orarul și destinația.

II

Câmpia nu se clintește din loc
doar culorile, ca un șuvoi,
inundă imaginația pictorului:
surâsul se smulge din grimasa
strâmbă și dureroasă
redevinind un surâs normal
dar mai ales
un surâs luminos;
din cuib țâșnește o pasăre
să-și dezmorțască aripile;
casele
în urma cutremurului
încearcă să se refacă
iar cerul intact
ce stă deasupra tuturor
scuipă norii, lumina
înghite un avion
o ciocârlie
dar nu și trilul sonor
viu-colorat
care persistă în urechea celui
cu auzul perfect.

O ANGINĂ ACUTĂ

Luna pe cer pare o monedă de gheață.
Pe luciul discului alb –
umbra pajurii, neschimbată.
Ca o poală luminoasă –
în jurul lunii – haloul.
Tot mai larg, mai rotat.
Și cercul ce îl marchează –
o rană adâncă
plină-ochi cu sânge ceresc.

Pe pământ
vântul răbufnește
în chinuri cumplite
urlă-a durere...
La ferestre – doar oameni
ce nu pot s-adoarmă

urmăresc drama vremii stricate.
În tăcere.
Nu jelesc, nu se miră –
totul e scris în stele.

O angină acută, declanșată în noapte
o tuse de ianuarie
zguduie panourile publicitare.

UMBRA

Umbra
pe chipul cuiva
umbra
pe peretele casei
umbra
culcată-n noroi
umbra
fără drept de opțiune
umbra
care trădează.

„AM SĂ TE JUPOI DE VIU!”

„Am să te jupoi de viu!” –
așa își amenințau cândva
mamele din satul meu
odraslele puse pe șotii.
Eufemismul mi se părea
halucinant
și aberant –
pe atunci nu știam
că expresia era chiar
carnea vie și însângărată
a unui limbaj plin de cruzime:
un răcnet neomenesc
un leșin
un stop-cardiac
o piele adevărată
întreagă
trasă de pe un ins încă viu
la fel ca pielicica cu valuri
jupuită de pe un miel
de trei săptămâni.

(Diferența: mielului
i se taie mai întâi beregata.)

DOAR PENTRU O PRIVIRE PIERDUTĂ ÎN GOL

Mai înainte
de a-l înghiți pământul
l-a devorat tăcerea.
Acum poate sta
tot timpul cu ochii închiși.
Are rost să privești un punct fix
proiectat în gol?
Are rost să strigi cu ochii

dar să nu vină niciun răspuns?
Tăcut ca un nor însingurat
ce nu cheamă curenții de aer –
curenții vin singuri:
să muște
să rupă
să distrugă
lăsând un loc liber
doar pentru o privire absentă
pierdută în gol.

PE TIMPUL CÂND SE NĂȘTEAU MITURILE

I

Încălțat cu o pereche de sandale
cam roase, rapsodul
lega drumurile dintre un mit
și alte mituri.
Se întâmpla
ca uneori
să-l care câte un zeu în spinare:
când marea era prea învolburată
sau
când țărmul de calcar
ardea.

II

În mit
au supraviețuit
zei
eroi
virtuți
femei frumoase
și Calul Troian.

Sandalele rapsodului
pot fi văzute la muzeu
sub sticlă.

ACOPERITĂ DE O MUZICĂ SINTETICĂ

Moartea nu mai e cea de altădată
nu cântă balade
ode eroice –
ea își camuflează prezența
acoperită fiind de o muzică sintetică
inducându-i în eroare pe toți:
cei bătrâni sunt lăsați
să se vaiete cât încă mai pot,
celor tineri, veșnic grăbiți
și pe drumuri
le înscenează un accident rutier:
cheamă poliția
marchează cu cretă albă locul accidentului
măsoară, scrie
deschide dosare penale –
schimbându-și masca, se dedublează

când ia locul luptătorului-kamikaze:
pentru unii – terorist, de condamnat
pentru alții – erou;

Moartea are cele mai bune
cunoștințe în materie
de geografie și de timp
și nu confundă adresele, ora
dar cu ușurință devine impudică
și indiscretă:
se lasă despuiată, cercetată
centimetru cu centimetru
analizată și comentată minuțios
la TV.

Când e îngropată
sau arsă în crematoriu
o face pe neajutorata
considerând
că nimic nu o privește direct
nimic nu o interesează
dar în același timp
adună lumea în același loc
vorbindu-i înlăcrimată în numele
unei dureri, al unei tragedii
elogios și cu profundă

compasiune.

Ea, Moartea, care aparține doar
morților.

ASTĂZI

*

Am pierdut un poem scurt
(sau poate s-a ascuns?)
O armată de cuvinte îl caută.

*

În orașul
bântuit de miasme
îmi simt plămânii visând
sublimul
unei guri de aer alpestru.

*

Stația terminus se anulează:
începutul și sfârșitul
se află în același punct.

*

Un avion rătăcit
survolează
spațiul aerian
al unui glob de plastic.

*

Pe ultima pagină
de istorie recentă
stă scris:
VA URMA